

Moko 'bi 'yimikása e Ledre gi ro búkú 'bi 'yimikása e

Lúka eké búkú ba ne. Eké wo bi ndịsini ndólo a Lúka ní kpá ne. Simi búkú ba eké ledre gi ro káa zí bi kóo 'Yimikása 'bi Yésu ndịsini ndéré kí úku ledrea zí 'yi e gi do kacía bi nda'balugu roné go komo ere ní. Mizefi a simi kángá 'bi Yúda e kpá kí kángá 'bi 'yi ga bi ngára ndani Yúda e wá ní. Eké simi búkú ba ledre gi ro bilámá ledre ga bi 'Yimikása 'bi Yésu ndịsini kóo ndéré kí úku yée simi kángá 'bi Yúda e kpá kí kángá 'bi 'yi ga bi ngára ndani Yúda e wá ní. Lúka uku kpá ngiti ledre kídí 'Dówú Lomo ni ógụ fi zí 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní, zía ndịsine 'dódo bilámá misi'di zíye kpá kí í'bí roko'bụ zí manda eyé e.

Simi kápita 1-12 Lúka uku tú'dú ledre e gi ro ledre ga bi 'yimikása Pétero mengi yée nda kpá kí ledre ga bi kóo mengini royé zí 'yi e ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go simi Yerusaléma ní. 'Dówú Lomo ndisi kóo sáká yée do tú'dú misi'di e gi ro zíye ówoyéme a kídí Lomo ili zí Bilámá ledre bi gi ro Yésu ní idini úku a zí kífú ríkí sí do 'yima'dí e mbá, nda lá duú zí Yúda e wá. Kápita 13-28 Lúka uku andá kpá ledre kídí 'Dówú Lomo ndisi kóo sáká 'yimikása Páwulo zía ndịsine ndéréne kí úku bilámá ledre née simi ríkí kángá e káa zí Ásiya, Yúropi odu a simi gara

bi Róma ní. Zía kpá úku ledre gị ro kúrú Lomo bi Páwulo kí ngíti géyị lafúne 'yìmikása ndịshìní ndéré kí úku yée ní. Owoyemezé go bilámáne kídí Páwulo 'dodoní bilámá ledre bi gị ro Yésu ní go zí tú'dú 'yị e simi rịkí ngíti géyị sịndị kadra e.

Yésu nda'ba komo ere

¹ Áko mongú 'yị Teyófilo, mizefị búkụ bi kóo máéké ní, máéké kóo ledre gị ro ledre ga bi Yésu* tonó 'dodo yée kí yée ga bi menjí yée ní, ndéréógụné ² gị simi sịndị kadra bi Lomo 'di'bilugu wo simia komo ere ní. 'Dá'dá gị zía kóo kí ndá'balúgu roné komo ere, zía kóo úku ledre kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo zí 'yị ga bi gelé yée káa do 'yìmikása† ené e ní. ³ Gị do kací 'do'dó bi kóo 'do'dóní Yésu ma'dáa kíe, zía úyuné do mịngbúngbu kágá, zía kóo úrúne go gị simi umbu, zía 'dódo roné zí 'yìmikása ené e kídí tú'dú kí sịlị cị gbre. 'Dodo kóo roné zíye kídí tú'dú née gị ro zíye ówo a kídí ma'díi née urú go. Zía ndịshìné 'dódoyéme mịsì'di ledre ga bi 'be Lomo ní zíye. ⁴ Kadra kịé'do simi bi Yésu kotruní royé go do bi kịé'do kí 'yìmikása ené e ánu éyị ní, zía úku ledre zíye kídí, “Ndásé aka ịnyị báyi rosé gị simi Yerusaléma gị ona wá. Ídísé ndịshì ona gị simi sịndị kadra bi Babá nì kása 'Dówúne zise káa do sáká éyị káa zí bi mocụ ledre a, zíma

* **1:1** 1:1 Yésu: Ini ledre gị simia kídí, Lomo yomo 'yị e. † **1:2** 1:2 'Yìmikása: Née 'yị ga bi Yésu i'bí roko'bu zíye, zía ndịshì kása yée ndéré kí menjí moko ené e káa zí úku bilámá ledre ené zí 'yị e, kí sịkpị 'yị ndíyá e kpá kí ógóyó bicayi lomo e gị simi 'yị e ní.

kóo ndìsìmá úku ledre a zíse ní. ⁵ Yiwáni ndìsì í'bí babatíza kí iní, tí lá gì do kací sǐlǐ ca Lomo bábátízì sée kí 'Dówúne."

Mindá'ba Yésu komo ere

⁶ Simi bi Yésu kotruní royé go ndro kí 'yìmikása ené e ní, zíye ndú'yú wo kídí, "Ngére,‡ bi ba ní áyí go ógu í'bilúgu ngére 'bi Isiréle e zíye?"

⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Sìndì kadra gì ro ledre ga gére ni yí ené do sǐlǐ Babá. Ndaá 'bi ené miútúásáne gì ro zíse ówo a wá. ⁸ Tí lá ídísé ówo a kídí, 'Dówú Lomo ni ógu ndìsì simisé. Zía ndìsìné í'bí roko'bu zíse, zíse ndìsísé úku ledre gì romá kí roko'buné zí 'yí ga bi simi Yerusaléma, kpá kí ngíti géyí bi ga bi simi Yúdáyá kí Samáriya ní, zaá gì do odu do sogo káṅgá mbá."

⁹ Gì do kací bi Yésu ukuonzó lá ledre gì tarané káa ní, tí do komoyé née ní, geré zí Lomo 'dí'bilúgu wo komo ere. Niyí ídí kíe ní, yeré ni yí ené go sogo buṅgú lurúndikiní lolu wo wá.

¹⁰ Simi bi niyí aka fú lá ndìsì lúru lódú kací a kí ndéréókpóne 'dága ní, 'diya káa ní, zí ya'dá e gbre mbá kí bikenyí bongó royé niyí go mitóroyé cigíye kenée. ¹¹ Zí ya'dá ga bi gbre ba úku ledre zí 'yìmikása ga gére née kídí, "Sée 'yí 'bi káṅgá bi Galiláya ní, éyí bi tórosé ndìsì lúru bi gì roa komo ere ní 'di? Yésu bi Lomo 'di'bilugu wo gì zíse komo ere née, ni karanée ndá'baógu cé káa zí bi lúrúsé wo kí ndéréókpó komo ere née ní."

‡ **1:6** 1:6 Ngére: Ndólo bi Ngére ní, ni zí Lomo kpá zí Yésu gì zía niyí gbrengrá mbá Lomo kpá Ngére e.

Geléní 'yì do bi kací Yúda

¹² Gí ore, zí 'yìmikása e ndá'balúgu royé gí do Landa bi ndìşiní ndolo a Olíva ní, simi Yerusaléma. Landa máa nées ni kilomíta kíé'do gí simi Yerusaléma. ¹³ Simi bi nda'baoguní simi gara íri ní, zíye ékí ókpóye geré 'dága simi 'dìcì bi o'bórongóní do ezené kí'dí bi kóo ndìşiní ndìşì ní. 'Yì ga bi kóo ore ní niyí kóo, Pétero, Yiwáni, Yakóbo e kí Andiríya, Phílipo e kí Tóma, Batilimáyo e kí Matáyo, Yakóbo wotì Alafáyo, Simúna ngúru 'yì ga bi kí 'bú káṅgá eyé 'bi Isiréle e doné ní, nda kí Yúda wotì Yakóbo. ¹⁴ Zí 'yìmikása ga gére nées ndìşì ndìşì kótrü royé tríé do bi kíé'do íni ini zí Lomo kací kadra mbá. Ndìşiní kóo ndìşì ini ini máa nées ndro kí ngítì géyì kará e nda kí Maríya mbágá Yésu kpá kí lúndu Yésu maáge.

¹⁵ Gí do kací owú sílì cúku'dée, zí 'yì e míya kíé'do doa cì kéri a yée ga bi ṅuṅguní ledre 'bi Yésu go ní kótrü royé do bi kótrüro 'bi ini zí Lomo. Zí Pétero ñnyíoguné 'dága ódroné zí 'yì ga bi kotruní royé nées kídí, ¹⁶ "Owú 'bi babá e, miéké kúrú Lomo ogu go ma'díi káa zí bi kóo 'Dówú Lomo ukui'bí zí Dawídi éké a gí ro Yúda bi kóo utú káa do manda 'dá'dá zí 'yì ga bi kóo 'di'biní Yésu ní. ¹⁷ Yúda ni kóo ngúru 'yì gí dongaráze. Geléní kóo wo káa do ezezé simi moko bi azé simi a ba ní."

¹⁸ Gí zí késì bi kóo Yúda owo gí simi bisinyí miméngì ledre ené ní, simi bi kóo ingíonzó roné zía útúlóko siminé ní, zí manda 'bi Yúda e kóo úgú bi bi kóo ingíonzó roné doa nées óto umbua

simi a. ¹⁹ 'Yì ga bi kóo simi Yerusaléma ní uwúní kóo ledre née go za mbá. Zíye ndìsiyé ndólo bi máa née kí tara Aramáyika kídí Akeledáma, ini ledre gí simia kídí, Bi 'bi óto Umbu e.

²⁰ Zí Pétero tátáne 'dá'dá kí ledre kídí, “Nì miéké née simi Ke'bi 'bi Dawídi kídí, “Be 'bi ené idí idí káa do tobó, 'yì ndìsi simi a ndaá.’ Nì kpá miékéne kídí, ‘Ngíti 'yì idí 'dí'bi moko kací a ne.’

²¹ “Bi go kenée ní, nì miútúásáne zize gélé ngúru 'yì gí dongaráze bi azé kú kéye simi sìnđi kadra bi kóo Ngére Yésu nì dongaráze ní, ²² tónóne gí simi sìnđi kadra 'bi Yiwáni Babatíza zaá gí simi sìnđi kadra bi Lomo 'di'bilugu Yésu gí zize komo ere simi a ní. Gí ro zí 'yì máa née idíne 'yì bi lurú miúru Yésu gí simi umbu go cú kí komoné ní.”

²³ Gí ore, zí 'yìmikása e kí ngíti géyì 'yì ga bi ɲuɲuɲuní ledre 'bi Lomo go ní í'bi somu ledre eyé gí ro ya'dá e gbre Yoséfa bi ndìsiní kpá ndólo wo Barasába (bi owoyemení wo kpá kí iríja bi Zúsuto ní) kí Matíya. ²⁴ Zíye ótú doyé ini ini zí Ngére Yésu kídí, “Ówo mimbé'de 'yì e mbá bú mikékeřia. Ídí nda mu 'dódo 'yì bi gí dongará ya'dá ga bi gbre ba wo bi gélé wo go ²⁵ gí ro zía idíne káa do 'yìmikása do bi kací Yúda bi kóo ootomo moko zía ndéréne do bi ené bi ili ní.”

²⁶ Gí do kací ini zí Lomo, zíye ónzó gbégbé§ gí ro gélé kémbi 'yì gí dongará ya'dá ga gére née. Zí gbégbé útúne zí Matíya. Do go gélé wo káa

---

1:20 1:20 Ke'bi 'bi Dawídi e 69:25   **1:20** 1:20 Ke'bi 'bi Dawídi e 109:8   § **1:26** 1:26 Ónzó gbégbé: Ba misi'di bi kóo Yúda e ndìsiní gélé 'yì kée gí moko 'bi Lomo ní.

do ngúru 'yìmikása yata yée máa ga bi kóo sokó
do kíé'do (11) ní.

2

'Dówú Lomo ogú do 'yì e simi Yerusaléma

¹ Simi bi sɛndí kdra 'bi Pénítakote* utúasá ní, zí 'yì ga bi ɛnguní ledre 'bi Yésu go ní kótru royé mbá do bi kíé'do simi Yerusaléma. ² Niyí ídí kíe ní, zí gboru éyí ówúne gí komo ere káa zí gboru mongú síli bi káa zí mīgombi ní simi 'dící bi kóo niyí simi a ní. ³ Simi ledre bi ndísi méngi roné ba ní, zíye lúrúndíki éyí káa zí mīgálánga mbílí pho'du ní. Zí éyí bi káa zí mbílí pho'du ba ífi báyi roné do 'yì ga bi ɛnguní ledre 'bi Yésu go ní za mbá. ⁴ Gí do kací ledre bi mengi roné kenée ní, zí 'Dówú Lomo í'bí roko'bu zíye, zíye tónóye ódroyé simi ngíti géyí tara e káa zí bi 'Dówú Lomo 'dodo zíye ní.

⁵ Simi sɛndí kdra máa kóo née ní, tú'dú Yúda ga bi ɛnguní ledre 'bi Lomo go ní, niyí kóo bo oguní simi Yerusaléma ore gí do bi e do sogo kángá za mbá. ⁶ Simi bi 'yì ga gére née uwúní mongú gboru éyí bi owú née ní, zíye úduyé mbá ngásáye do bi bi ledre ba mengi roné doa ní. Zíye ndísi ónzó komoyé gí zía ledre ga bi 'yì ga bi ɛnguní ledre 'bi Yésu go ndísiní úku a ní, ndísiní úwú a tí káa zí ndísiní úku ledre née simi tara eyé ní.

---

* **2:1** 2:1 Sɛndí kdra 'bi Pénítakote: Née sɛlì cì gbre doa sokó gí do kací Umbuokpó. Yúda e ndísiní ógú simi sɛlì née simi Yerusaléma í'bí mizefí éyí eyé ga bi gí yáká ní zí Lomo. Ólo Léví e 23:15-21.

⁷ Zí tarayé ìdríne mbá miìdrí gi zí ledre bi mengi roné née. Zíye ndìsiyé ódroyé dengbíye kídí, “Yì ga ba niyí mbá gi simi Galiláya mengi káa be 'di zíye ndìsì ódroyé simi tara ezé? ⁸ Èyí bi mengi roné ní 'di. Bi uwúzé nda ledre ga bi ndìsiní úku yée tí káa zí ukuní simi tara ezé ní? ⁹ Bi oguzé 'bi ezé yí ezé zaá gi simi káṅgá ga bi Pátíya, Medíya kí Elamítì, kpá zaá gi simi Mesopatómíya, Yúdáyá nda kí Kapadósiya, kpá gi simi Pánato kí Ásiya, ¹⁰ ngítì géyì oguní 'bi eyé gi simi Pharagáyi, Pamafíliya kí gi simi Ízibiti kí bi ga bi simi Líbiya gbóo kí Seréna ní. Ngítì géyì oguní 'bi eyé gi simi mongú gara bi Róma ní, ¹¹ gba Yúda e kí ngítì géyì kufú ga bi oyólo'bóní royé káa do 'yì ga bi 'yì ṅuṅgu 'dódo ledre 'bi Yúda e ní, kí ngítì géyì ga bi oguní 'bi eyé gi simi Kuréto kí Arábiya ní, uwúzé ledre ga bi ndìsiní úku yée kí tara ezé gi ro mongú ledre bi Lomo mengi ba mbá bú.” ¹² Gi zí ledre née ní, zí tarayé ìdríne mbá miìdrí. Zíye ndìsì ónzó komoyé kací ledre bi mengi roné née ní, owo 'di'biní mbí éyí bi mengi roné ní wá. Zíye ndìsì ndú'yú ló'bo royé dengbíye kídí, “Ini ledre gi simi ledre bi mengi roné ba 'di?”

¹³ Zí ngítì géyì 'yì e gi dongaráye fóló 'yì ga bi ṅuṅguní ledre 'bi Yésu go née kídí, “Yì ga gére née koyóní yì eyé mìkóyó.”

Pétero odro zí 'yì e kadra Pénítakote

¹⁴ Zí Pétero e kí lafúne 'yìmikása ga bi kóo sokó doa kíé'do (11) ní ìnyìogúyè 'dága. Zí Pétero úku ledre kí mongú kúrú zí tú'dú 'yì ga

bì kóo kotruní royé ní kídí, “Lafúma e Yúda e kí 'yì ga bì ndìşiní ndìşì simì Yeruşaléma ona ní, índisé aka mbílìse zíma yáa gì ro zíma úku 'dódo ini ledre simì ledre bì mēngì roné ba zíse. ¹⁵ 'Yì ga ba ní koyóní eyé e wá. Ba aka lá şindí kadra ìnyì doa eso kí phiyí. ¹⁶ Yì ené ba ledre bì kóo nébì Yúwele uku ledre gì roa kídí,

¹⁷ “ ‘Lomo uku ledre kídí, simì odu şılı,
Mááyí karanée kásaógu 'Dówúma zía ógu
ndìşiné simì 'yì e za mbá.

Wotíşe e kí nyíşe e niyí karanée ndìşì úkutátá
ledre gì romá zí 'yì e,
phìrangá esé e niyí karanée lúrúndíki éyí
ga bì niyí mēngì royé ní 'dá'dá gì zíye kí
mēngì royé,
zí ngoko 'yì e ndìşiyé 'dú'duru bì Mááyí ógu
kíe doyé ní.

¹⁸ Gba 'yì kasa amá e, ya'dá e kí kará e
Mááyí karanée kása 'Dówúma zía ógu
ndìşiné simiyé simì kadra bì ni útúásá ní
gì ro zíye ndìşì úkutátá ledre amá zí 'yì e.

¹⁹ Mááyí karanée mēngì mīngburoko ledre e
komo ere kí ngíti géyì do sogo káṅgá ona
gì ro zía 'dódo roko'bu amá zí 'yì e.
Simì bì karanée ledre máa nēe ni ndìşì
mēngì roné do sogo káṅgá ona ní,
okó ni útú zí sáma 'yì e kúkúne, pho'du kí
mongú cika ni ídí liri do bi e mbá.

²⁰ Komo kadra ni ilí zí mituluru útúne mbuú,
zí komo éfé óyóló'bó roné bīkesīne káa zí
sáma ní.

Ledre ga gére née niyí méngì royé 'dá'dá gi
zì mongú sīlì 'bi Ngére Lomo kí óguné.

21 Gi ore, 'yì bi ni íni ini

zì Ngére Lomo ní, Lomo ni tí yómo wo.'

22 "Lafúma e Isiréle e, ídísé úwú ledre bi
mááyí úku a zíse ba. Yésu 'yì 'bi Nazeréta ni kí
roko'bu 'bi méngì m̀ngburoko ledre zíne, káa zì
bi 'dodo roné go zíse simi ledre ga bi ndìsì méngì
yéé kí roko'bu bi Lomo i'bí zía ní. Ówoyémesé
bú bilámáne káa zì bi kóo ndìsì méngì yéé
dongarése ona ní. 23 Kací miyéme ledre 'bi
Lomo, ótoómo kóo Yésu do sīlìse gi ro zíse í'bí
wo zì 'yì lúyú ledre e phéphé wo zía úyuné do
m̀ngbúngbu kágá. 24 Bi kenée ní, Lomo uru
wo go gi simi umbu gi zía Yésu utúasá ídí sīlì
roko'bu 'bi umbu wá. Cakaba ba ní, Lomo oto
yì ené wo go zía ídíne kí ro doné. 25 Dawídi eké
kóo owú 'bi mbágá ledre go kpá kenée gi ro Yésu
ya Yésu ni gú úku ledre kídí,

" 'Máowo bú kídí Ngére Lomo ni gbóo kíma kací
kadra mbá.

Gi zía bi ni gbóo kíma ní,

máútúasá éré ngìrì gi zì ledre e wá.

26 Gi zì kényì née ní, rokinyi ucu go do
m̀mbé'demá,

gba ódro ga bi ndìsìní olúógù gi taramá ní
niyí mbá ódro 'bi rokinyi.

Káa zì bi mááyí ba ní, m̀mbé'demá ìdrì go
nzoó kací oto komo bi kóo m̀ndìsì oto a
ní,

27 gi zía útúasá ótoómo máa simi bi wá,

útúásá kpá ótoómo 'Yì eyì bì lúyú ledre ndaá
roa wá ní ényené wá.

²⁸ Bì kenée ní, 'dódo mìsi'di trìdrì go zíma,
gì ro zíze ndìsìzé kèyì simi rokinyi bì za fì
ní.'

²⁹ "Owú 'bì babá e, máúku ba wo zíse fúó kídí,
bulúnduzé ngére Dawídi bì 'yì e owoní wo mbá
bú ní, uyu kóo do óto bì zía, bì ni zía karaba bo
do sogo kángá ona. ³⁰ Owozé bú kídí Dawídi uku
ené kóo ledre ga gére née gí ro kùrù'buné wá.
Tí lá ni yì ené kóo nébì, owo bú kídí Lomo mocú
kóo éyì go zíne. Lomo mocú ya née ni gú karanée
óto ngúru bulúndu Dawídi káa do ngére káa zì
Dawídi ní. ³¹ Dawídi owo yì ené kóo ledre bì
Lomo ni méngì a ní go 'desì 'dá'dá. Née sì ledre
bì kóo uku ledre kídí, Lomo ni úru Kírésìto† gí
simi umbu gí zía ní. Lomo utúásá ené ótoómo
wo simi bì wá, útúásá kpá gbawá ótoómo wo zía
ényené.

³² "Bì kenée ní, Lomo uru Yésù go gí simi
umbu. Lurúzé ledre bì méngì roné née go ma'díi
cú kí komozé. ³³ 'Bua Lomo, í'bì mongú úndru
go zì Yésù ma'dáa gí ro zía ídíne m̀ndìsìné do s̀lì
'bì anú 'bì 'Buné Lomo. Lomo i'bì kóo roko'bu 'bì
'Dówùne go zì Yésù káa zì bì kóo mocú ledre a
zía ní. Ledre bì lúrúsé kí wo bì úwúsé wo ba
ní, yì ené née 'Dówù Lomo bì Yésù kasa zía ógù
ndìsìné simizé ní. ³⁴ Ndaá 'bì ené bì kídí Dawídi
nderé kóo komo ere, zía kóo uku ledre kídí,

2:28 2:28 Ke'bì 'bì Dawídi e 16:8-11 † **2:31** 2:31 Kírésìto: Ini
ledre gí simia kídí, 'yì bì Lomo gelé wo káa do Ngére ní.

“ Ngére Lomo uku ledre zí Ngére amá Kírésìto kídí,
 “Ndìsì do sílìma 'bi anú ona,
 35 gì simì sìnđí kadra bì Mááyí óto ezeokóyì e mbá
 sì sìnđíyì káa zí owù gbá'dá bì ndìsì óto sìnđíyì doa ní.” ’

36 “Bì go kenée ní, sée 'yì 'bi Isiréle e, ídísé ówo a ma'díi kídí, Yésu bì phéphésé wo do m̀ngb̀ngbu kágá née ní, ni ne wo bì Lomo oto wo zíye ídíye kéne káa do Ngére kpá Kírésìto dozé ní.”

37 Simì bì 'yì ga gére née uwúní ledre bì Pétero uku zíye kenée ní, zí mimbé'deyé 'dəcìné 'duo t̀. Zíye ndú'yú Pétero e kí ngíti géyì lafúga 'yìmikása e kídí, “Owù babá e, azé nda m̀ngì go 'dì?”

38 Zí Pétero úkulúgu ledre zíye kídí, “Sée mikékerjia mbá, ídísé ótoómo kí lúyú ledre. Do bábátizì sée kí ìrì Kírésìto Yésu‡ gì ro zí Lomo l̀l̀l̀oyó lúyú ledre esé. Gì ore, Lomo ni í'bí tákpásìlì bì 'Dówùne ní zise. 39 Ledre bì kóo Lomo mocù wo ní, ni kóo gì rosé kí owù 'bi esé e, kí 'yì ga bì niyì gbála gì ro Lomo ní kí yée ga bì Ngére ezé Lomo ndolo yée káa do 'yì ené e ní.”

40 Zí Pétero úku t̀d̀d̀ ledre ga bì o'buóbù ní zíye. Zía ndéndì roné zíye kídí, “Mé ba ní, ídísé mu ndú'yú Lomo gì ro zise ómosé káa bì Lomo ni 'dó'do sée simì bì ni 'dó'do 'yì ga bì 'yì lúyú

2:35 2:35 Ke'bi 'bi Dawídi e 110:1 † 2:38 2:38 Kírésìto Yésu: Ini ledre gì simì kídí, 'yì bì Lomo gelé wo káa do Ngére ní. Yésu, ledre gì simì ìrì née kídí, ómo, 'yì yómo 'yì e.

ledre e ní.” ⁴¹ Gi ore 'yì ga bì ñgunḡuní ledre bì Pétero uku ní, zíye óyóló'bó somú ledre eyé do í'bí babatíza zíye. 'Yì ga bì kóo oyólo'bóní somú ledre eyé simi kadra máa bì kóo nées ní, niyí kóo mbá álifú ota.

⁴² Nda gi do kací a bì oyólo'bóní somú ledre eyé ní, zíye í'bí royé ndíṣi ówoyéme ledre gi ro Yésu gi zí 'yìmikása ené e, zí ndíṣi eyé kí ánu éyí miánu 'bì sómúndiki ledre umbu Ngére Yésu kí ini zí Lomo ídíne ndro do bi kíé'do.

Ndíṣi 'bì 'yì ga bì ñgunḡuní ledre 'bì Lomo go ní

⁴³ Zí 'yì ga bì simi Yerusaléma ní ñnyiyé mbá ndíṣi óto úndru Lomo gi zí roko'bu bì ndíṣi í'bí a zí 'yìmikása e ndíṣiyé méngi mĩngburoko ledre e kíe kací kadra e mbá ní. ⁴⁴ Bì kenée ní, zí 'yì ga bì ñgunḡuní ledre Yésu go ní kótrú royé zíye ndíṣiyé méngi ledre eyé e kací kadra mbá ndro. ⁴⁵ Zí 'yì ga bì ñgunḡuní ledre 'bì Yésu go ní ndíṣiyé togú uguoyóní éyí eyé e go yá, zíye ndíṣiyé ífi késiye dongaráye miútúásáne kpĩni kací éyí bì 'yì ili wo ní. ⁴⁶ Kací kadra mbá zíye ndíṣiyé kótrú royé do ligá 'Díci 'bì Lomo, Ṣ ngíti géyí yá 'be 'bì eyé e ndíṣiyé ánu éyí miánu 'bì sómúndiki ledre umbu Ngére Yésu kí mongú rokinyi do mimbé'deyé. ⁴⁷ Simi bì ledre nées ni ndíṣi méngi roné kenée ní, zíye ndíṣiyé kófó iri Lomo. Zí 'yì ga bì simi Yerusaléma ní

Ṣ 2:46 2:46 'Díci 'bì Lomo: 'Díci máa wo nées ni dujú kíé'do simi Yerusaléma. 'Yì 'dáná éyí e ndíṣini lengbe 'dáná éyí simia gi zía Lomo ni ore, gi ro zía ótoómo lúyú ledre 'bì 'yì e.

mbá ndìsiyé óto 'bú ledre bi ndìşiní méngi a née doyé. Nda gi zí kényi née ní, zí Ngére Yésu ndìşiné 'dí'biógu ngíti géyi yata 'yi e gi ro zíye ómoyé.

3

Pétero yomo o'do bi mişigirí ní

¹ Kadra kíé'do zí Pétero e kí Yiwáni ìnyiyé ndéréye simi 'Díçí 'bi Lomo simi şindí kadra ota (3) gi do kací yana kadra simi bi 'yi e niyi go mbá iri ndışı ini ini zí Lomo ní. ² Simi bi oguní ku mbotu bi ndışiní ndólo a Mbotu Lámá ní, zíye ndíki o'do bi arání wo kú mişigirí ní ore. 'Yi e ndışiní ìmbíóto wo ore gi ro zía ndışiné ómbo kési gi zí 'yi ga bi ndışiní ndéré ini ini zí Lomo do ligá 'Díçí 'bi Lomo ore ní.

³ Simi bi onzó komoné ro Pétero e kí Yiwáni kí ólú simi 'Díçí 'bi Lomo ní, zía ìnyiné ómbo kési gi zíye. ⁴ Zí Pétero e kí Yiwáni lúru wo gbóó, zí Pétero úku ledre zía kídí, “Lúru aka bi zíze yáa.” ⁵ Zía síkpi komoné lúru yée kí sómú ledre bi yaá niyi go í'bí éyi zíne.

⁶ Simi bi ni go gbóó ndışı lúru yée ní, zí Pétero úku ledre zía kídí, “Kési ndaá 'bi ené zíma wá, éyi bi Mááyí í'bí a zíyi ní ni, kí iri Kírésito Yésu 'yi 'bi Nazeréta, ìnyiógu mu 'dága zíyi tónó ndéréyi do şindíyi.” ⁷ Gi do kací ledre bi Pétero uku née ní, zía síkpi o'do bi mişigirí née 'dága kí sílîne 'bi anú. Şindíga kí komo řigiga ga bi kóo ngára roko'búyé ndaá ní, zíye geré ídiye eyé kí roko'búyé. ⁸ Zía ìnyiógu tóroné 'dága, zía tónóne gámálíci roné do şindíne. Gi ore zíye ólúye ndro kí Pétero e kí Yiwáni do ligá 'Díçí

'bi Lomo ni go mindéréne ndịsi kị lé'bélící roné kị kófó ịrị Lomo. ⁹ Simi bi 'yi e lurúní wo ni go mindéréne kị ndịsi kófó ịrị Lomo ní, ¹⁰ zíye ówoyéme ledre gi roa kídí, ba tí o'do bi ndịsi ómbo éyí ku mbotu 'Dịcị 'bi Lomo bi ndịsiní ndólo a Mbotu Lámá ona ba. Zí tara 'yi e ịdríne mbá mịdrị gi zí mongụ ledre bi mengi roné zía née.

Ledre bi Pétero uku zí 'yi e ní

¹¹ Gi zía bi o'do née lanyá nda go fú lá ngónó ngónó do kací Pétero e kị Yiwáni ní, zí tara 'yi e ịdríne mbá mịdrị. 'Yi e owo 'di'biní mbí éyí bi niyí méngi a ní wá. Zíye ụdụyé mbá ngásá lódú Pétero e kị Yiwáni sị mbílí 'dịcị bi ndịsiní ndólo a Mbílí 'dịcị 'bi Solomóna ní. ¹² Simi bi Pétero lurú nda ledre ba káa ní, zía úku ledre zíye kídí, “Lafúma Isiréle e, tarasé ịdrị kị lúru ledre bi mengi roné zí o'do ba gi zí 'di? Éyí bi ndịsịsé ndá'ba kị lúru zée kenée gi zía ní 'di? Sómúsé 'bi esé kídí roko'bu bi o'do née ịnyịogu kíe do sịndíne née ogụ gi zíze? ¹³ Máúku zise ma'díi, éyí bi mengi roné née, Lomo bi kóo ndịsi lúru bi kací bulúndusé Abarayáma, kị Isáka e nda kị Yakóbo ní, i'bí kóo mongụ úndru go zí 'yi 'bi moko ené Yésu. Zise kóo 'dí'bi wo í'bí a zí ngére ga bi do sogo kángá ona ní gi ro do úfu a, zise kpá ásisé gi roa simi bi 'di'bioguní wo kó'dú Piláto ní, tí bi kóo Piláto ayí go í'dí sịlịne gi roa ní. ¹⁴ Tí 'yi bi ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, zise ásisé gi roa yaá Piláto ídí í'dí sịlịne gi ro 'yi bi kóo úfu 'yi e ní. ¹⁵ Zise ịnyịsé úfu 'yi bi ni ne misi'di trịdrị bi za fí ní. Bi ba ní, Lomo úru wo gi

simi umbu go. Lurúzé wo go cú kí komozé. ¹⁶ Gi zía bi ñṅunṅuzé ledre Yésu ní, o'do bi miṅigírí bi lúrúsé wo karaba go kí sanáne bilámáne filo nées ní gí zí roko'bu 'bi Yésu. ṅunṅu ledre Yésu oto wo ne zía ídine bilámáne káa zí bi lúrúsé wo nées ní.”

¹⁷ “Owú 'bi babá e, máowo bú kídí ledre bi méngísé kí manda esé e zí Yésu nées ní, gí zía bi ówosé esé yaá ni 'Yì yómo 'yì e ní wá. ¹⁸ Ledre nées ní oḡu go té do ledre bi kóo Lomo ukui'bí tara nébì e 'desì gí ro zíye úkutátá a ya Kírésito bi Lomo ni kása wo ní ni 'dó'dó mi'dó'dó, simi odu a zía úyuné. ¹⁹ Bi kenée ní, ídísé mu ótoómo kí lúyú ledre, zise ndísisé méngi duú ledre bi ni óto Lomo zía ídine kí rokinyi kise ní gí ro zía lùlùoyó lúyú ledre esé, gí ro zise ídise kí rokinyi gí zía. ²⁰ Togú ótosé Lomo go zía ídine kí rokinyi, sɛndì kadra ni óḡu, zía kása Kírésito Yésu bi kóo gelé wo go 'desì káa do Ngére ní zise. ²¹ Gi zí keyì nées ní, Yésu ni aka ndísi fú komo ere gí simi sɛndì kadra bi togú Lomo óyóló'bó ledre e go mbá mikándayé ní. Lomo ukui'bí kóo ledre nées go 'desì tara nébì ené e yaá idíní úkutátá a zí 'yì e. ²² Músa uku kóo kídí, 'Ngére esé Lomo ni karanée kásaóḡu nébì zise káa zí bi kasa máa ní gí dongará 'yì esé e. Ledre ga bi mbá ni úku yée zise ní ídísé úwú yée zise ṅunṅu a. ²³ 'Yì máa yée ga bi uwúní ledre gí tara nébì máa nées wá ní, Lomo ni 'dí'bióyó yée gí dongará 'yì ené e 'dá'ba.’

²⁴ “Ma'díi, nébì e mbá tónóne gí simi sɛndì

kadra 'bi nébì Sámele, ndéréóguné gì ro lafúga nébì ga bì kóo gì do kací a ní, ndìşiní kóo go úkuógu tí fú lá ledre ga bì ndìşì méngì roné do sîlî ga ba ní ní. ²⁵ Mìyéme ledre bì Lomo yeme kpurú gì simì nébì ené e ní, ni gì rozé kése mbá, ásé ndíki mìyéme ledre bì Lomo yeme kí bulúndusé ní. Káa zí bì kóo uku go zí Abarayáma kídí, 'Kpurú gì simì bulúnduyí e, Mááyí karanée í'bí úndru zí ríkí sî do 'yìma'dí e do sogo káŋgá ona za mbá.' ²⁶ Gì zí keyì nées ní, zí Lomo géle 'yìmikása ené Yésu zía kásaútu wo zise Isiréle e, gì ro zise ótoómo kí méngì bisinyí ledre gì ro zí Lomo í'bí úndru zise."

4

Yúda e 'dí'biní Pétero e kí Yiwáni

¹ Simì bì Pétero e kí Yiwáni niyí aka çikì ndìşì úku ledre máa bì méngì roné ba zí 'yì e ní, ve, zí 'yì 'dáná éyì e kí manda 'bi 'yì ga bì ndìşiní 'bá'bá 'Dícì 'bi Lomo ní kí Sadúkáyo e* óguyé. ² Zí komoyé ésìne 'duo káa zí so pho'du ní gì zía bì 'yìmikása ga gére nées ndìşiní 'dódo ledre zí 'yì e kí ndìşì úku ledre kídí 'yì e niyí úru gì simì umbu cé káa zí bì Yésu urú gì simì umbu ní. ³ Zíye 'dí'bi Pétero e kí Yiwáni gì zía bì kóo go kí tagá ní, do bándá yée simì sîgìni zaá gì kí phiyí. ⁴ Abú kenée ndotó, tú'dú 'yì máa yée ga

---

3:25 3:25 Dosì éyì e 22:18, 26:4 * **4:1** 4:1 Sadúkáyo: Née ngíti géyì Yúda ga bì ngára ndití'dofuní do lorù bì Músa eké ní wá ní. Tí lá ngununí eyé bì kídí lomo ro 'yìma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yì e úru gì simì umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bi 'yìmikása e 23:6-8.

bi uwúní ledre bi gí tara Pétero e kí Yiwáni zíye go ñgúnṅu ledre Yésu ní, zíye éye óḡuyé za álifu ìnyì.

⁵ Sìmi bi bi arálo'bó roné ní, zí manda 'bi Yúda e kí m̀ngburoko 'yì eyé e kí 'yì 'dódo loru e kótru royé mbá sìmi Yerusaléma. ⁶ Mongú 'yì 'dáná éyì† bi kí ìrìné Ána ní ñiyí kóo bo kí Kayáfa, Yiwáni e kí Alakizánde nda kí ngíti géyì 'yì e gí tara mbotu 'bi mongú 'yì 'dáná éyì ñiyí kóo za mbá bo do bi kótru maa néé ore. ⁷ Zíye 'dí'bióḡu Pétero e kí Yiwáni kó'dúye do nḡbanga. Zíye tónó ndú'yú yéé kídí, “Ówosé roko'bu bi méngìsè ledre ba kíe ní gí 'da? Méngìsè ledre maa néé kí roko'bu 'bi ambi?”

⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zíye sìmi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo kídí, “Sée manda ezé e kí ngíti géyì m̀ngburoko 'yì e, ⁹ togú ndìsìsè ndú'yú zéé ba gí ro bilámá ledre bi méngì roné zí o'do bi m̀gìgìrì ba gí ro zise ówo m̀sì'di bi s̀ndiá eme doa ní yá, ni bilámáne. ¹⁰ Sée 'yì 'bi Isiréle e mbá, idísé ówo a kídí o'do bi ni m̀tóróné kó'dúse go bilámáne ba ní, ni gí zí roko'bu 'bi Kírésìto Yésu 'yì 'bi Nazeréta bi kóo phéphésé wo zía úyuné do m̀ngbúḡbu kágá zí Lomo úru wo gí sìmi umbu ní. ¹¹ Ekéní kóo ledre go gí roa sìmi miéké kúrú Lomo kídí,

† 4:6 4:6 Mongú 'yì 'dáná éyì: Mongú 'yì 'dáná éyì romo do manda 'bi 'yì 'dáná éyì e zí Lomo. Ndìsì lengbe ólú dudu ne sìmi 'dìcì bi Mongú Bi 'bi Lomo sìmi 'Dìcì 'bi Lomo ní gí ro 'dáná éyì zí Lomo kí'di k̀rì sìmi sìmbi k̀é'do. Ndìsì 'dí'bi sáma bangá bi oḡoonzóni gí ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kíe 'dìcì ìri gí ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yìma'dí e.

“ Tutú bì sée 'yì ó'bó 'dìçì e ásisé gî roa ní,
 ogù nda yì ené go tutú bì kí ledrené owóowó
 ní.’

¹² Do sogo kángá ba mbá, ngítì 'yì bì zía yómo zée ní ndaá 'bì ené wá. Nì òjù nées 'yì yómo zée.”

¹³ Simì bì m̀ngburoko 'yì ga gére nées lurúnì ngìrì ndaá ro Pétero e kí Yiwáni kí úkulúgu ledre kacì ndu'yú eyé wá ní, kí ówo a bì yaá olonì eyé ledre kpá wá ní, zì tarayé ìdrìne mbá miìdrì. Zíye ówo a ma'díi kídì ya'dá ga ba ní niyí 'yì lódú kacì Yésù. ¹⁴ Gì zía bì o'do bì m̀gìgìrì bì yomonì wo ba nì nda go tí mitóroné kó'dúye kenée ní, éyì bì zíye m̀ngì a ní ndaá. ¹⁵ Gì ore, zì manda 'bì Yúda e úku ledre zíye kídì idínì 'dì'bióyó Pétero e kí Yiwáni nda kí o'do bì yomonì wo nées gì kó'dúye gì ore 'dá'ba. Nda nées ní, zì m̀ngburoko 'yì 'dèçì ngbanga ga gére nées tónóye ndómo tarayé dongaráye. ¹⁶ Azé m̀ngì kí ya'dá ga gére nées 'dì? 'Yì ga bì simì Yerusaléma ona ní owonì go mbá kídì mongú ledre bì m̀ngì roné ba m̀ngì ní ye, 'yì bì nì kála a ní ndaá. ¹⁷ Éyì bì nì bo ní, káa bì ledre Yésù nì báyi zì 'yì e mbá, idízé máda yée ndanì lolù fú lá ndìsì kí ìrì Yésù tarayé wá.

¹⁸ Zíye ndólólúgu Pétero e kí Yiwáni ìrì máda yée kídì, gì do kacì ledre ba ní, ndásé lolù ndìsì ódro togú mbú 'dódo ledre Yésù zì 'yì e wá. ¹⁹ Gì zì ledre nées ní, zì Pétero e kí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídì, “Ídísé mu ifiyéme simì ledre bì nì ma'díi do komo Lomo ní, idízé ndìsì m̀ngì ledre

kací kúrúse togú mbú kací kúrú Lomo? ²⁰ Ukuzé zíse ma'díi, utúasázé ezé ótoómo kí úku ledre bi lurúzé go cù kí komozé kí wo bi uwúzé kpá go cù kí mbílize ní zí 'yì e wá.”

²¹ Gi do kací mada bi m̀ngburoko 'yì ga gère née madaní Pétero e kí Yiwáni ní, zíye ótoómo s̀lìye gi royé. Utúasání ówo mbì éyì bi yée niyí 'dó'do Pétero e kí Yiwáni gi roa ní wá, gi zía 'yì e niyí kóo go mbá kófó ìrì Lomo gi ro bilámá ledre bi mengì roné ba ní. ²² Simìbi 'bi o'do bi kóo yomoní wo ba ní romo kóo gi do cì gbre go.

Lomo uwú ini 'bi 'yì e gi ro Pétero e kí Yiwáni

²³ Kpá tí lá gi do kací bi otoomoní s̀lìye gi ro Pétero e kí Yiwáni ní, zí Pétero e kí Yiwáni ndá'balúgu royé do bi bi lafúye niyí doa ní. Zíye l̀kpì ledre ga bi manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kí m̀ngburoko 'yì 'bi Yúda e ukuní zíye ní zí lafúye. ²⁴ Simì bi lafúye uwúní ledre née kenée ní, zíye kótrɔ royé ndro ini ini zí Lomo kídí, “Áko Ngére Lomo, 'yì ótoógú ere kí do sogo káṅgá, m̀ngburoko ngbuɔ e kí éyì ga bi simiyé ní mbá. ²⁵ Kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, úkuí'bí kóo ledre go tara bulúnduzé Dawídi bi 'yì 'bi moko eyì ní kídí,

“ ‘Éyì bi mimbé'de 'yì ga bi gi simi ngíti géyì káṅgá e ní ndìsì ésí gi zía ní 'di?

Zí 'yì eyì e ndìsìyé méngì bicayi ledre bi ngára moko ndaá simiyé wá ní?

²⁶ M̀ngburoko ngére ga bi do sogo káṅgá ona kí ngíti géyì 'yì lúru bi do 'yì e, kotruní kóo royé go ndro

ìcì okó ro Ngére Lomo

kí 'yì ené bi kasaogu wo káa do 'Yì yómo 'yì e ní.'

²⁷ Bi ba ní ledre bi kóo nées ogu go tí ma'díi. Eróde‡ e kí Pánato Piláto kotruní royé go ndro simi gara ona kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní nda kí 'yì 'bi Isiréle e ìcì okó ro Yésu 'yì moko eyí ngára luyú ndaá roa wá, bi óto wo káa do 'Yì yómo 'yì e ní. ²⁸ Kotruní kóo royé nées méngì ledre ga bi yìi kí roko'bù eyí nda kí kací ìli ledre eyí, yéme kóo go gí ro zía méngì roné kenée ní. ²⁹ Cakaba ní, Ngére Lomo ówo ledre bi ndìsiní yéme a gí ro 'dó'do zée ní bú, ídí nda mu sáká zée 'yì 'bi moko eyí e gí ro zíze ndìsìzè 'dódo ledre eyí zí 'yì e kí roko'buzé za mbá. ³⁰ Ídí mu 'dóko sílíyì síkpì 'yì ndíyá e, zíyì kpá ndìsìyì méngì ledre ga bi 'yì e ndìsiní lúrútóko roko'buyì gí roa kí ngíti géyì mĩngburoko ledre ga bi ndìsiní méngì royé kí ìrì Yésu bi ní 'yì moko eyí bi ngára luyú ledre ndaá roa wá ní."

³¹ Simi bi ini onzóní ini ní, zí bi bi kóo ndìsiní ini ini doa nées ní tónóne kíziné. Zí 'Dówú Lomo ógu ndìsiné simiyé do í'bí roko'bù zíye, ngìrì ndaá lolu royé kí 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e wá.

Ndìsì 'bi 'yì ga bi ngununí Yésu go ní

4:26 4:26 Ke'bi 'bi Dawídi e 2:1-2 ‡ **4:27** 4:27 Ngére Eróde: Ndìsiní ndólo wo Eróde Ánitipasi. Ni wotì mongú ngére Eróde bi kóo ní ngére simi sɛndì kakra bi arání Yésu ní. Eróde Ánitipasi ní kpá ngére bi onzó Yiwáni Babatíza simi sɛgìnì do úfu wo ní.

³² Sómù ledre 'bi 'yì ga bi ñṅṅuní ledre 'bi Yésu go ní kí miméngì ledre eyé e ni kóo mbá kí'èdo. 'Yì bi zía úku ledre ya ba éyì ené ní ndaá, tí lá éyì bi ni bo ní, ndìsìní kóo ífi simiyé mbá ndro. ³³ Gì zì mongù roko'bù bi 'Dówù Lomo i'bí zì 'yìmikása e ní, zíye ndìsìyé úku ledre miúrú Ngére Yésu gì simi umbu zì 'yì e. Gì zì kényì nées ní, zì Lomo í'bí úndru zíye mbá. ³⁴ Éyì bi zì lerì a ídine ro 'yì ga bi ñṅṅuní ledre 'bi Yésu go ní ndaá. Simi ngíti géyì sìnđì kadra e, 'yì máa yée ga bi kí yáká zíye ngíti géyì ga bi kí 'dìcì e zíye ní, zíye ndìsìyé úgúoyó éyì ga gére nées 'dá'ba ndìsìyé ógù kí késì a ³⁵ í'bí a zì 'yìmikása e do ndìsìyé ífi a dongaráye 'yì ga bi ñṅṅuní ledre 'bi Yésu go ní mikékerìja mbá miútúásáne kpìni kacì éyì bi 'yì ili wo ní.

³⁶ Ngíti o'do ni kóo bo kí ìrìné Yoséfa, gì simi kúfú Lévi e gì do cúkú bi Sáyípuroso ní. 'Yìmikása e ndìsìní kpá ndólo wo Baranába, ini ledre gì simi ìrì máa nées yaá, "'Yì 'dókó lafúne e simi ledre e," ³⁷ úgúoyó ngúru yáká ené zía ógùnè kí késì a í'bí a zì 'yìmikása e.

5

Ananíya e kí me'bené Safíra

¹ Tí lá ngíti o'do ni kóo bo kí ìrìné Ananíya niyí kí me'bené Safíra, zíye kpá úgúoyó 'bi eyé yáká eyé. ² Kacì miyéme ledre eyé kí me'bené, zíye ótoecì ngíti késì bi kóo owoní gì do yáká bi ugúoyóní ní gì royé zì Ananíya lá 'dí'bi wo bi ni bo ní ndéré kée zì 'yìmikása e.

³ Simi bi ogu íri ní, zí Pétero úku ledre zía kídí, “Ananíya, éyí bi ótoómo royí gi roa zí Satána* ála'dùtù doyí kí roko'bu ené, zíyí óguyí ráranga zí 'Dówù Lomo simi bi ótoécì ngíti késí bi ówo gi do yáká bi úgúóyó wo ní 'di? ⁴ 'Dá'dá gi zíyí kí úgúóyó yáká née, yáká née ni yáká eyí, gi do kací bi úgúóyó ní, késí a ni yí ené kpá fú késí eyí. Bìcayi ledre bi méngì wo née sómù yá ni sáká yì? Ranga eyí ranga née zíze wá, yí ené zí Lomo.”

⁵ Simi bi Ananíya uwú ledre née kenée ní, zía útúne bi geré fí umbu. Zí ngìrì útúne simi 'yì ga bi kóo uwúní ledre bi méngì Ananíya née ní kíngaya. ⁶ Zí owùphìrangá ga bi kóo ore ní óguyé yéme umbua kí mbílí bongó ìmbì a ndéré kìe ìcìóto a.

⁷ Zí kací ledre née lú'búne éyí 'bi sìnđì kadra ota, zí me'bea óguné ówo ené ledre bi méngì ya'dá 'bi ené ba wá. ⁸ Simi bi ogu ní, zí Pétero ndú'yú wo kídí, “Ídí aka úku zaá ma'díi, ba go tí odu késí bi ówosé kí ya'dá 'bi eyí gi do yáká bi úgúóyósé ní?”

Zía úkulúgu ledre zí Pétero kídí, “fi, née go tí odu a.”

⁹ Gi do kací ledre bi uku kenée ní, zí Pétero úku ledre zía kídí, “Sée kí ya'dá 'bi eyí, éyí bi ìlisé úzu 'Dówù Ngére Lomo gi zía ní 'di? Úwú go, ya'dá ga bi gáa nderení oto umbu o'do 'bi eyí

* **5:3** 5:3 Satána: Satána ni kóo maláyika. Zía sínyi do lafúne e, zíye nda ídíye ezeokó Lomo. Gi zí kényí née ní, zí Lomo ógúóyó a gi komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bi bìcayi lomo e. Ólo Mì'dódo 12:9.

ní, niyí go bì tara mbotu ba, niyí kpá ìmbíógu umbuyí cakaba sága.”

¹⁰ Gí ore, zí Safíra geré útúne fí umbu dongá sındí Pétero kenée. Zí phirangá ga bì gáa ba ógundíki Safíra uyu go. Zíye ìmbí umbua ndéré ícióto a cigí ya'dá 'bì ené. ¹¹ Zí ngirí útúne simi 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go ní kḡngaya, gí zí ledre bì Lomo mengí wo zí Ananíya e kí me'bené Safíra ní.

'Yìmikása e yomoní tú'dú 'yì e

¹² Zí Lomo í'bí roko'bù zí 'yìmikása e ndìsiyé mḡngí mḡngburoko ledre ga bì kí roko'búyé ní, kí yée ga bì tara 'yì ndìsì ìdrí gí zíye mḡdrí ní kḡe. Zí 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go ní ndìsì kótrḡ royé kací kadra e mbá do bì bì ndìsìní ndólo a Mbílí 'dìcì 'bì Solomóna ní. ¹³ Zí ngirí ndìsì ólúne ro 'yì ga bì ngára nḡunḡuní aka ledre Yésu wá ní kí kótrḡ royé kí yée ga bì nḡunḡuní ledrea go ní. Abú kenée ndotó, 'yì e ndìsìní tí fú óto úndru 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go ní. ¹⁴ Gí ore zí tú'dú ya'dá e kí kará e tónóye nḡunḡu ledre 'bì Ngére Yésu, zíye óguyé kótrḡ royé kí 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go ní. ¹⁵ Gí zí kḡyì nḡe ní, zí 'yì e ndìsiyé ìmbíógu 'yì ndíyá e óto yée do rangba e kí sáka e dogboḡu misi'di gí ro togú Pétero nderéogu go gí ore yá, abú lḡlḡa okpó gí doyé gba ne yá, niyí ìnyíógu gí do ndíyá eyé e. ¹⁶ Zí tú'dú 'yì ga bì gbóo gbóo simi Yerusaléma ní ndìsì óguyé kí sḡmuyé e kí ezegámáye ga bì niyí kí ndíyá ní, kí yée ga bì kí bicayi lomo e simiyé ní, zí 'yìmikása e ndìsì yómo yée.

'Do'doní 'yìmikása e

17 Gi ore zí mongú 'yì 'dáná éyì e kí m̀ngburoko 'yì ené ga bi Sadukáyo e simi Yerusaléma ore ní, óto ledre simiyé ro 'yìmikása e. 18 Zíye 'dí'bi 'yìmikása e do ónzó yéé simi mongú sígìni. 19 Tí lá kí ndulú a née ní, zí maláyika 'bi Ngére Lomo ógùnè líkpí phùtrù mbotù sígìni do 'dí'biógu 'yìmikása e sága. 20 Zí maláyika úku ledre zí 'yìmikása e kídí, “Ndérésé mu do ligá 'Dìcì 'bi Lomo zise ndìsìsè 'dódo ledre Yésu zí 'yì e g̀ ro zí m̀mèngì ledre eyé ídìne mìkàndané.”

21 Zí 'yìmikása e úwú kúrú maláyika née, kí sí ndóndó zíye ìnyiyé ndéréye do ligá 'Dìcì 'bi Lomo tónóye 'dódo ledre g̀ ro Yésu zí 'yì e.

Zí mongú 'yì 'dáná éyì e ógùnè kí ngíti géyì m̀ngburoko 'yì ené e, zía ndóloyóko m̀ngburoko 'yì 'dècì ngbanga e 'bi Isiréle e zíye kótrù royé. Do kákasa kacì 'yìmikása e simi sígìni. 22 Tí lá Simi bi asikíri nderéoguní íri ní, niyí lúru bi káa ní, 'yìmikása e ndaní eyé lolu simi sígìni wá. Zíye ndá'balúgu royé kí sanda zí m̀ngburoko 'yì eyé e, 23 “Simi bi oguzé íri ní, mbotù sígìni ni tí ngbúrú mì'dútuné, asikíri ga bi otoní yéé ndìsì óndó bi ore ní niyí tí mìtóroyé ku mbotù. Simi bi líkpízé mbotù ólúze 'dìcì íri g̀ ro 'dí'biógu yéé ní, azé lúru bi káa ní, 'yì e ndaní eyé e wá.” 24 Simi bi manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kí manda 'bi asikíri ga bi ndìsìni lúru bi kacì 'Dìcì 'bi Lomo uwúní ledre ba ní, zí tarayé ìdríne mbá m̀ìdrí, owoní éyì bi m̀ngì roné zí 'yìmikása e née wá.

²⁵ Niyí ídí kíe ní, ngíti o'do ógụ go zía úku ledre zíye kídí, “Úwúsé ledre ba goó. Ya'dá ga bi ótosé yée simi sígìni ba ní, niyí yì eyé go do ligá 'Dìcì 'bi Lomo 'dáa ndìsì 'dódo ledre gì ro Yésu zí 'yì e.”
²⁶ Gì ore, zí manda 'bi asikíri ga bi ndìsìni lúru bi kací 'Dìcì 'bi Lomo ní ìnyiyé kí 'yì ené e ndéréye 'dí'biógụ 'yìmikása e. Rokpóní kóo yée mirókpo wá, gì zía 'yì ga bi ndìsìni lúru bi kací 'Dìcì 'bi Lomo ní eréni ngìri káa bi 'yì e niyí ógboónzó yée kí tutú ke.

²⁷ Simi bi 'di'bi oguní 'yìmikása e kó'dú mngburoko 'yì 'dècì ngbanga e ní, zíye óto yée tóroyé kó'dú mongú 'yì 'dáná éyì gì ro zía ndú'yú yée. ²⁸ Zí mongú 'yì 'dáná éyì úku ledre zíye kídí, “Madazé kóo sée go o'buóbụ kídí ndásé ndìsì 'dódo ledre zí 'yì e kí ìri o'do ba wá. Lúrúsé aka, ledre bi 'dódosé zí 'yì e ní ifi bayi roné go simi Yerusaléma za mbá, ìlisé née óto ledre umbu Yésu dozé.”

²⁹ Zí Pétero e kí lafúne 'yìmikása e úkulúgu ledre zía kídí, “Azé úwú dụnú kúrú bi ógụ gì zí Lomo ní, ndaá wo bi gì zí 'yìma'dí e ní wá. ³⁰ Lomo 'bi bulúnduzé uru kóo Yésu go gì simi umbu, gì do kací bi phéphéónzósé wo do mngbúngu kágá ní. ³¹ Lomo í'bí mongú úndru go zí Yésu, zía ídine karaba go mindìsìné do sílía 'bi anú káa do Manda kpá káa do 'Yì yómo 'yì e. Lomo mengì ledre née kenée gì ro í'bí sìnđi kadra zí 'yì 'bi Isiréle e gì ro zíye ótoómo kí lúyú ledre, gì ro do lùlùóyó lúyú ledre eyé gì royé 'dá'ba. ³² Ndìsìzè úku zí 'yì e ba ledre bi owozé bú mengì roné zí Yésu ní. 'Dówú Lomo bi Lomo

i'bí wo zí 'yì ga bi ñgununí ledre ené ní, ndìṣì úku a kpá kenée yaá ledre née ni tí ma'díi.”

³³ Sìmì bi ukuluguní ledre zí m̀ngburoko 'yì ga gère née kenée ní, zí m̀mbé'deyé ésìne ro 'yìmikása e zìye áyí go gi ro úfu yée. ³⁴ Tí lá zí ngúru Farusáyo† kí ìrìné Gamaléle, 'yì 'dódo lorù 'bi Yúda e bi 'yì e ndìṣìní óto úndrua kíngaya ní, ìnyìóguné 'dága úku ledre zí m̀ngburoko 'yì 'dècì ngbanga ga bi kotruní royé née kídí, 'di'bioguní aka 'yìmikása ga gère née cúku'dée sága. ³⁵ Gi do kací bi 'di'bioguní yée go sága ní, zía úku ledre zí lafúne ga gère née kídí, “Lafúma e Isiréle e, ídísé lúru rosé bilámáne kí ledre bi ìlisé m̀ngì a kí ya'dá ga gère née. ³⁶ Lúrusé aka, sìmì ngíti sìmìbi kóo 'desì 'dá'ba 'dáa ní, ngíti o'do kí ìrìné Tadéyo ìnyì kóo kí do okó ndìṣì mbófo roné kídí ngíti 'yì bi zía ídìne káa zìne ní ndaá. Zí 'yì e eyì 'bi míya eso útúye do kací a. Sìmì bi ufuní wo ní, ngríí, zí 'yì ga gère née báiyé mbá. Née kóo go miúkú ledre máa née. ³⁷ Gi do kací a née ní, zí ngúru 'yì gi sìmì kàngá bi Galiláya kí ìrìné Yúda kpá ìnyìné kí 'bi ené, sìmì s̀ndì kadra bi kóo ndìṣìní éké ìrì 'yì e ní, zía 'dí'bi tú'dù 'yì e do kacíne. Sìmì bi ufuní wo ní, zí 'yì e ené ga gère née kpá báiyé mbá.

³⁸ “Máúku ba wo zise, gi ro ledre máa wo bi ni ndìṣì m̀ngì roné cakaba ba ní, ndásé m̀ngì

† 5:34 5:34 Farusáyo: Née ngíti géyì Yúda ga bi ngára nditi'dofuní do lorù bi Músa eké ní wá ní. Ñgununí kídí lomo ro 'yìma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yì e ndìṣìní kpá úru gi sìmì umbu. Ólo Moko 'bi 'yìmikása e 23:6-8.

éyì kí ya'dá ga gére née wá. Ótoómosé lá yée zíye méngì ledre eyé ga gére née. Togú ledre bì ndìshìní méngì a née ogù gì zì 'yìma'dí e, nì úkú ené. ³⁹ Togú yì ené gì zì Lomo, útúásásé esé rómo komo ya'dá ga gére née wá. Káa bì ásé ídí kíe ní, ásé go ndìshì ícì okó ro Lomo.” Zì m̀ngburoko 'yì ga bì kóo do bì kótruro ore ní úwú kúrú Gamaléle bì uku zíye ní.

⁴⁰ Gì ore, zíye ndólólúgu 'yìmikása ga gére née zíye íri, esì sí'dí simiyé do máda yée kpó kpó kpó kídí ndaní lolù ífì ìrì Yésù tarayé wá. Zíye í'dí s̀lìye gì ro 'yìmikása e zíye ndéréye.

⁴¹ Káa zì bì 'yìmikása e olúogunì gì do ngbanga gì ore niyí go mindéréye ní, zíye ídíye kí rokinyi k̀ngaya gì zía owoní bú ya Lomo i'bí úndru go zíye, 'do'doní yée go gì zía bì yée niyí 'yì ga bì 'bì Yésù ní. ⁴² Zì 'yìmikása e ndìshiyé nda go kí 'dódo bilámá ledre zì 'yì e do ligá 'Dìcì 'bì Lomo kpá kací 'be e kací kadra e mbá, ya Yésù nì Kírésìto.

6

Geléní 'yì e ìnyì doa gbre

¹ Simi s̀ndì kadra máa bì kóo née, simi bì 'yì lódú kací Yésù eyení nda go ní, zì ófú ìnyìné dongará Yúda ga bì ndìshìní úku tara Èbere kí Yúda ga bì ndìshìní úku 'bì eyé tara G̀rìgì ní. Yúda máa yée ga bì ndìshìní 'bì eyé úku tara G̀rìgì ní kídí, kací kadra e mbá lurúní eyé bì kací kará umbu eyé e bilámáne kí'dí bì niyí go ndìshì ífì éyì miánu zì 'yì e ní wá.

² Simi bi ledre née utú gu mbílí 'yìmikása ga kóo sokó doa gbre (12) ní, zíye ndóloyóko 'yì lódú kací Yésu úku ledre zíye kídí, “Ndaá miútuásáne zíze ótoómo kí 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e, zíze nda ndá'baóguzé ndìsì lúró bi kací éyì miánu wá. ³ Bi goó kenée ní, owù 'bi babá e ídísé mu gélé 'yì e ìnyì doa gbre (7) gì dongarásé 'yì ga bi ówosé bú kídí niyí 'yì 'bi komokenzì, 'Dówù Lomo ni bo simiyé gì ro zíze óto yée zíye ídíye káa do 'yì lúró bi kací moko máa bi 'bi éyì miánu née ní. ⁴ Zí odù moko ezé ídíne dùú ini zí Lomo kí úku kúró Lomo zí 'yì e.”

⁵ Zí ledre née óto 'yì e mbá kí rokinyi, zíye gélé Sitifáno bi ñgunḡu ledre 'bi Yésu go kíngaya kí 'Dówù Lomo siminé ní. Zíye kpá gélé Phílipo, Pùrùkoróna, Nikonóra, Timóna, Paména kí Nikóla bi ni gì simi gara bi Ánatiyoko ní. Ni nda yì ené go 'yì bi ndìsì lódú ondú 'bi Yúda e ní. ⁶ Zíye óguyé kí ya'dá gére née zí 'yìmikása e óto sílìye doyé simi bi niyí ini ini gì royé zí Lomo ní.

⁷ Nda gì ore, zí 'yì ga bi ñgunḡuní ledre 'bi Yésu go ní kpá ndìsìyé úku kúró Lomo zí 'yì e. Zí 'yì lódú kací Yésu éye eyé nda go faa simi Yerusaléma mbá. Do ngará 'yì ga gére ní, tú'dú 'yì 'dáná éyì 'bi Yúda e niyí kóo bo bi ñgunḡuní ledre Yésu ní.

Yúda e 'di'biní Sitifáno

⁸ Sitifáno ni 'yì bi kí úndruné kí roko'bù gì zí Lomo, zía ndìsìné méngì mĩngburoko ledre ga bi kí roko'búyè kí yée ga bi tara 'yì ndìsì ídrì gì zíye mĩdrì ní dongará 'yì e. ⁹ Tí lá, ngíti géyì

Yúda ga bi ndị̀shìní kótrụ royé kací kadra e mbá simi 'Díćí Kótruro bi ndị̀shìní ndólo a 'Yì ga bi kí ro doyé ní, ndị̀shìní úkucáyi ledre gi ro Sitifáno. Yúda máa ga gére née oguní kóo gi simi káńgá bi Kuréne kí gara bi Alakizandaríya ní. Yée kí ngíti géyì Yúda ga bi oguní gi simi káńgá ga bi ndoloní yée Silísiya kí Ásiya ní tónóye ítí kangú kí Sitifáno. ¹⁰ Simi ledre ga gére née mbá, 'yì bi zía 'dí'bi ledre gi tara Sitifáno ní ndaá, gi zía komokenzì 'bi 'Dówù Lomo ndị̀shì saká wo ne zía ndị̀shì ódroné do bilámá mishi'diné.

¹¹ Gi ore, zíye lóloyé ndéréye úgú komo ngíti géyì 'yì e, idíní ńaranga ro Sitifáno kídí, “Owozé wo kí úkucáyi ledre ro Músa kpá ro Lomo.”

¹² Ledre bi ukuní née ní, eshìní pho'dụ go simi 'yì e kí mĩngburoko 'yì eyé e kpá za kí 'yì ga bi ndị̀shìní 'dódo lorụ ní. Zíye 'dí'bi Sitifáno ndéréye kíe kó'dụ mĩngburoko 'yì 'decì ngbanga e. ¹³ Zíye 'dí'biógụ ngíti géyì 'yì e gi ro ńaranga roa. Simi bi oguní íri ní, zíye úku ledre kídí, “Kací kadra mbá o'do ba ndị̀shì fú lá úkucáyi ledre gi ro bi 'bi Lomo bi lúyú ledre ndaá simia wá ní kpá kí lorụ 'bi Músa. ¹⁴ Zíze kpá úwú ledre gi tara a kídí, Yésu bi 'yì 'bi Nazeréta ní ni ndúrụ 'Díćí 'bi Lomo ba, zía óyóló'bó 'dú'du 'be 'bi ezé kpì gi zì wo bi kóo Músa 'dodo zì bulúnduzé e ní.”

¹⁵ Zì 'yì ga bi mĩndị̀shìyé do ngbanga ore ní ñnyiyé mbá ndị̀shì lúrú sínyi Sitifáno. Niyí ídí kíe ní simi komo Sitifáno ni yì ené nda go mĩńrĩríne káa zì simi komo maláyika ní.

7

Sitifáno ukulugu ledre zí 'yì 'dècì ngbanga e

¹ Zí mongú 'yì 'dáná éyì ndú'yú Sitifáno kídí, “Ledre bi ukuní née ní ni ma'díi?”

² Zí Sitifáno úkulúgu ledre zía kídí, “Ídísé aka úwú ledre bi mááyí úku a ba mǎngburoko 'yì amá e kí owú 'bi babá e. Simi bi kóo bulúnduzé Abarayáma ni simi káṅgá bi Mesopatómiya bi ni dongará mǎngburoko ngbuṛu e gbre ómú aka ndìsì simi gara bi Arána wá ní, Lomo bi kí roko'buné bi 'yì e mbá ndìsìní kófó ìrja ní, 'dodo kóo roné zía. ³ Zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídí, ‘Ídí ótoómo káṅgá esé, 'yì eyì e kí 'buyì e mbá zìyì ómúyì simi káṅgá bi Mááyí 'dódo a zìyì ní.’

⁴ “Née ní, zí Abarayáma ómúne gì simi káṅgá bi Kaladíya bi ni dongará mǎngburoko ngbuṛu e gbre ní ndéré ndìsìné simi Arána. Gì do kacì umbu 'bua, zí Lomo kása Abarayáma idí ndéré ndìsì simi káṅgá bi ásé cakaba mǎndìsìsése simi a ba ní. ⁵ Simi ledre ga bi Lomo mengì née mbá, i'bí ené bi zí Abarayáma ya née go 'bi ené ní wá, gbawá owú bi kí ìrja. Zí Lomo mócú ledre zía kídí, ‘Mááyí karanée í'bí káṅgá ba zìyì kí bulúnduyì ga bi niyì ógụ gì do kacìyì ní za fí.’ Simi sǎndì kadra bi kóo Lomo ni mócú ledre née ní, owú ndaá aka kóo zí Abarayáma wá.

⁶ Ba ledre bi kóo Lomo uku zí Abarayáma ní, ‘Bulúnduyì e niyì karanée ídí káa do owúkúlú e simi káṅgá 'bi ngítì géyì 'yì e. Zí mǎngì káṅgá

máa ga gére née ndìsiyé 'dó'do yéé kí simibi e míya eso.' ⁷ Zí Lomo úku ledre zíye kídí, 'Mááyí í'bí mongú 'do'dó ro m̀ngí káṅgá máa ga gére née bì niyí óto bulúnduyí e káa do owúkúlú e née ní ḱngaya. Nda g̀ do kací a née, bulúnduyí ga gére née niyí ólúóḡu g̀ simi káṅgá 'bì 'yì ga gére née zíye nda ndìsì óto úndrumá simi káṅgá máa wo ba ní.'

⁸ "Zí miyéme ledre ídine dongará Lomo kí Abarayáma yaá, owú ga bì owú ya'dá e ní, idíní mbá útú ngburu. Nda g̀ do kací ledre née ní, do ndíki Isáka g̀ do kací sílì ìnyì do ota, zía útúne ngburu. G̀ do kací née ní, zí Isáka ndíki Yakóbo, zí Yakóbo ndíki owú e sokó doa gbre (12) bì sí dozé Yúda e tonó g̀ royé ní.

⁹ "G̀ zía bì Yakóbo mengì ofu ledre owú 'bì ené Yoséfa go ní, zí lúnduga óto ledre simiyé roa. Kací ledre bì ndìsìní sómú a roa ní, zíye úgúóyó wo zí 'yì ga bì ndìsìní úgúóyó éyì e ní zíye 'dí'bì ókpó a simi Ízibiti káa do owúkúlú. Abú kenée ndotó Lomo otoomo ené wo wá, ¹⁰ zía 'dí'bióḡu wo kí sanáne filo g̀ simi mbágá t̀'đú 'do'dó bì ndiki wo ní. Zí Lomo í'bí komokenzì zí Yoséfa g̀ zí bilámá miméngì ledre ené. Zí mongú ngére 'bì Ízibiti óto wo káa do mongú 'yì simi Ízibiti kí 'be máa 'bì ené 'bì ngére ní za mbá.

¹¹ "Simi ledre née ní, zí mongú 'bú útúne simi káṅgá ga bì Ízibiti kí Kanána ní mbá. Éyì miánu bì zía útúásáne kí 'yì e ní ndaá. Zía kóo í'bì 'do'dó ro bulúnduzé e ḱngaya. ¹² Simi bì Yakóbo

uwú ya éyì miánu nì bo simì Ízibiti ní, zía kása owú 'bì ené ga bì niyí bulúnduzé e ní úgú éyì miánu ógù kíe zíye. Née kóo mizefì ndéré eyé simì Ízibiti. ¹³ Nda simì gbre ógù eyé simì Ízibiti, zí Yoséfa 'dódo ledre gí roné zí lúnduné e. Née kóo go sɛ̀ndí kadra bì mongú ngére 'bì Ízibiti ówo ledre gí ro Yoséfa kí sùmuğa ní. ¹⁴ Gí do kací née ní, zí Yoséfa ìtrí sanda kací 'buné Yakóbo kí 'yì ga bì 'be 'bì eyé ìrì ní za mbá gí ro do óguyé simì Ízibiti. 'Yì máa ga gére née niyí kóo cì ota doa sokó doa ìnyì. ¹⁵ Gí ore, zí Yakóbo ìnyiyé kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e ndéréye simì Ízibiti, kí'dí bì uyuní kí owú 'bì ené ga bì bulúnduzé e ní. ¹⁶ Do 'dí'bilúgu umbuyé ndá'ba ícióto a simì bì bì kóo Abarayáma ugú kí késí gí zí owú 'bì Amóra simì Sekéme ní.

¹⁷ “Simì bì sɛ̀ndí kadra 'bì ledre bì Lomo mocú ledre a zí Abarayáma nì nda go gbóo ní, zí 'yì ezé ga bì simì Ízibiti ní ídíye nda go miéyeyé kí kíngaya. ¹⁸ Zí ngítì 'yì bì owo ledre gí ro Yoséfa wá ní ídíne go née káa do ngére 'bì Ízibiti. ¹⁹ Zí ngére née ndísiné méngì bulúnduzé e bisinyí kíngaya. Zía ndísi rókpó 'yì ezé e kí cóngó ro idíní úcuóyó sírì owú 'bì eyé ga bì owú ya'dá e ní 'dá'ba gí ro zíye úyuyé.

²⁰ “Née simì sɛ̀ndí kadra bì kóo arání Músa simì a ní. Músa nì kóo owú bì kí lámá roné kíngaya ní. Zí 'yì ndíki ga lúru bì kací a kí éfé ota (3). ²¹ Simì bì 'dì'bioyoní wo gí 'be óto wo 'dí sogo ní, zí nyí ngére 'bì Ízibiti ndíki wo. Zía 'dí'bi Músa úlú a káa do owú 'bì ené. ²² Zí 'yì 'dódo

ledre ga bi 'bi Ízibiti ní 'dódo tú'dù ledre e zí Mùsa bi ni í'bí komokenzi zía ní. Simi bi ngboró ogù nda go káa do ya'dá 'yì ní, zí ódro ené kí míméngì ledre ené e ídíye mbá kí roko'bùyé.

²³ “Simi bi simibi 'bi Mùsa ni go cì gbre ní, zía ìnyìné ndéréne ñgu zí lafúne Isiréle e. ²⁴ Zía lúrúndíki ngúru 'yì 'bi Ízibiti kí ndìsì ócò 'dó'do ngítì 'yì 'bi Isiréle. Zí Mùsa ndéréne útúne simi okó nées ní, zía ìnyìné úfu 'yì 'bi Ízibiti bi kóo ndìsì ócò 'dó'do 'yì 'bi Isiréle ní. ²⁵ Mùsa somù 'bi ené kídí lafúne Isiréle niyí ówo a kídí Lomo kasa nées go gì ro zíne ógùnè yómo yée gì simi moko 'bi owúkùlù e. Ábuwá owoní eyé e wá. ²⁶ Kílóndó a nées ní zí Mùsa ógúndíki Isiréle e gbre kí ócò royé. Zía úku ledre zíye simi bi ayí gì ro láfa yée ní kídí, ‘Ya'dá e, éyì bi ndìsìsé ócò rosé dengbìse Isiréle e gì ro ní 'dì?’

²⁷ “Tí lá, o'do máa wo kóo ndìsì ócò láya ezené nées ní ìtrìoyó kóo Mùsa gì roné 'dá'ba. Zía ndú'yú Mùsa kídí, ‘Ambí oto yìi káa do ngére zíyì ndìsìyì 'dècì ngbangazé ní ne? ²⁸ Íli go gì ro úfu máa kpá káa zí 'yì 'bi Ízibiti bi karana úfu wo ní?’ ²⁹ Simi bi Mùsa uwú ledre bi o'do nées uku zía kenées ní, zía ngásáne gì simi Ízibiti ndéré ndìsìné simi káṅgá 'bi Mìdìyáni e. Simi bi ni íri ní, zía ndíki owú 'bi ené e owú ya'dá e gbre.

³⁰ “Gì do kací simibi cì gbre, zí maláyika 'bi Ngére Lomo 'dódo roné zí Mùsa simi mindíci pho'du komo kágá simi súwú do landa bi kí ìrìnè Sináya ní. ³¹ Simi bi Mùsa lurúndiki pho'du kí

ndící komo kágá ní, zía ndìşiné ónzó komoné kí ledre ba zía ndéréóguné za gbóo gi ro zíne lúru yéme a. Tí lá simi bi ni nda go gbóo kíe ní, zía úwú kúru Ngére Lomo kí úku ledre kídí, ³² 'Mááyí Lomo bi ndìşì lúru kací bulúndusé Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.' Zí Músa lángbané gi zí ngìrì zía óto'dùtù komoné káa bi née ni lúru pho'dù née.

³³ "Zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí, 'Ídí í'diógu wará eyì née 'dá'ba, gi zía bi bi tóro doa née ní, née bi amá lúyú ledre ndaá doa wá. ³⁴ Máówo bisinyí 'do'dó bi ro 'yì amá Isiréle e simi Ízibiti ní go. Máúwú ini bi ndìşiní ini a gi simiyé gi zí 'do'dó ní go, máyéme romá go gi ro sáká yée. Ógu mu zíma kása yì ndéré 'dí'biógu yée gi simi Ízibiti 'dá'ba.'

³⁵ "Née tí kémbí Músa bi Isiréle e asiní gi roa simi bi ndu'yúní wo kídí, 'Ambí oto yì káa do ngére zíyì ndìşiyí 'dècì ngbangazé ní ne?' Ni kóo ne 'yì bi Lomo kasa wo zía ídine káa do ngére do Isiréle e gi ro zía sáká yée zíye ídíye kí ro doyé kí sáká éyì gi zí maláyika bi 'dodo roné zía simi mindící pho'dù komo kágá simi súwú ní. ³⁶ Ni kóo manda zí Isiréle e simi bi niyí olúógu gi simi Ízibiti ní, zía ndìşiné méngì mĩngburoko ledre ga bi kí roko'buyé kí yée ga bi tara 'yì ndìşì ìdrì gi zíye mĩdrì ní simi bi niyí aka simi Ízibiti ní, kí kací kó'dù Bìkesì mĩkavu kí simibi cì gbre (40) simi yana súwú.

³⁷ “Mùsa uku kóo ledre née zí Isiréle e kídí, ‘Lomo ni karanée kásaógu nébì zíse káa zí bi kasa máa ní gí dongará ‘yì esé e.’ ³⁸ Ni kóo ne manda zí Isiréle e do bi kótruro bi kóo simi súwú kí bulúnduzé e kpá kí maláyika bi úku ledre zía do Landa Sináya ní, zía ndìşiné úkuí'bí kúrú Lomo zíze ní.

³⁹ “Tí lá bulúnduzé e iliní eyé úwú ledre ené wá. Gí ore zíye nda óto yì eyé mímbe'deyé kíngaya gí ro ndá'ba eyé simi Ízibiti. ⁴⁰ Zíye úku ledre zí Aróna kídí, ‘Yéme lomo mu zíze bi ni útú káa do manda 'dá'dá zíze ní. Owozé ezé lolú éyì bi ndìşì méngì Mùsa bi kóo 'di'biogu zée ne gí simi Ízibiti ní wá.’ ⁴¹ Née şindì kadra bi kóo zíye yéme lomo kí tosoné káa zí owú ìtì ní, do 'dáná éyì e zía. Zíye ndìşiyé lé'bé ke'bi kí rokinyi kí óto úndru lomo máa née ní. ⁴² Gí zí keyì née zí mbigí Lomo óyó sogoné zíye, do ótoómo yée zíye ndìşì óto nda gbóo úndru kadra, éfé kí kele e ga bi komo ere, káa zí bi ni miékéne simi búku 'bi nébì e yaá Lomo uku ledre kídí,

“ ‘Sée Isiréle e bangá ga bi kóo ndìşisè óngoónzó yée

kí ndìşì 'dáná yée kí simibi cí gbre simi bi ásé simi súwú ní, 'dánásé esé kóo yée née zíma wá.

⁴³ Ndìşisè kóo yì esé ìmbì tátá kútú 'bi lomo bi Moléke ní,*
kí lílì Ráfana kele bi ótosé wo káa do lomo esé ní,

7:37 7:37 Gbre lorù 18:15   **7:40** 7:40 Ólúógu 32:1   * **7:43**
7:43 Lomo bi Moléke: Ni lomo 'bi 'yì 'bi Kanána e.

née mbá līlī éyí ga bi kóo yémesé yée gi ro zise ndìsìsé óto úndruyé ní.

Bi kenée ní, mááyí kása sée simi ngíti káṅgá gbála sogo bi bi kí ìrìné Babelóniya ní.'

44 “Kútú 'bi Lomo bi ndìsì 'dódo a kídí, Lomo ni bo kíye ni kóo bo zí bulúnduzé e simi súwú íri. Yemení kóo kútú née kací kúrú Lomo bi uku zí Músa ní kí toso a bi 'dodo ní. 45 Gi do kací a née ní, zí bulúnduzé e 'dí'bi kútú née gi zí 'búyé e, do ìmbjútú a simi bi nderéní kí Yósuwa e 'dí'bi káṅgá bi Lomo ogóoyó ríkí sị do 'yì e gi simi a zíye ní. Zí kútú née ndìsìné fú lá ore gi simi sịndí kadra 'bi Dawídi, 46 bi Lomo oto wo zía ídine kí rokinyi ní, zía ndú'yú Lomo gi ro zí Lomo ṅúṅgu a zíne úbú 'Dìcì zí Lomo bi lúru bi kací Yakóbo ní ndìsìné simi a. 47 Tí lá Solomóna wotí Dawídi úbú nda kóo 'Dìcì 'bi Lomo máa née ne zí Lomo.

48 “Nda tí lá gi zía Lomo bi roko'bu a romo do éyí e mbá ní, ndìsì ené simi 'dìcì bi 'yìma'dí e úbúní kí sīlīye ní wá, káa zí bi nébì Isáya éké ní kídí,

49 “Ngére Lomo uku ledre kídí, ‘Ere ni bi ndìsì amá,
do sogo káṅgá ni 'bi ené bi óto sịndíma.
'Dìcì bi ásé úbú a zíma ní toso a ni ídí káa be 'dí?
Bi bi ni útúásá zíma ndìsìmá simia ní wo be 'dí?

50 Ndaá 'bi ené bi māméngì éyí ga gére née mbá máa ní wá?’

51 “Éyí bi ìlísé líkpí mbotu mimbé'desé úwú kúrú Lomo, zise ndìsìsé índi mbílísé gi ro ledre

bi úku yée zíse gi zía wá ní 'di. Miméngi ledre esé ni yí ené go cé káa zí 'bi bulúndusé ga kóna ní. Kací kadra mbá ndíşisé ícì okó ro 'Dówù Lomo káa zí bi kóo bulúndusé e ndíşiní méngi a ní. ⁵² Nébi ni bo kíé'do káa yaá bulúndusé e 'do'doní wo wá? Ufuní gba nébi ga bi kóo ndíşiní úku ledre miógu 'Yi bi ngára lúyú ledre ndaá roa wá ní. Bi ba ní, méngisé lará a go zíse úfuoyó wo. ⁵³ Úwúsé lorù bi kóo Lomo i'bí zí maláyika óguné kíe í'bí a zí bulúndusé e ní mbá bú, simi ledre ga gére née mbá, ílisé esé ngúnḡu lorù née wá.”

Ongboonzóní Sitifáno kí tutú

⁵⁴ Simi bi 'yi 'dəcì ngbanga e uwúní ledre bi Sitifáno uku káa ní ní, zí mimbé'deyé ésíne. Zíye ndíşì náná do soyé gi ro Sitifáno kí mimbé'de késì. ⁵⁵ Tí lá gi zía Sitifáno ni kí 'Dówù Lomo siminé ní, zía lúru bi komo ere, zía lúruńdiki roko'bu 'bi Lomo kí Yésu mitóroné do sílì Lomo 'bi anú. ⁵⁶ Zí Sitifáno uku ledre kídí, “Lúrúsé aka, málúru mbotu ere likpí go, Owù 'bi 'Yìma'dí ni mitóroné cigí Lomo do sílì 'bi anú.”

⁵⁷ Zí 'yi 'dəcì ngbanga e úcu koko kí ésì 'dùtu gu mbíliye kí sílìye. Zíye úduyé mbá ngásá ngáka Sitifáno, ⁵⁸ do 'di'bi wo ólúóguyé kíe 'dí sogo gi simi yana gara, tónóye óngbo wo kí tutú. 'Yi ga bi kóo nderení óngbo Sitifáno ní ootomoní kóo bongó eyé e zí owùo'do kí iríné Sávulo zía ndíşì lúru bi kací a.

⁵⁹ Tí bi niyí ndíşì óngbo Sitifáno ní, zía ini ini zí Lomo kídí, “Ngére Yésu, 'dí'bi 'dówùma mu zíyi íri.” ⁶⁰ Zí Sitifáno útúne do ngúrú şindíne.

Zíá úku ledre kí kúrúne gbéḷí kídí, “Ngére, ndá 'dó'do yée wá. Ídí ótoómo ledre zíye gí simi lúyú ledre eyé.” Gí do kací ledre bì uku káa ní zungu, zía úyuné.

8

'Do'dó ro 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu ní

¹ Sáwulo nḡunḡu kóo ne kídí idíní úfu Sitifáno.

Simi sḡndí kadra máa bì kóo née ní, zí mongú okó tónóne ro 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Kírésḡto Yésu simi Yerusaléma ní. Zíye ngásá báyi royé simi káḡgá bì Yudáya kí Samáriya ní mbá, do ótoómo 'yìmikása e nḡucuyé simi Yerusaléma. ² Zí ngíti géyì 'yì ga bì i'bíní royé go ndḡḡi méngí moko 'bì Lomo kí mímbe'deyé kíe'do ní, íni Sitifáno kí roko'búyé mbá. Zíye 'dí'bi wo ndéré óto a. ³ Tí lá zí Sáwulo tónóne 'dó'do 'yì ga bì nḡunḡu ledre 'bì Yésu ní, do ndéréne kí 'dí'bi yée, ya'dá e kí kará e kí cóngó ro kací 'be 'bì eyé e míkékerḡa ndḡḡiné kí ónzó yée simi sígini.

Phíḷipo uku kúrú Lomo zí 'yì e simi Samáriya

⁴ Zí 'yì ga bì kóo nḡunḡuní ledre 'bì Yésu simi Yerusaléma bì ogó bayiní yée ní, ndḡḡiyé kpá fú 'dódo bilámá ledre bì gí ro Ngére Yésu ní zí 'yì e do bì ga bì niyí doyé ní. ⁵ Zí Phíḷipo ndéréne zaá simi ngíti gara simi káḡgá bì Samáriya ní, ndḡḡiné 'dódo ledre gí ro Kírésḡto zí 'yì e íri. ⁶ Simi bì tú'dú 'yì e uwú ledre bì Phíḷipo ndḡḡi úku a zíye kí lúrúndíki mḡngburoko ledre ga bì ndḡḡi kí méngí yée ní, zíye ndḡḡi índi mbílíye úwú ledre bì Phíḷipo ndḡḡi úku yée ní. ⁷ Zí bicayi

lomo e ndìsì òlúóguyé gí simi tú'dú 'yì e 'duo kí ini tarayé, zí 'yì máa yéé ga bí ngárá nderéní wá ní kí mìgìgírí e ìnyìóguyé mbá. ⁸ Nda nées ní, zí 'yì e ídíye kí mongú rokinyi simi gara ore.

⁹ Ngíti o'do ni kóo simi gara ore kí ìrìné Simúna, ni mongú 'yì mála bí tara 'yì 'bí Samáriya e ìdrí gí zía mbá mǐdrí ní. Zía ndìsì mbófo roné kídí ngíti 'yì bí zía rómo gí doné ní ndaá. ¹⁰ 'Yì ga bí simi gara ore ní za mbá, gbékpí 'yì e kí mǐngburoko 'yì ga kí ledreyé owóowó ní ndìsìní úwú mbá ledre ené. Zí 'yì e ndìsìyé úku ledre gí roa kídí, “O'do ba ni kí mongú roko'bu 'bí bicayi lomo e bí yaá, Roko'bu a ofu go ní zíne.” ¹¹ Ndìsìní ìndi mbíliye úwú ledre ené kíngaya gí zía go ngbángbá sǐndí kadra ndìsì óto yéé zí tarayé ndìsì ìdríne mǐdrí gí zí miónzó mála ené. ¹² Tí lá simi bí ngunúní bilámá ledre bí Phílipo 'dódo zíye gí ro bí Lomo ni ne mongú Ngére doa kí ledre gí ro Kírésito Yésu ní, zí Phílipo bábátízí yéé ya'dá e kí kará e. ¹³ Zí Simúna kpá ngungu ledre Yésu do bábátízí wo. Gí do kací bí babatizíní wo ní, ootomo lolu kací Phílipo wá, zí tara a ìdríne kí lúru mǐngburoko ledre ga bí Phílipo mengí yéé kí roko'buyé kí yéé ga bí tara 'yì ndìsì ìdrí gí zíye mǐdrí ní.

¹⁴ Simi bí 'yìmikása e uwúní ledre nées simi Yerusaléma yaá 'yì ga bí simi Samáriya ngunúní ledre 'bí Yésu go ní, zíye kása Pétero e kí Yiwáni íri. ¹⁵ Simi bí oguní zí 'yì ga gére nées íri ní, zíye íni ini zí Lomo idí kása 'Dówúne ógu ndìsìné simiyé. ¹⁶ Gí zía bí 'Dówú Lomo ndaá aka simiyé wá ní, 'di'biní go lá babatiza kí ìrì Ngére

Yésu. ¹⁷ Zí Pétero e kí Yiwáni óto sǎlǎye doyé, zǎ 'Dówú Lomo ógu ndǎsǎné simiyé.

¹⁸ Simi bi Simúna owo ya, 'Dówú Lomo ógu go simi 'yì ga bi ɲɲɲuní ledre 'bi Yésu, gǎ zǎa bi 'yìmikása e otoní sǎlǎye doyé ní, zǎ Simúna áyí ne gǎ ro í'bí késí zǎ Pétero e kí Yiwáni. ¹⁹ Zǎa úku ledre zǎye kídí, “Ídísé kpá í'bí roko'bu nées zǎma, gǎ ro 'yì bi máoto sǎlǎma go doa ní, zǎa ndíki 'Dówú Lomo.”

²⁰ Zǎ Pétero úkulúgu ledre zǎa kídí, “Umbu 'di'bi yǎi kí késí eyí nées wá gǎ zǎ 'di, gǎ zǎa sómú 'bi eyí kídí útúásá bú úgú tákpásǎlǎ 'bi Lomo kí késí. ²¹ Bifúó ndaá zǎyí togú mbú éyí gǎ royí simi moko bi azé simia ba wá, gǎ zǎa mǎmbé'deyí ndaá 'bi ené miútúásáne do komo Lomo wá. ²² Ídí óyóló'bó sómú ledre eyí gǎ simi bisinyí ledre 'dá'ba. Zǎyí ini ini zǎ Ngére Lomo gǎ ro zǎa lǎlǎyóyó bisinyí sómú ledre nées gǎ simiyí 'dá'ba. ²³ Málúró yǎi, mǎmbé'deyí sinyí ofu go, bi ndǎsǎ ódóngéri yǎi simi lúyú ledre ní.”

²⁴ Zǎ Simúna úku ledre zǎ Pétero e kí Yiwáni kídí, “Ídísé mu ini ini zǎ Ngére Lomo gǎ romá káa bi 'do'dó bi úkusé ledre a nées ni ndéréógu romá ke.”

²⁵ Gǎ do kací bi Pétero e kí Yiwáni ukuní ledre gǎ do biyé kí ledre gǎ ro Ngére Yésu go zǎ 'yì e ní, zǎye ìnyiyé ndá'balúgu royé simi Yerusaléma. Kí ndá'bayé, zǎye ndéréye kí úku bilámá ledre 'bi Yésu zǎ 'yì e simi mǎnzénzéré gara ga bi simi Samáriya ní mbá.

Phìlipo e kí mongú 'yì 'bi Ìtópiya

²⁶ Kadra kǐé'do, zǐ maláyika 'bi Ngére Lomo úku ledre zǐ Phílipo kídí, “Yéme royí mu zǐyí ndéréyí kǐ misi'di súwú bi ogu gǐ simi Yerusaléma mi'dí do anú ndéré née simi gara bi kǐ ìrìné Gáza ní.” ²⁷ Zǐ Phílipo 'dí'bi misi'di súwú née tónó ndéréne, zǐye ndíkíye kǐ ngíti o'do gǐ simi káṅgá bi Ìtópíya ní. Ni kóo mongú 'yí bi kǐ ledrené owóowó, 'yí lúró bi kací kǐsǐ 'bi Kandáke, kára bi me'be ngére 'bi Ìtópíya ní. O'do née nderé kóo ìni ìni zǐ Lomo simi Yerusaléma. ²⁸ Nda go simi mindá'ba a 'be, zǐa ékíne simi arabíya ené bi usáni ndìsì lála a ne ní, ndìsìné ólo ledre gǐ simi búku 'bi nébì Isáya.

²⁹ Zǐ 'Dówú Lomo úku ledre zǐ Phílipo kídí, “Ídí ndéré mi'dí zǐ arabíya bi usáni ndìsì lála a ìri née, zǐyí ndìsì ndéréyí gbóo cigí a.”

³⁰ Zǐ Phílipo ngásá ndíki o'do bi simi arabíya née kǐ ólo ledre gǐ simi búku 'bi nébì Isáya. Zǐa ndú'yú o'do née kídí, “Ówo yéme ìni ledre gǐ simi ledre bi ndìsì ólo a née bú?”

³¹ Zǐ o'do née úkulúgu ledre zǐ Phílipo kídí, “Mááyí ówoyéme a káa be 'di? 'Búo togú ngíti 'yí ni úku yéme a ne zǐma.” Zǐa úku ledre zǐ Phílipo ya, ékí girí mu zǐze ndéréze kǐyí.

³² Ledre bi kóo o'do née ndìsì ólo a ní ni káa zǐ ba,

“Ni yí ené káa zǐ kábìrìkì bi 'di'biní wo ndéré kǐe
 ọṅgoónzó a ní,
 kpá káa zǐ Owú Kábìrìkì bi ndecì yí ené tí lá
 tí simi bi niyí óloóyó bi a
 mengì kǐyí wá ní.

33 Niyí méngì lárá a 'du'dorú 'decíní ngbanga a do bilámá misi'diné wá.

'Yì bi kǐé'do káa bi ni útúásá úku ledre gi ro 'yì ené e ní ndaá,

gi zía ndìsì ené do sogo káṅgá ona ụkú go.”

34 Zí o'do née ndú'yú Phílipo kídí, “Úku yéme aka ledre ba mu zíma, nébì ndìsì úku ledre née gi ro ambi? Gi roné togú mbú gi ro ngíti 'yì kpí?”

35 Zí Phílipo tónóne 'dódo bilámá ledre zía gi simi miéké kúrú Lomo bi gáa ndìsì ólo a ba gi ro Ngére Yésu.

36 Káa zí bi niyí m̀ndéréye kací misi'di ní, zíye ndéréóguyé do bi bi kǐ iní doné ní, zí o'do ba úku ledre zí Phílipo kídí, “Iní ni go ba. Éyì bi ni úcuómo máa kǐ 'dí'bi babátìza ní 'di?” 37 Zí Phílipo úku ledre zía kídí, “Togú ṅṅṅṅu ledre 'bì Kírésìto Yésu go za kǐ m̀mbé'deyì kǐé'do, mááyì babátìzì yìi.”

Zí o'do née úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, “Máṅṅṅṅu go kídí Kírésìto Yésu ni m̀bigí Owú 'bì Lomo.” 38 Zí o'do née úku ledre zí 'yì ené bi ndìsì úku ledre zí usáni ndìsì lála yé kǐ arabíya ba ní yaá idí tóro. Zí Phílipo e gbre kǐ o'do née ndítíye simi iní, zí Phílipo babátìzì wo.

39 Simi bi olúoguní gi simi iní ní, 'diya káa ní zí 'Dówú Lomo 'dí'bíoyó Phílipo gi ore 'dá'ba. O'do ba owo ené lolu bi bi Phílipo nderé doa ní wá, zía ndéréókpóne gi ore kǐ mongú rokinyi.

40 Nda gi ore, zí Phílipo lúrúndíki roné gére simi gara bi kǐ ìrìné Azóto. Zía ndéréókpóne simi gara bi ndìsìnì ndólo a Kayisariya ní ndìsìné kǐ

úku bilámá ledre gî ro Yésu zî 'yî e simi gara ga bi kací misi'di ore ní mbá.

9

Sáwulo nḡuḡu ledre Ngére Yésu

(Lúru kpá Moko 'bi 'yìmikása e 22:6-16, 26:12-18)

¹ Simi sîndî kadra máa bi kóo nées ní, Sáwulo ni aka kóo fú lá māmada kí simi késî kídí nées ní úfu 'yî ga bi 'yî lódú kací Ngére Yésu ní. Zía ndéréne zî mongú 'yî 'dáná éyî, ² ndú'yú wo gî ro zía í'bí wáraga bi nées ni ndéré kîe do sîlîne zî manda 'bi Yúda ga bi simi 'Dîcî Kótruro ga bi simi gara bi kí ìrîné Damásika ní, gî ro togú nées oḡu ndiki 'yî e go íri bi ndîşîní lódú kací Mîsi'di 'bi Ngére ní, zîne 'dí'bi yée girí ya'dá e kí kará e óḡu kíye ónzó yée simi sîḡîní simi Yerusaléma. ³ Simi bi Sáwulo nderéoḡu nda go gbóo kí Damásika ní, 'diya káa ní zî roko'bu 'bi Lomo óḡóne zía gî komo ere. ⁴ Zía útúne geré bi, zía úwú kúrú 'yî kí úku ledre kídí, “Sáwulo, Sáwulo, éyî bi ndîşî 'dó'do máa gî ro kenées ní 'di?”

⁵ Zî Sáwulo ndúndu'yú kídí, “Nées náambi Ngére?”

Zía úkulúgu ledre zî Sáwulo kídí, “Nées máa Yésu bi ndîşî esî 'do'dó romá ní. ⁶ Ìnyîoḡu mu zîyî ndéréókpóyî simi mongú gara íri, áyí ówo 'yî íri ni 'dódo éyî bi áyí mēḡî a ní zîyî.”

⁷ Zî 'yî ga bi kóo ndîşîní ndéré kí Sáwulo e ní tóroyé, 'yî úku ledre ndaá. Uwúní tí kúrú 'yî go, tí lá lurúndikiní kuḡu'bu 'yî ma'dáa wá. ⁸ Simi bi Sáwulo ìnyîoḡu gî bi ní, ni líkpí komoné bi káa

ní, m̀b̀ùỳ koma lurú ené lolu bi wá. Nda née ní, zí 'yì ga bi kóo niyí kéye ní kókó wo goó mikókó ndéré ḱe simi Damásika. ⁹ Sávulo lurú bi wá ḱi s̀l̀l̀i ota, anu éyí wá, ewé gbawá iní.

¹⁰ Ngíti o'do ni kóo bo simi Damásika ni 'yì lódú kací Yésu írĩa Ananíya. Zí Ngére Yésu 'dódo roné zía káa zí ndìsì 'dú'duru ní kídí, “Ananíya.”

Zía ndíziné, “Í, Ngére.”

¹¹ Zí Ngére úku ledre zí Ananíya kídí, “Ídí ndéré 'be 'bi Yúda bi kací misi'di bi ndìsini ndólo a misi'di bi Mbí ní, zíyì ndúndu'yú gí ro o'do bi ogu gí simi gara bi Tarásisi ḱi íríné Sávulo ní. Ni go ndìsì iní ini zí Lomo. ¹² Simi 'duru máa bi kóo née ní, zía kóo lúrúndíki ngíti o'do ḱi íríné Ananíya bi ogu zía óto s̀l̀l̀ine doa gí ro zí komo a óngóne ní.”

¹³ Zí Ananíya úkulúgu ledre zí Ngére kídí, “Tú'dú 'yì e ukuní ledre gí ro o'do née go zíma ḱi bisinyí ledre ga bi ndìsì méngi yée ḱi 'yì eyí e simi Yerusaléma ní. ¹⁴ Ogu simi Damásika ona ba ḱi roko'bu gí zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyí e ní gí ro zíne 'dí'bi 'yì eyí ga bi ndìsini óto úndruyí ona ní.”

¹⁵ Zí Ngére úku ledre zía kídí, “Ndéré mu. Gi zía mágélé wo go káa do 'yì 'bi moko amá bi ni 'dódo ledre gí romá zí 'yì ga bi ndaní kífú Yúda e wá ní ḱi m̀ngburoko ngére eyé e nda ḱi 'yì 'bi Isiréle e. ¹⁶ Mááyí 'dódo tú'dú ledre e zía, zía ndìsine 'dó'dóne simi a simi bi ni ndìsì 'dódo ledre gí romá zí 'yì e ní.”

¹⁷ Zí Ananíya ìnyìné ndéré ólúne simi 'dìcì bi Sávulo ni simi a ní do óto s̀l̀l̀ine do Sávulo,

zía úku ledre kídí, “Sáwulo lúndu 'bì ené, Ngére Yésu bì 'dodo roné zíyì do mìsì'di simì bì áyí ógu yáa ní, kasa máa née zíyì gì ro zí komoyì líkpílúgu roné zí 'Dówù Lomo ógu ndìshiné simiyì.” ¹⁸ Née ní, geré zí éyì útúóguné gì komo Sáwulo silekpe káa zí sókó kénzè ní, zí komoa líkpíne zía ndìshiné lúru bì. Zí Sáwulo ìnyìóguné 'dága zí Ananíya bábátizì wo. ¹⁹ Gì do kacì bì ánu éyì ní, zí roko'bùá ndá'baóguné roa.

Sáwulo uku ledre Yésu zí 'yì e simì Damásika

Kí tú'dù sílì e, Sáwulo ndìshínì nda kóo ndìshì kí 'yì ga bì ndìshínì lódù kacì Yésu ní simì Damásika. ²⁰ Zía ìnyìné ndéréne simì 'Dìcì Kótruro e tónó 'dódo ledre zí 'yì e gì ro Yésu kídí, Yésu nì Owù 'bì Lomo. ²¹ 'Yì ga bì owonì Sáwulo kí úku ledre gì ro Ngére Yésu ní, zíye ndìshiyé ónzó komoyé kíngaya. Zíye ndìshì úkuló'bó ledre dengbìye kídí, “També ba fú o'do bì ndìshì úfu 'yì ga bì ndìshínì óto úndru Yésu simì Yerusaléma 'dáa ní? Ogu ona ba kpá go gì ro 'dí'bi 'yì ga bì 'bì Yésu ní ndá'ba kíye zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní?” ²² Tí lá zí 'dódo ledre 'bì Sáwulo ídí ené kí roko'buné kíngaya. Zí ledre bì ndìshì úku a ní 'dódo a kídí Yésu nì Kírésìto. Zía 'dí'bi do Yúda ga bì simì Damásika ní mbá ledre bì zíye úkulúgu a zía kacì a ní ndaá.

²³ Nda gì do kacì tú'dù sílì e, zí ngíti géyì Yúda e kótru royé do bì kùé'do yéme ledre gì ro zíye úfuoyó wo 'dá'ba. ²⁴ Tí lá uwú kóo ledre ga bì yemenì née go mbá. Zíye ndìshiyé óndó wo tara mìsì'di ga bì ndìshínì ólúógu gì simì gara gì

ore ní kí ndulù e kí kadra e mbá gí ro zíye úfu wo. ²⁵ Tí lá zí 'yì lódú kací Sávulo ódó ká'dá ro mongú mbúra do ìmbíóto wo kíe kí ndulù gí do bifúó gí dogborù gara bì o'bóní wo gbaá dongá Damásika ní.

Mindá'baogù Sávulo simi Yerusaléma

²⁶ Simi bì Sávulo ogù simi Yerusaléma ní, zía áyíne gí ro zíye ídíye ndro kí 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésù ní, tí lá ngírìà ndìšì yì ené kóo méngì yéé míméngì kí ngúnḡu a bì yaá nì go mbigí 'yì lódú kací Yésù ní. ²⁷ Zí Baranába óḡuné 'dí'bi Sávulo ndéré úku ledre gí roa zí 'yìmikása e. Zía líkpí yéme ledre bì kóo Ngére Yésù 'dodo roné zí Sávulo do mìsi'di Damásika, kí ledre ga bì Ngéré uku zía ní. Zía kpá líkpí ledre bì ngírì olú ro Sávulo kí 'dodo ledre zí 'yì e gí ro ledre Yésù simi Damásika wá ní.

²⁸ Née ní zí Sávulo e nda go kótrù royé ndro kí 'yìmikása e do gámáye simi Yerusaléma mbá ndìšì úku ledre gí ro Ngére Yésù ngírì ndaá lolù royé wá. ²⁹ Zía kpá ítí kangú kí úku ledre zí Yúda ga bì ndìšìní ódro tara Gírìgì ní, tí lá ayíní go gí ro úfu wo. ³⁰ Simi bì 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésù uwúní ledre ba ní, zíye 'díyíóto Sávulo simi gara bì Kayisariya ní, do ótoómo wo zía ndéréókpóne simi Tarásìsi.

³¹ Née go sìnḡí kadra bì zí 'yì ngúnḡu ledre 'bi Yésù ga bì simi káḡá bì Yúdáya, Galiláya, Samáriya ní 'dówúroyé zí mindìšiyé ídíne bilámáne ní. Kí sáká éyì gí zí 'Dówú Lomo zí 'yì ga bì ngúnḡuní ledre 'bi Yésù go ní éyeyé

do ídíye kí roko'buyé, káa zí bi ndìsì eyé ni nda go fú lá óto úndru Ngére Yésu ní.

Pétero nderé simi Lída kí Zópa

³² Káa zí bi Pétero gamá go do bi e mbá ní, simi ngíti sílí zía ìnyìné ndéréne lúru 'yì lódú kací Yésu ga bi simi gara bi kí ìrìné Lída ní.

³³ Simi Lída íri, zía ógundíki o'do kí ìrìné Enási, ni miḡiḡíḡi mengi go simibi ìnyì doa ota ìnyì ḡi do rangba wá. ³⁴ Zí Pétero ndólo wo kídí, “Enási, Kírésito Yésu yomo yíi go. Ìnyìóḡu mu 'dága yéme bi 'dú'du eyí.” Geré zí Enási ìnyìóḡuné 'dága. ³⁵ Zí tú'dú 'yì ga bi ndìsìní ndìsì simi Lída kí Sáróna ní mbá lúru wo, zíye ṅṅṅṅu ledre Ngére Yésu.

³⁶ Kára ni kóo bo kí ìrìné Tabíta ndìsì ndìsì simi gara bi kí ìrìné Zópa ní ni 'yì lódú kací Yésu. (Ìrja bi kí tara ḡìrìḡi ní ni Dóroka, ini ledre bi ḡi simi a ní ni nyazu.) Dóroka i'bí sìnḡi kadra ené mbá ndìsì méngi bilámá ledre kí ndìsì sáká 'yì lerí e.

³⁷ Simi sìnḡi kadra née ní zí ndíyá 'dí'bi Dóroka zía úyuné. Do yéme umbua óto a simi 'dìcì bi o'bórongóní do ezené 'dága ní. ³⁸ Do ngará Zópa akpa ené kóo kí Lída wá. Simi bi 'yì lódú kací Yésu ga bi simi Zópa uwúní ya Pétero ni bo simi Lída ní, zíye kása ya'dá e gbre kí sanda zía kídí, “Áko mongú 'yì, nderézé aka mu 'diya kése simi Zópa.”

³⁹ Née ní zí Pétero geré ìnyìné zíye ndéréye. Simi bi oguní íri ní, do 'dí'bi wo ndéré kíe simi 'dìcì bi o'bórongóní do ezené kídí bi bi kará umbu e toro 'dikíní wo gbaá ndìsì ini ini kí ndìsì

'dódo bongó ga bi miǵcì yée kí mbílí bongó ga bi i'bí yée zí 'yì e simi bi Dóroka ni aka trɪdri ní.

⁴⁰ Zí Pétero úku ledre zíye yaá idíní aka ólúògù sága, zía útúne gbri do ngúrú sɪndíne ótú doné ini ini zí Lomo. Nda gi ore zía sɪkpì doné lúru umbu zía ndólo wo kídí, “Tabíta, ìnyìògù mu 'dága.” Zí Tabíta líkpì komoné, simi bi onzó komoné gbó ro Pétero ní, zía ìnyìògùnè ndìsìnè 'dága. ⁴¹ Nda née ní, zí Pétero 'dí'bi sɪlía, zía lála sɪkpì wo 'dága. Zí Pétero nda ndólólúgu 'yì ga bi ñgunḡuní ledre 'bi Yésu go ní kí kará umbu ga gére mbá 'dìcì íri, zía í'bí wo zíye go trɪdri.

⁴² Zí phanda ledre bi mengi roné ore née ndéréne mindéré simi Zópa za mbá. Gi zí keyi née ní, zí tú'dú 'yì e ñgunḡu ledre Ngére Yésu. ⁴³ Gi do kací née ní, zí Pétero ndìsìnè simi Zópa kí tú'dú sɪlì e 'be 'bi ngiti o'do kí ìrìnè Simúna ni 'yì yéme éyì e gi simi saná.

10

Pétero e kí Koronóliyo

¹ Ngiti o'do ni koo bo simi gara bi Kayisariya ní kí ìrìnè Koronóliyo, ni koo mongú 'yì 'bi asikiri e* bi ndìsìní ndólo yée asikiri e gi simi Itáliya ní. ² Wo kí 'yì 'be 'bi ené e mbá niyí 'yì óto úndru Lomo abú ndaní gi simi kufú Yúda e wá. Ndìsì sáká 'yì lerí e zía ndìsìnè kpá ini ini zí Lomo gbùú. ³ Kadra kìé'do, simi sɪndì kadra ota (3) gi do kací yana kadra, zí maláyika 'bi

* **10:1** 10:1 Mongú 'yì 'bi asikiri e: Ni mongú 'yì bi ndìsì lúru bi do asikiri e míya (100) ní.

Lomo 'dódo roné zí Koronóliyo zía ndólo wo kídí, “Koronóliyo.”

⁴ Zí Koronóliyo lúru wo gbóo gi zí ngiri, do ndú'yú wo kídí, “Káa be 'di?”

Zí maláyika úkulúgu ledre zía kídí, “Lomo ni kí rokiyi kí úwú ini bi ndisi ini a, kí sáká éyí bi ndisi sáká 'yí lerí e kíe ní, ni go nzíyiné gi ro úkulúgu ledre kací a zíyí. ⁵ Cakaba ní ídí mu kása 'yí e simi Zópa kací ngíti o'do kí iriné Simúna bi ngíti iria Pétero ní. ⁶ Ni ngu 'be 'bi Simúna bi 'yí yéme éyí e gi simi saná e ní, 'be 'bi ené ni kací kó'dú mikavu bi simi Zópa íri ní.”

⁷ Simi bi maláyika nderéokpóní ní, zí Koronóliyo ndólo 'yí kasa ené e gbre kí kémbí asikíri ené bi i'bí roné go zí Lomo ngúru 'yí bi ndisi lúru bi kací a ní. ⁸ Zía líkpí ledre bi mengi roné zíne ní mbá zíye, do kása yée simi Zópa.

Lomo 'dodo roné zí Pétero

⁹ Simi bi bi arálo'bó roné, ya'dá ga gére née niyí go gbóo kí Zópa ní, zí Pétero ékíne do 'dici kí yana kadra ini ini zí Lomo. ¹⁰ Simi sindí kadra máa née ní 'bú mengi kóo wo go kángaya ili kóo go zíne ánu éyí. Simi bi niyí aka méngi éyí miánu miméngi ní, zí Lomo 'dódo roné zía. ¹¹ Zí Pétero lúru ndíki ere líkpí roné go fúó, zía lúru ndíki mongú sáka éyí kí óguné do sogo kángá kí ríríne eso. ¹² Do mongú sáka éyí née íri, za éyí tridri e kací sí doyé mbá, bangá e, kí éyí ga bi ndisíní lála royé do simiyé ní nda kí solú e. ¹³ Zí kúru Lomo ówúne zía kídí, “Inyígú mu 'dága Pétero, zíyí úfu éyí ga gére née zíyí ánu yée.”

14 Tí lá zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, “Ndaá kenée wá, Ngére. Tí bì mááyí ba ní, máánu amá éyí ga bì lorù yaá 'yì e ndaní ánu wá ní wá.”†

15 Zí kúrú Lomo kpá ówù ándá roné zí Pétero kídí, “Éyí ga bì Lomo uku yaá 'yì e idíní ánu a ní, ndá úku a kídí ndaní ánu a wá ní wá.”

16 Ledre née mengì roné kenée kídí ota, gì ore zí Lomo 'dí'bilúgu éyí ga gère née komo ere.

17 Simi bì Pétero ni ndìsì sómù só'do ini ledre gì simi ledre née ní, ya'dá ga bì Koronólìyo kása yée ní, ndu'yú so'doní m̀sì'di 'be 'bì Simúna owoní go nìyí go mitóroyé tara mbotù gara.

18 Zíye ndólo 'yì ndú'yú a kídí, “N̄gu ni bo 'be ona kí ìrìné Simúna Pétero?”

19 Simi bì Pétero ni aka fú lá sómù ledre bì Lomo 'dodo roné ḱe zía ba ní, zí 'Dówù Lomo úku ledre zía kídí, “Simúna, ya'dá e nìyí bì ota (3) 'dáa ba ndìsì gámásó'do yì. 20 Yéme royì mu zìyì ídíyì nzíyiyì zise ndérése kéye. Ndá asi wá, m̀kása yée máa kacíyì.”

21 Zí Pétero ndítíóguné zía úku ledre zí ya'dá ga gère née kídí, “Mááyí 'yì bì ndìsìsé gámásó'do wo ba. Ógusé gì ro 'di?”

22 Zíye úkulúgu ledre zí Pétero kídí, “Mongú 'yì 'bì asíkiri e bì Koronólìyo ní kasa zée née zìyì abú ndaá gì simi kífú Yúda e wá. Nì bilámá 'yì, ndìsì óto ùndru Lomo, 'yì 'bì Yúda e mbá ndìsìní óto dokuwu a kíngaya. Maláyika 'bì Ngére Lomo uku ledre zía kídí, idí úku ledre zìyì, zìyì óguyì 'be 'bì ené zía úwù ledre bì gì tarayì ní.” 23 Zí

† 10:14 10:14 Éyí ga bì lorù yaá 'yì e ndaní ánu wá ní: Ólo Lévi 11.

Pétero 'dí'bi ya'dá ga gére née simi sùmu 'be 'bi ené.

Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí Pétero yéme roné zíye ndéréye kéye. Zí ngíti géyì 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu simi Zópa ore ní, ndéréye ndro kéye. ²⁴ Nda káa zí kílondó a née ní, zíye ndéréóguyé simi Kayisariya. Niyí ógù íri ní, Koronóliyo ndoloyoko sùmuné e kí bilámá ezegámáne e go ndìsì sòngó yée. ²⁵ Simi bi Pétero ayí go gì ro ólú 'be ní, zí Koronóliyo 'dí'bi wo simi sùmu 'duo gì tara misi'di, zía útúne do ngúrú sìnđine óto úndru Pétero. ²⁶ Nda gì ore zí Pétero úku ledre zía kídí, “Ìnyìogù mu 'dága. Ndá óto úndrumá wá, mááyí 'bi amá kpá 'yìma'dí káa zíyì ní.”

²⁷ Zí Pétero ndìsìné fú lá ódroné zí Koronóliyo zaá gì simi bi olúní 'dìcì bi tú'dú 'yì e yokoní royé simi a ní. ²⁸ Zí Pétero úku ledre zíye kídí, “Sée, ówoyemesé bú bilámáne kací lorù ezé 'bi Yúda e, ndìsì kotruzé ezé rozé kí 'yì ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní wá. Tí lá Lomo uku'dodo go zíma ya, mándá úku ledre gì ro 'yì yaá ndá miútúásáne do komo Lomo wá ní wá. ²⁹ Bi kenée née ní, simi bi kákasa kacíma ní, máási wá, máínyì geré zíma ógumá. Mándú'yú nda ba go yì, kákasa kacíma gì ro 'di?”

³⁰ Zí Koronóliyo úkulúgu ledre kídí, “Mááyí kóo mindìsimá 'dìcì ini ini zí Lomo káa zí bi lengbe mándìsì mēngì a simi sìnđi kadra ota kací kadra mbá ní. 'Diya káa ní, zíma lúrúndíki o'do kí bikenyì miřiriri bongó roné kí tóro kó'dúma. Kací ledre née mēngì karaba go sílì eso. ³¹ Zía

úku ledre zíma kídí, 'Koronóliyo, Lomo uwú ini eyí go kí ledre sáká éyí bi ndìsì sáká 'yì lerí e kíe ní. ³² Kása 'yì e mu simi Zópa kací o'do kí iriné Simúna bi ndìsìní kpá ndólo wo Pétero ní. Nì ñgu 'be 'bi Simúna bi 'yì yéme éyí e gi simi saná ní, 'be 'bi ené ni kó'dú mìkavu bi Zópa íri ní.' ³³ Née ní, zíma geré kákasa zíyì. Mióguyì eme go sá. Cakaba kotrúzé rozé do komo Lomo ona gi ro zíze úwú ledre ga bi mbá Ngére Lomo ni úkuí'bí a tarayí gi ro zíyì úku a zíze ní."

Ledre bi Pétero uku ní

³⁴ Gi ore zí Pétero tónóne ódroné kídí, "Máówoyéme go bilámáne kídí ma'díi Lomo ifi ené dongará 'yì e wá. ³⁵ Lomo ndìsì óto 'bú ríkí sì do 'yì ga bi ñgununí ledre ené zíye ndìsìyé méngì ledre bi ma'díi do komoné ní. ³⁶ Úwúsé sanda bi kóo Lomo kasa zí 'yì 'bi Isiréle e, bi ndìsì 'dódo ledre gi ro bilámá ledre 'bi bikidrí kpurú gi zí Kírésito Yésu bi ni ne Ngére do 'yì e mbá ní go. ³⁷ Ówosé mongú ledre bi kóo méngì roné simi káṅgá bi Yudáya, tonó gi simi káṅgá bi Galiláya ní gi do kací ledre babatíza bi Yiwáni 'dodo zí 'yì e ní go. ³⁸ Ówosé kpá ledre gi ro Yésu 'yì 'bi Nazeréta káa zí bi Lomo i'bí 'Dówúne kí roko'buné zía ní bú. Gamá kóo do bi e mbá ndìsì méngì bilámá ledre zí 'yì e kí ndìsì yómo 'yì ga bi sì sílí roko'bú 'bi ngére 'bi bicayi lomo e ní, ‡ gi zía Lomo ni bo kíe.

‡ **10:38** 10:38 Ngére 'bi bicayi lomo e: Irí a ni Satána. Nì manda 'bi maláyika ga bi iṅíní okó ro Lomo do úcúogú yée gi komo ere ní. Zí maláyika ga gére née nda ídíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoogú 12:9.

39 “Zée 'yìmikása e, lurúzé éyì ga bi Yésu mengì yée simi kángá 'bi Yúda e nda kí simi Yerusaléma ní go cú kí komozé. Zíye phéphéónzó wo do m̀ngb̀ngbu kágá. 40 Tí lá, zí Lomo úru wo g̀ simi umbu simi s̀l̀l̀ ota do óto wo zía 'dódo roné zí 'yì e, 41 ndaá kóo 'yì e mbá wá, tí lá zí 'yì ga bi lurúní wo go cú komoyé bi kóo Lomo gelé yée go 'dá'dá ní. Née zée ga bi ndìsìzé anu éyì kí éwé éyì kéye g̀ do kací bi urú go g̀ simi umbu ní. 42 Zía úku ledre zize ndìsìzé 'dódo ledre zí 'yì e kí ndìsì úku ledre g̀ roné ya née ni 'yì bi Lomo gelé née g̀ ro zine 'dècì ngbanga 'yì ga bi uyuní go kí yée ga bi niyí aka tr̀dr̀ ní. 43 Za nébì e mbá ukuní kóo ledre go g̀ roa kídí, 'yì ga bi mbá niyí ng̀ng̀ ledre ené ní, Lomo ni l̀l̀l̀l̀l̀ l̀yú ledre eyé mbá 'dá'ba kpurú g̀ simi roko'bu 'bi Yésu.”

44 Simi bi Pétero ni aka tí ngb̀r̀r̀ ódro ní, zí 'Dówù Lomo óg̀ ndìsìné simi 'yì máa ga bi kóo ndìsìní úwú ledre bi ndìsì úku a née ní. 45 Yúda máa yée ga bi kóo ng̀ng̀ǹ ledre 'bi Yésu go oguní kí Pétero e g̀ simi Zópa ní, zíye ndìsìyé ónzó komoyé kídí Lomo i'bí kpá tákpásìl̀ ené bi 'Dówù Lomo ní go zí 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní. 46 Zí Yúda ga bi ng̀ng̀ǹ ledre 'bi Yésu go ní úwú doyé kí ndìsì mbófo Lomo kí ódro simi tara bi ngárá odroní aka simi a 'desì wá ní.

Zí Pétero úku ledre kí kúrúne 'dága kídí, 47 “‘Yì ga ba ndikiní 'Dówù Lomo go kpá cé káa zí ze ní. 'Yì ni bo bi ni úc̀ómo yée kí 'dí'bi babatiza bi kí iní ní?” 48 Zí Pétero úku ledre do bábátizì yée kí irì Kírésìto Yésu. Nda née ní, zíye úku

ledre zía ya yée idíní aka ndìsì kéye kí owù sîlì cúku'dée.

11

Pétero odro zí 'yì e simi Yerusaléma

¹ Zí 'yìmikása e kí ngíti géyì 'yì ga bì nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go simi kángá 'bì Yudáya ní mbá úwú ledre yaá 'yì ga bì ngára ndaní gí simi kúfú Yúda e wá ní nḡunḡuní ledre 'bì Yésu go. ² Simi bì Pétero nderé simi Yerusaléma ní, zí 'yì ga bì utúní go nḡburu zíye nḡunḡu ledre 'bì Yésu go ní útúye do Pétero fála wo. ³ Zíye úku ledre zía kídí, “Ndéré kóo nḡu 'be 'bì 'yì ga bì ngára utúní nḡburu wá ní zise go ánu éyì kéye.”

⁴ Zí Pétero tónóne líkpí ledre bì mengi roné ní zíye zaá gí do síne. ⁵ “Simi bì mááyí ndìsì ini ini zí Lomo simi gara bì Zópa ní, zí Lomo 'dódo roné zíma. Zíma lúrúndíki mongú sáka éyì kí riríne eso (4) kí óḡu gí komo ere. Zía óḡu tóroné do bì bì mááyí doa ní. ⁶ Simi mongú sáka éyì ba ní, zíma lúrúndíki éyì tridri e kací sî doyé mbá, bangá 'bì 'be, kí bangá súwú e, kí éyì ga bì ndìsíní lála royé do simiyé nda kí solú ga bì ndìsíní gámá 'dága simi síli ní. ⁷ Gí ore, zí kúrú Lomo ówúne zíma kídí, ‘Inyìóḡu mu 'dága Pétero zíyì úfu éyì ga gére née zíyì ánu yée.’

⁸ “Zíma úkulúgu ledre zía kídí, ‘Ngére Lomo, wo bì ma'díi ní, máánu amá aka éyì bì ndaá miútúásáne do komoyí wá ní wá.’

⁹ “Zí kúrú Lomo kpá ówú ándá roné zíma gí komo ere kídí, ‘Ndá úku ledre gí ro éyì bì Lomo óto go miútúásáne ní, kídí ndaá miútúásáne gí

ro zí 'yì ánu a wá ní wá.' ¹⁰ Ledre née mengi roné kí'dí ota, gí ore do lálalúgu mongú sáka éyì bí kí éyì trìdri ga bí doné née nyé komo ere.

¹¹ “Simi sìnḍí kadra máa bí kóo née ní, zí ya'dá ga bí kóo ota kasaní yée zíma gí simi gara bí Kayisaríya ní óguyé simi 'be bí kóo mándìsì ndìsì simi a ní. ¹² Zí 'Dówú Lomo úku ledre zíma kídí, mándá ási kí ndéré kéye wá. Zí 'yì lódú kací Yésu ga bí ìnyì doa kéré (6) simi gara bí Zópa ore ní ìnyiyé útúye do kacíma 'dìyìóto máa zaá gí zí Koronólìyo 'be. ¹³ Zí Koronólìyo úku 'dódo ledre miógu maláyika kóo zíne 'be ní zíze, kpá kí ledre bí úku zíne kídí, 'Kása 'yì e mu simi Zópa kací o'do kí ìrìné Simúna Pétero ní. ¹⁴ Nì úku ledre bí yì kí 'yì 'bí 'be 'bí eyì e ásé ómo gí zía ní zíyì.’

¹⁵ “Nda simi bí mátónó ódro ní, zí 'Dówú Lomo óguné doyé cé káa zí bí kóo ogú dozé simi mìzefì ógu ené ní. ¹⁶ Gí ore née ní, zíma sómúndíki ledre bí kóo Ngére Yésu uku ní, 'Yiwáni ndìsì í'bí babatíza kí iní, tí lá Lomo bábátízì sée kí 'Dówúne.’ ¹⁷ Togú Lomo i'bí go kpá kébíbì tákpásílì bí kóo i'bí zíze ga bí ñgunḡzédé ledre 'bí Ngére Kírésìto Yésu ní, zí 'yì ga bí ngára ndaní Yúda e wá ní, mááyí 'bí amá náambi zíma úcuómo ledre bí Lomo mengi yì ené go ne ní?”

¹⁸ Simi bí uwúní ledre ba káa ní, ledre bí tarayé ní ndaá lolu wá. Nda née ní zíye mbófo Lomo kídí, “Lomo i'bí bifúó zí 'yì ga bí ngára ndaní Yúda e wá ní zíye ótoómo kí méngì bisinyí ledre zíye ówo trìdri bí za fí ní.”

'Yì e ñgunḡuní Ledre 'bí Yésu simi Ánatiyoko

19 Zí ngíti géyì 'yì ngúṅgu ledre 'bi Yésu ga bi kóo ngasá bayiní royé gí zí 'do'dó bi kóo ndìṣì méngì yée simì sìnḍì kadra bi ufuní Sitifáno ní, ndéréóguyé gí simì kánḡá 'bi Fonìsiya, kí cúkú bi Sáyípuroso ní nda kí gara bi Ánatiyoko, ndìṣiyé úku bilámá ledre bi gí ro Ngére Yésu ní òṣù zí Yúda e. 20 Tí lá ngíti géyì 'yì ngúṅgu ledre 'bi Yésu máa yée ga bi kóo gí simì Sáyípuroso kí kánḡá bi Kuréne ní, ndéré 'bi eyé simì Ánatiyoko ndìṣì úku bilámá ledre zí Gírìgì e kpá kí 'dódo bilámá ledre bi gí ro Ngére Yésu ní zíye. 21 Roko'bù 'bi Ngére Lomo nì kóo bo kíye, zí tú'dù 'yì e ngúṅgu ledre 'bi Lomo zíye óyóló'bó mimbé'deyé zí Ngére Yésu.

22 Zí phanda ledre née ndéréóguné zí 'yì ngúṅgu ledre 'bi Yésu ga bi simì Yerusaléma ní, zíye kása Baranába simì Ánatiyoko íri. 23 Simì bi ogù íri ní, nda kí lúru úndru bi Lomo í'bí zí 'yì e ní, zía ídìne kí mongú rokinyi. Zía ìnyìné úku ledre zíye mbá kídí ma'díi, ídísé kpá fú ngúṅgu ledre Ngére Yésu kí mimbé'desé kíé'do. 24 Baranába nì kóo bilámá o'do kí 'Dówù Lomo siminé kpá 'yì bi ngúṅgu ledre 'bi Lomo go ní, zía 'dí'biógù tú'dù 'yì e zíye ngúṅgu ledre Ngére Yésu.

25 Nda gí ore zí Baranába ndéréne gámásó'do Sávulo simì gara bi Tarasísi ní. 26 Simì bi nderé ndiki wo ní, zía 'dí'bi wo zíye ndéréye simì Ánatiyoko. Mengì nyé simibi kíé'do Baranába e kí Sávulo niyí ro moko ndíkí kí 'yì ga bi ngúṅguní ledre 'bi Yésu go simì Ánatiyoko ní

ndìşì 'dódo ledre gî ro Ngére Yésu zíye. Née şindî kadra bî tonóní ndólo 'yî lódú kací Yésu kídí 'yî ga bî 'bî Kírésito ní.

²⁷ Simi şindî kadra bî kóo née ní, zî ngíti géyî nébî e ìnyiyé gî simi Yerusaléma ndéréye simi Ánatiyoko íri. ²⁸ Zî ngúru nébî gî dongará nébî ga gére née, kí ìrîné Ágaba tóroné 'dága simi roko'bu 'bî 'Dówú Lomo úku 'dódo ledre mongú 'bú bî ni ógú útú do sogo káŋgá mbá ní. Mongú 'bú née utú kóo go simi şindî kadra bî kóo Kiládiyo Káyísara ni mongú ngére 'bî Róma ní. ²⁹ Zî 'yî lódú kací Yésu yéme ledre kídí, yé niyí kótrú késí kpîni kací éyî bî zíye ní kacíye mikékería mbá, kása a sáká lafúye ga bî 'yî ŋuŋgu ledre 'bî Yésu simi káŋgá 'bî Yúdaya ní. ³⁰ Zî 'yî ga bî 'yî lódú kací Yésu ní kótrú késí née tí káa zî bî yemení ledre gî roa ní do kása Baranába e kí Sávulo kîe zî manda 'bî 'yî ga bî ŋuŋguní ledre 'bî Yésu go simi Yerusaléma ní.

12

Yata 'do'dó ro 'yî ga bî ŋuŋguní ledre Yésu ní

¹ Simi şindî kadra bî kóo née ní, zî ngére bî Eróde ní tónóne méngî lárá ngíti géyî 'yî e gî dongará 'yî ga bî ŋuŋguní ledre 'bî Yésu go ní. ² Zía úku ledre do lágáonzó Yakóbo lúndu Yiwáni kí mongú maku. ³ Simi bî lurú nda go kídí ledre née ní oto 'yî 'bî Yúda e go kí rokinyi ní, zía ndéréne 'dí'bi Pétero. Ledre née méngî roné kadra Ayímbi bî ndişşíní ndólo a 'De'dí ndaá

ní.* ⁴ Gi do kací bi 'di'biní Pétero ní, do ónzó wo simi sígìni, kí'dí bi otoní asikíri e eso (4) eso (4) dongá a gbaá ndìsì bándá wo ní. Eróde yeme kóo ledre gi ro 'dəcì ngbanga Pétero gi do kací Ayímbi Umbuokpó† do komo tų'dų 'yì 'bi Yúda e.

⁵ Née ní, do bándáóto Pétero simi sígìni íri. Tí lá zí 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu go ní ndìsiyé kótrų royé íni ini zí Lomo gi ro Pétero kí roko'buyé mbá.

⁶ Simi ndụlụ bi 'dá'dá gi zí Eróde kí 'dí'biógu Pétero 'dəcì ngbanga a ní, Pétero ni kóo mi'dú'duné miódóne kí ká'dá kəsì e gbre, kí asikíri gbre dongáne. Asikíri máa yée ga bi kóo do bi moko ore ní niyí 'bi eyé mítóroyé bándá mbotụ sígìni. ⁷ 'Diya káa ní, zí maláyika 'bi Ngére Lomo ólúne tóroné, zí bi óngóne 'dìcì sígìni ore wée. Zía kízì Pétero ro fúndú a, do úrú wo, zía úku ledre zí Pétero kídí, “'Di'diya ñnyíogu mu 'dága.” Geré zí ká'dá kəsì ga gére née ndé'dé útúoyó royé gi ro sílía.

⁸ Nda gi ore zí maláyika úku ledre zía kídí, “Ésì bongó eyì mu kí wará eyì.” Zí Pétero méngì ledre ga gére née tí kenée. Zí maláyika kpá úku ledre

---

* **12:3** 12:3 Ayímbi bi ndìsìní ndólo a 'De'dì ndaá: Ayímbi máa wo née ndìsì lengbe 'dí'bi sílì ñnyì doa gbre, ndìsì tónó kí Ayímbi máa wo Umbuokpó ní. Yúda e ndìsìní sómúndíki sındj kadra bi kóo Lomo 'di'bioyó yée gi simi Ízibiti simia ní. Ólo Ólúogu 12:17-20. † **12:4** 12:4 Ayímbi Umbuokpó: Ni sındj kadra bi Yúda e ndìsìní sómúndíki ledre bi kóo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zía bi oróni sáma owú kábìřkì ro kágá mbotụ eyé e ní. Zía kóo 'di'bioyó yée gi simi Ízibiti gi simi 'do'dó bi kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúogu 12:1-20.

zía kídí, “Kúrúku mongú ngbángbá mbílí bongó eyí née mu royí zíyí lódú máa.” ⁹ Zí Pétero lódú kací a zíye olúóguyé sága gí simi siginí. Tí lá owo ené bi yaá ledre bi maláyika ndìsì méngì a ba ni ma'díi ní wá. Somú 'bi ené ya kídí Lomo 'dodo roné zíne ne simi 'duru. ¹⁰ Zí maláyika e kí Pétero ókpóómo mizefi bi 'bi asikiri ga bi ndìsiní óndó bi ní, kí gbre bi eyé, ndéréóguyé gí ro odu a bi mbotu kesi bi ndìsì olúogu simi mongú gara ní. Zí mbotu kesi née líkpí roné zíye kí roné, zíye olúóguyé sága. Simi bi olúoguní ní, zíye lódú mongú misi'di re kenée, 'diya káa ní, zí maláyika léli ené otoómo wo.

¹¹ Nda née ní, zí sómú ledre 'bi Pétero ndá'baoguné roa, zía úku ledre kídí, “Cakaba ní, máowo go ma'díi. Ngére Lomo kasaogu maláyika ené née ne gí ro yómo máa gí simi ledre bi Eróde yemeoto gí romá kí ledre ga bi mbá Yúda e ndìsiní sómú a idíní méngì máa kie ní.”

¹² Simi bi Pétero owoyeme nda kenée ní, zía ndéréne 'be 'bi Mariya mbágá Yiwáni bi ngíti iriá ni kpá Mária ní, kí'dí bi tú'dú 'yì e kotruní royé ndìsì ini ini zí Lomo ní. ¹³ Miógu Pétero íri, zía ndóndóló ku mbotu, zí owúkára bi 'yì moko 'be ore kí iriné Róda ní ógu ndìzíné zía. ¹⁴ Simi bi owo kídí née kúrú Pétero ní, zía ídine kí mongú rokinyi líkpí aka gbawá mbotu, zía ngásálúgu roné úku ledre kídí, “Pétero ni bi tóro sága 'dáa ba ní.”

¹⁵ Zíye úku ledre zía kídí, “Áyí 'yì rifu.” Zía kpá fú lánýáne ro ledre née. Gí ore zíye úku

ledre kídí, “Née ba íri maláyika ené.”

¹⁶ Simi ledre bi niyí kíe ba ní, Pétero ni 'bi ené kpá fú ndóndóló. Nda simi bi likpíní mbotu zíye lúrúndíki wo ní, zí tarayé ìdríne. ¹⁷ Zí Pétero méngì kényi zíye kí sílíne yaá idíní ndécì tí, zía líkpì ledre mi'dí'biógù wo bi Ngére Lomo 'di'biogù wo gi simi sùgìni ní zíye. Zía úkuómo ledre zíye kídí, “Ídísé líkpì a zí Yakóbo e kí ngíti géyì 'yì ga bi 'yì lódù kací Yésu ní kenée.” Nda née ní zía ndéréókpó ené do ngíti bi.

¹⁸ Kí phiyí a née ní, zí mongù ófù ìnyiné dongará asikíri ga bi kóo ndìsìní bándá Pétero ní gi zía owoní éyì bi mengì wo ní wá. ¹⁹ Zí Eróde úwú ledre née ní, zía kása asikíri e gámásó'do wo. Gamání má, ndikiní wo wá. Zí Eróde ndólo asikíri ga bi kóo ndìsìní bándá Pétero ní ndú'yú yée, zía úku ledre kídí idíní úfu yée 'dá'ba. Gi do kací ledre née ní, zí Eróde ómùne gi simi káṅgá 'bi Yudáya ndéré ndìsìné ca simi gara bi Kayisariya ní.

Miúyu Eróde

²⁰ Ndìsì 'bi Eróde ndaá kóo bilámáne kí 'yì ga bi simi gara ga bi Táyire kí Sidóna ní wá. Zíye kótrù royé ndéré lúru Eróde. 'Dá'dá odroní kí ngíti o'do kí ìrìné Bilásita ní, ni ne 'yì bi kí ledrené owóowó 'be 'bi Eróde ore ní gi ro zía sáká yée. Nda gi do kací née ní, zíye ndéréye zí Eróde gi ro zíye yéme ndìsì eyé zía ídine bilámáne, gi zía yée ndìsìní ómo do éyì miánu bi ndìsìní ógù kíe gi simi káṅgá bi Eróde ni ne mongù ngére simi a ní.

21 Simi sɛndí kandra bi otoní gí ro zíye ódroyé ní, zí Eróde ési 'duo bongó bi ngére e ndìsiní ési a dũú ye ní ógũ ndìsiné kíe do kítì ngére ené ndìsì ódroné kí 'yì e. 22 Zíye ángáye 'duo diri kídí, “Ba nda kúrú 'yìma'dí wá, yì ené kúrú lomo.” 23 Geré zí maláyika 'bi Ngére Lomo sémbí ónzó Eróde gbũ bi, gí zía oto ené úndru Lomo wá. Zí kidri e ólúye ro Eróde zía úyuné.

24 Tí simi ledre née ní, ledre 'bi Yésu ni yì ené fú lá ngbóró ené 'dá'dá kí ndìsì ángané.

25 Simi bi Baranába e kí Sávulo mengionzóní moko bi kóo kasaní yée ndéré méngì a ní, zíye ndá'balúgu royé gí simi Yerusaléma simi gara bi Ánatiyoko, 'di'biutúní Yiwáni bi ngíti ìrĩa kpá Máríko ní kpa kíye.

13

Geléní Baranába e kí Sávulo kása yée

1 Dongará 'yì ga bi ngũnguní ledre 'bi Yésu simi gara bi Ánatiyoko ní, nébì e kí 'yì 'dódo ledre e niyí kóo bo. Baranába, Simiyóna bi ndìsiní kpá ndólo wo Bũkũlũ gí zí saná a bi bũkũlũné ní, Lũsíya bi ogũ gí simi kángá bi Kuréne ní, Manéna bi ngboró 'be 'bi ngére Eróde ní nda kí Sávulo. 2 Simi bi niyí ndìsì óto úndru Ngére Yésu kí ndìsì órũ éyì miánu ní, zí 'Dówú Lomo úku ledre zíye kídí, “Ídísé í'dí s̄l̄ise gí ro Baranába e kí Sávulo zíma, gí ro zíye méngì moko bi mágélé yée gí roa ní.” 3 Nda gí do kací éyì miánu bi orúní kí ini bi ininí zí Lomo ní, zíye

óto sîlîye do Baranába e kí Sávulo do í'dí sîlîye
gì royé zíye ndéréye.

Baranába e kí Sávulo oguní simi Sáyípuroso

⁴ Kí roko'bu 'bi 'Dówú Lomo zí Baranába e kí Sávulo ndéréoguyé simi gara bi kí ìrìné Selúsiya ní, zíye nda 'dógu bi gì ore kí kuṙungba simi cúkú bi Sáyípuroso ní. ⁵ Simi bi nderéoguní simi gara bi kí ìrìné Salamísa ní, zíye 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yì e simi 'Díçí Kótruro e 'bi Yúda e. 'Di'biutúní kóo Yiwáni* kpa zía ndìsì sáká yée kí moko.

⁶ Zíye ndéré 'dèçì bi gì simi cúkú née vé gì simi gara bi kí ìrìné Páfoso, kí'dí bi ogu ndikiní 'yì mála kí ìrìné wotí Yósuwa bi mengì roné ya née ni nébì ní. ⁷ Ni ezegámá Seregísu Páwulosu gávana 'bi cúkú máa née ní, ni 'yì ówo ledre kíngaya. Gì ore, zí gávana née kákasa kací Baranába e kí Sávulo gì zía ili gì ro úwú kúrú Lomo gì zíye. ⁸ Tí lá zí 'yì mála bi Elimási, bi née ìrì a simi tara Gírìgì ní ndìsìné fála yée, áyíne gì ro 'dí'bióyó sómù ledre 'bi gávana 'dá'ba káa bi ni ngúnngu ledre Yésu ke. ⁹ Nda née ní, Sávulo bi ndìsìní kpá ndólo wo Páwulo ní, simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, zía lúru bi mbì komo Elimási zía úku ledre kídí, ¹⁰ “Áyí owú ngére 'bi bicayi lomo e. Bi ni kpá okó ro bilámá ledre e za mbá. Áyí 'yì ranga kpá 'yì méngì bisinyí ledre e. Kací kadra e mbá, ìlì 'bi eyí fú lá óyóló'bó ma'díi

---

* **13:5** 13:5 Yiwáni: Yiwáni ba ndìsìní kpá ndólo wo Mária. Mizefì ledre bi ukuní gì roa ní ni simi Moko 'bi 'yìmikása e 12:12. Bùkú bi Bilámá ledre bi Mária eké ní eké ne.

ledre 'bi Ngére Lomo káa do ɾanga. ¹¹ Cakaba ní, Ngére Lomo ni í'bí 'do'dó zíyì, zí komoyí 'dútuné kí sǐlǐ nyere útúásá lúrúndíki misúwu kadra wá.”

Geré zí komo Elimási 'dútuné, zía ndísi gámálící roné kí só'do 'yì bi ni kókó née ní. ¹² Simi bi gávana lurú ledre bi mengi roné zí Elimási káa ní ní, zía ɱgúɱgu ledre Ngére Yésu. Zí taraa ídríne kíngaya kí úwú ledre bi 'dódoní gi ro Yésu ní.

Páwulo úku bilámá ledre 'bi Yésu simi Pişídiya

¹³ Gi simi Páfoso, zí Páwulo e kí lafúne e ñnyiyé ndéréye kí kuɾúngba simi Períga gara bi simi Pamafíliya, kí'dí bi Yiwáni ootomo yée zía ndá'balúgu roné simi Yerusaléma ní. ¹⁴ Zíye ñnyiyé gi simi Períga ndéréóguyé simi gara bi kí ñriné Ánatiyoko bi simi Pişídiya ní, nda simi Sǐlǐ 'bi 'Dówúro† zíye ndéré ndísiyé bi simi 'Díci Kótruro 'bi Yúda e. ¹⁵ Gi do kací ledre bi oloní gi simi lorú bi Músa eké kí yée ga bi nébi e ekéni ní, zí manda 'bi 'Díci Kótruro kákasa zíye kídí, “Lúndumá e, togú ledre ni bo tarasé gi ro zise sáká 'yì e kíe yá, ógusé mu úku a.”

¹⁶ Zí Páwulo ñnyiógúné 'dága, zía úcuómo yée kí sǐlǐne, zía nda tónóne ódroné. “Lafúma Isiréle e kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní bi ndísiyé óto úndru Lomo ní, índisé aka mbílise

† **13:14** 13:14 Sǐlǐ 'bi 'Dówúro: Née ni mongú sǐlǐ 'bi Isiréle 'bi ini zí Lomo, mengini moko simi a wá. Zíye ndísiyé sómúndíki ledre kídí Lomo ootogu ere kí do sogo káɱgá kpá kí ledre bi Lomo yomo yée gi simi moko 'bi owúkúlú e gi sǐ sǐlǐ ngére 'bi Ízibiti ní. Ólo Ólúogú 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16.

zìma. ¹⁷ Lomo bi 'yì lùrú bi kací Isiréle e ní, gelé kóo bulúnduzé e ne káa do 'yì ené e, zía óto yéé zíye étriyé kíngaya simi bi niyí simi kángá 'bi Ízibiti ní, kí mongú roko'bu 'bi Lomo, zía 'dí'biógu yéé gí simi Ízibiti 'dá'ba, ¹⁸ zía útusimíné kí simibi cì gbre sáká yéé simi bi niyí simi súwú ní. ¹⁹ Zí Lomo í'bí roko'bu zí Isiréle e zíye rómo komo sí do 'yì ga bi ìnyì doa gbre bi ndìşiní ndìşì simi Kanána ní, zía í'bí kángá nées zí 'yì ené e ndìşiyé simi a káa do 'bi eyé. ²⁰ Ledre nées menğì kóo roné mbá kí simibi míya eso doa cì gbre doa sokó (450).

“Gì do kací ledre nées ní, zí Lomo gélé 'yì 'dècì ngbanga e zíye ndìşì lùrú bi doyé gí simi şindì kadra 'bi nébì Sámele. ²¹ Nda simi bi 'yì e ndu'yúní ndu'yú gí ro do óto ngére zíye ní, zí Lomo óto Sávulo owú 'bi Kíşì gí simi kífú Benzemúna káa do ngére, menğì kóo moko kí simibi e cì gbre. ²² Gí do kací bi 'di'bioyoní wo ní, zí Lomo óto Dawídi káa do ngére. Ba ledre bi Lomo úku gí roa ní, 'Máówo bú kídí Dawídi owú 'bi Zése ni o'do bi utúasá kpìni kací mimbé'demá ní. Ni 'yì bi ni menğì ledre ga bi máíli yéé ní mbá.

²³ “Gì dongará bulúndu Dawídi e, Lomo 'di'biogu Yésu 'Yì yómo 'yì e go zí Isiréle e káa zí bi kóo mocú ledre a 'desì ní. ²⁴ 'Dá'dá gí zí Yésu kí óguné, Yiwáni ndìşì kóo 'dódo ledre óyóló'bó sómú ledre kí í'bí babatíza zí Isiréle e. ²⁵ Káa zí bi Yiwáni ni kóo go gbóo gí ro menğionzó moko ené ní, zía kóo úku ledre kídí, 'Sómúsé esé ya mááyí 'bi amá náambi? Mándá 'bi amá 'Yì yómo

'yì e bi ndìsìsé óto komosé gì roa ní wá. Tí lá nì ógu 'bi ené gì do kacíma, máútúásá í'diógu gbawá wará ené gì sìnḍia.'

²⁶ “Lafúma Isiréle e, bulúndu Abarayáma e, nda kíse 'yì óto úndru Lomo ga bi ngárá ndásé Yúda e wá ní mbá, sanda bi gì ro 'Yì yómo 'yì e ba ní, Lomo kasa gì rozé mbá. ²⁷ 'Yì ga bi ndìsìní ndìsì simi Yerusaléma kí manda eyé e mbá, owo 'di'biní eyé bi ya Yésu nì 'Yì yómo 'yì e ní wá. Gba kúrú nébì ga bi ndìsìní ólo a kací Sílí 'bi 'Dówúro ní za mbá owo 'di'biní eyé ini ledre gì simi a wá. Zíye 'dəcì ngbanga roa gì ro zì ledre bi nébì e ukuní ní óguné ma'díi. ²⁸ Abú owoní eyé mbigí sì ledre bi gì ro do úfu wo gì roa ní wá yá, zíye úku ledre zì Piláto idí úfu wo 'dá'ba.

²⁹ “Simi bi mengìonzóní ledre bi nébì ekéní gì ro Yésu go ní, zíye ìmbíóto wo gì do mingbúngbu kágá ndéré kìe óto a. ³⁰ Tí lá, Lomo uru wo goó gì simi umbu, ³¹ zía 'dódo ándá roné kí tú'dù sílí e zì 'yì ené ga bi koo nderení kéye gì simi kàngá bi Galiláya simi Yerusaléma ní. Niyí cakaba go ye 'yì ga bi lurúní wo go cù kí komoyé do ndìsìyé úku ledre gì roa zì 'yì ezé e ní.

³² “Oguzé ona úku 'dódo bilámá ledre zíse. Éyì bi koo Lomo mocù ledre a zì bulúnduzé e ní, ³³ méngì roné go zíze bulúndu yée, kpurú gì simi miúru Yésu zía ídine tridri. Káa zì bi Dawídi eké simi gbre Búkù ené 'bi ke'bi ní.

“ ‘Áyí owú 'bi amá,
karaba mááyí go 'Büyí.’

34 Ba ledre bi Lomo uku gi ro miúru Yésu ní, umbua utúásá énye simi bi wá,

'Mááyí í'bí úndru bi ma'díi lúyú ledre ndaá simi a wá ní zíyì, káa zí bi mámóçú ledrea zí Dawídi ní.'

35 Káa zí bi Dawídi eké do ngíti bi simi ke'bi ené kídí,

'Útúásá eyí ótoómo 'Yì eyí bi lúyú ledre ndaá roa wá ní zía ényené wá.'

36 "Simi bi kóo Dawídi méngì ledre bi Lomo ili zía méngì a simi sɛndì kadra máa 'bi ené ní, zía úyuné, do óto wo káa zí 'bi bulúnduga ga kóna ní, zí umbu a ényené çikì simi bi ore. 37 Tí lá Yésu bi Lomo uru wo gi simi umbu ní, umbu a enye ené simi bi wá.

38 "Bi nda go kenée ní, lúndu 'bi ené e, máíli go zise ówo a kídí bilámá ledre bi má'dódo zise 'bi lùlúoyó lúyú ledre ní, ni kpurú gi simi Yésu.

39 Kpurú gi simi Yésu ma'dáa 'yì ga bi nguṅguní ledrea go ní, Lomo ni lùlúoyó lúyú ledre eyé bi lorù 'bi Músa utúásá lùlúoyó a gi rosé 'dá'ba wá ní.

40 Ídísé bándá rosé káa bi ledre bi nébi e ukuní ní kí méngì sée. 41 Zí Lomo úku ledre kídí,

" 'Lúrúsé aka, sée 'yì ga bi ndísisé úkucáyi ledre gi romá ní,

tarasé ni karanée ìdrì zise úyusé miúyu.

Mááyí ógù méngì ledre simi sɛndì kadra esé

útúásásé nguṅgu a wá,

abú ngíti 'yì uku yeme ledre gi roa zise.' "

13:34 13:34 Isáya 55:3   13:35 13:35 Ke'bi 'bi Dawídi e 16:10

13:41 13:41 Abùkùkù 1:5

⁴² Káa zí bi Páwulo e kí Baranába niyí go ólúógu eyé gi simi 'Dìcì Kótruro 'dá'ba ní, zí 'yì e úku ledre zíye ya idíní ndá'baógu simi ngíti Sílí 'bi 'Dówuro gi do kací wo ba gi ro úku ándá bilámá ledre gi ro ledre née zíye. ⁴³ Simi bi 'yì e bayiní gi do bi kótruro ní, zí tú'dù Yúda e kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní bi oyólo'bóní royé káa do 'yì ngúngu 'dódo ledre 'bi Yúda e ní, ìnyiyé lódù Páwulo e kí Baranába, bi odroní zíye kídí idíní kpá fú lánýá ro bilámá ledre 'bi Lomo bi uwúní née.

⁴⁴ Simi Sílí 'bi 'Dówuro bi gi do kací a née ní, zí 'yì e gi simi gara ore za mbá óguyé úwú ledre gi ro Ngére Yésu. ⁴⁵ Simi bi Yúda e lurúní tú'dù 'yì ga bi yokoní royé ní, zíye óto ledre simiyé kí ndìsì úku sínyi ledre gi ro ledre ga bi Páwulo ndìsì úku yéé ní.

⁴⁶ Nda née ní, zí Páwulo e kí Baranába úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née o'bùó'bù kídí, “Azé kóo úku útù ledre 'bi Lomo zíse 'dá'dá kí. Tí lá bi ásisé yì esé miási ílisé esé óto rosé kí ledresé owóowó gi ro zíse ówo trídri bi fí ní wá ní, azé go ógu ótoómo sée zíze ndéré ezé zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. ⁴⁷ Ba ledre bi Ngére Lomo uku zíze ní,

“ ‘Máoto sée go bimióngó zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní,
gi ro zí 'yì e do sogo kángá mbá ómoyé.’ ”

⁴⁸ Simi bi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní uwúní ledre née kenée ní, zíye ídíye kí rokinyi kpá kí óto úndru bilámá ledre Ngére Yésu. Zí 'yì

máa ga bi kóo niyí go miǵéléye gi ro trıdrı bi za fı ní ńǵunǵu ledre Yésu.

⁴⁹ Zı ledre 'bi Ngére Yésu áńǵané kacı bi e za mbá. ⁵⁰ Tı lá, zı Yúda e esı ledre simi mıńgburoko kará ga bi kı ledreyé owóowó bi ndışını óto úndru Lomo ní kpá kı mıńgburoko ya'dá ga bi niyí ye manda zı lafúye simi gara ore ní. Zıye tónó méńǵı lárá Páwulo e kı Baranába, do óǵóoyó yée gi simi káńǵá eyé gi ore 'dá'ba. ⁵¹ Nda gi ore née ní, zı 'yìmikása ga gére née ú'bú 'buru gi ro şındıye gi ro 'dódo a zı Yúda e kídı Lomo asi go gi royé, zıye ndéréokpó eyé simi gara bi kı irıne Ikonıyomo ní. ⁵² Zı 'yi lódú kacı Yésu ga bi simi Anatiyoko ní, ndışı ídıye kı mongú rokinyi kpá kı 'Dówú Lomo simiyé.

14

Páwulo e kı Baranába ogunı simi Ikonıyomo

¹ Ledre kéyi kéri ba méńǵı kpá roné simi gara bi Ikonıyomo ní. Zı Páwulo e kı Baranába ndéréye simi 'Dıçı Kótruro. Zıye ndışı úku 'duo ledre ga bi ndışı 'dı'bi do 'yi e mi'dı'bi ní. Zı tú'dú Yúda e kı 'yi ga bi ngára ndanı Yúda e wá ní ńǵunǵu ledre Ngére Yésu. ² Tı lá zı Yúda máa yée ga bi asını kı ńǵunǵu ledre Yésu ní, esı ledre simi 'yi ga bi ngára ndanı Yúda e wá ní gi ro zı simi doyé sinyıne ro 'yi ga bi ńǵunǵunı ledre Yésu go ní. ³ Née ní zı Páwulo e kı Baranába lú'búye ore cúku'dée, do ndışı ódroyé kı roko'bu gi ro Ngére Yésu, bi 'dodo kídı ma'dıı í'bí roko'bu ne zıye ndışıye méńǵı mıńgburoko ledre ga bi kı

roko'buyé, kí yée ga bi tara 'yì ndìsì ìdrì gì zíye mǎdrì ní.

⁴ Zí 'yì ga bi kóo simi gara ore ní ífi simiyé, ngíti géyì nḡunḡuní 'bì eyé kóo ledre 'bì Yúda e, ngíti géyì nḡunḡuní 'bì eyé ledre 'bì 'yìmikása e. ⁵ Gì ore, zì ngíti géyì 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní kí Yúda e, ndro kí manda eyé e yéme ledre dongaráye gì ro méngì lárá 'yìmikása e gì ro óngboónzó yée kí tutú. ⁶ Simi bi 'yìmikása e uwúní ledre née ní, zíye ngásáókpó eyé simi Lísitra kí Dérebe gara ga bi simi Lìkóniya kpá kí ngíti géyì bi ga bi simi Lìkóniya ní. ⁷ Simi bi niyí ìri ní, zíye ndìsìyé fú lá 'dódo bilámá ledre 'bì Ngére Yésu zì 'yì e.

Páwulo 'dodo ledre simi Lísitra kí Dérebe

⁸ Simi bi Páwulo ni ndìsì 'dódo ledre zì 'yì e simi Lísitra ní, o'do ni kóo bo ore migìgìrì kú bi arání wo ní nderé ené wá. ⁹ Zí o'do née ndìsìné índi mbílíne úwú ledre bi Páwulo ndìsì úku a ba. Zí Páwulo lúru cú mbigì kuḡu'bu komoa, zía ówo a kídí o'do ba nḡunḡu ledre Yésu go, utúasá go do yómo wo. ¹⁰ Zí Páwulo ndólo wo kí kúrúne 'dága kídí, “Ìnyìógù mu tóro 'dága do sìnḡiyì.” Zí o'do née lé'béne geré milé'bé 'dága do tónóne gámálíci roné.

¹¹ Simi bi tú'dú 'yì e lurúní ledre bi Páwulo menḡi ba ní, zíye gbúrógbóye kí tara eyé 'bì Lìkóniya e kídí, “lomo e oguní go zíze kí toso 'yìma'dí royé.” ¹² Zíye ìfí ìrì lomo eyé bi Zíya ní do Baranába, lomo máa wo bi kí ìrìné Ámasi ní do ìfí ìrì do Páwulo gì zía 'dì'bi kóo manda 'bì ódro ne. ¹³ Zí 'yì 'dáná éyì zì lomo bi Zíya,

bi kí 'dìcì 'bi lomo gbóo cigí gara ore ní, óguné kí ya'dá ìtí e kí misúrú kágá e, gí zía wo kí tú'dù 'yì ga gére nées iliní í'bí éyì ga gére nées káa do 'dáná éyì eyé zí 'yìmikása e.

¹⁴ Simi bi 'yìmikása ga bi, Baranába e kí Páwulo uwúní ledre nées kenées ní, zíye lófo bongó e gí royé zíye ngásá útúye dongará tú'dù 'yì ga gére nées, kí gbúrógbóye kídí, ¹⁵ “Méngìsé ledre kenées gí ro 'dì? Azé 'bi ezé kpá lá 'yìma'dí káa zí sées ní. Oguzé ona ba kí bilámá ledre zíse, ódrozé zíse gí ro zíse ótoómo kí méngì bicayi ledre e, zíse ndá'balúgu rosé zí Lomo bi ni trìdrìné za fí ní, bi otú ere kí do sogo kángá nda kí mikavu e kí éyì ga bi simiyé za mbá ní.

¹⁶ Ga kóo 'desì ní, Lomo ootoomo kóo rìkì sí do 'yì e zíye ndìsìyé méngì ledre eyé bi utúasá kacì komoyé ní. ¹⁷ Tí lá bi ba ní, Lomo ndìsì fú lá 'dódo roné zíse kídí, nées ni bo kí bilámá éyì ga bi ndìsì méngì yées zíse ní. Ndìsì kása iní zíse gí komo ere do futú éyì miánu esé e simi bilámá sùndì kadra, ni ne 'yì bi ndìsì í'bí éyì miánu zíse, kpá 'yì óto sées kí rokinyi.” ¹⁸ Tí do mbágá ledre bi 'yìmikása e ukuní ba ní, ni kóo miórúné zíye kíngaya gí ro zíye úcuómo tú'dù 'yì ga gére nées kí 'dáná éyì zíye.

¹⁹ Gí ore, zí ngítì géyì Yúda e óguyé gí simi Ánatiyoko kí Ikoníyomo simi Pìsìdìya síníyónzó simi do tú'dù 'yì ga gére nées zíye útú eyé go do kacíye. Zíye óngbo Páwulo kí tutú do óyo wo ndéré ónzó óto a gí simi gara sága kí sómù ledre bi yaá uyu go ní. ²⁰ Tí lá simi bi 'yì lódù kacì Yésù oguní tóro gbaá dongá Páwulo ní, zía ìnyìóguné

'dága ndá'balúgu roné simi gara íri. Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí Páwulo e kí Baranába ndéréókpóye simi gara bi kí ìrìné Dérébe ní.

'Yìmikása nda'baní simi Ánatiyoko kí Sùriya

²¹ Zí Páwulo e kí Baranába ndísiyé 'dódo ledre bilámá ledre simi gara do 'dí'bi do tú'dú 'yì e zíye ídíye 'yì lódú kací Yésu. Nda née ní zíye ndá'balúgu royé simi Lísitra, Ikoníyomo nda kí Ánatiyoko. ²² Simi gara ga bi nderéoguní gí simiyé née ní, zíye ndísiyé sáká 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní gí ro zíye tóroyé ngbúó simi ngúnṅu ledre eyé. Zíye úku ledre kídí, “Azé 'dó'dó mi'dó'dó kí azé fú óḡu 'be 'bi Lomo.” ²³ Zí Páwulo e kí Baranába géle manda e zí 'yì ga bi ṅuṅṅuní ledre Yésu go ní do bi eyé e mìkékèrĩa za mbá. Zíye órú éyì kí ini ini zí Lomo, zíye ótoómo manda ga gére née do sǐlǐ Ngére Yésu, bi ni dujú ne 'yì bi ótoní mimbé'deyé roa ní.

²⁴ Gí do kací bi Páwulo e kí Baranába gamáonzóní bi ga bi simi Pìsìdiya go ní, zíye ndéréóguyé simi káṅgá bi Pamafíliya ní. ²⁵ Nda simi bi 'dodoní ledre zí 'yì e simi gara bi Períga ní, zíye ókpóye simi gara bi kí ìrìné Atalíya.

²⁶ Nda gí ore, zíye 'dóḡu bi kí kuṛúṅba ndá'balúgu royé simi Ánatiyoko kí'dí bi kóo 'yì ga bi ṅuṅṅuní ledre Yésu i'bíní yée do sǐlǐ Lomo kí sáká éyì ené gí ro moko bi Páwulo e kí Baranába mengíonzóní ní.

²⁷ Simi bi oguní simi Ánatiyoko bi simi káṅgá 'bi Sùriya ní, zíye yóko zaá 'yì ga bi ṅuṅṅuní ledre Yésu go ní ndro do bi kǐé'do do lǐkpí ledre

ga bi Lomo mengi yée kí misi'di bi Lomo likpí zí 'yì ga bi ngàrá ndaní Yúda e wá ní ngúngu ledre Yésu ní. ²⁸Nda née ní, zíye ndísiyé kí lafúye ga bi niyí 'yì lódú kací Yésu ní ore kí ngbángbá sílí e.

15

'Yì e kotruní royé simi Yerusaléma

¹ Zí ngíti géyì ya'dá e óguyé gi simi káṅgá 'bi Yúdáya simi gara bi Ánatiyoko ní tónóye 'dódo ledre zí 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní kídí, “Togú útúsé ngbuṛu káa zí bi lorú bi Músa 'dodo ní wá, ómosé wá.” ² Zí Páwulo e kí Baranába ndísiyé íti kangú kíngaya kí úku ló'bó ledre née dongaráye kéye. Gi ore née ní, do gélé Páwulo e kí Baranába kí ngíti géyì lafúye 'yì ga bi ngúṅuní ledre 'bi Yésu go ní gi ro do ndéréye ódro ledre gi ro ledre née kí 'yìmikása e kí mĩngburoko 'yì ga bi simi Yerusaléma ní. ³ Zí 'yì ga bi ngúṅuní ledre 'bi Yésu go ní í'bí misi'di zíye ndéréye. Nderení kóo kpurú gi simi káṅgá ga bi Fonísiya kí Samáriya ní. Zíye líkpí ledre gi ro 'yì ga bi ngàrá ndaní Yúda e wá ní bi ngúṅuní ledre 'bi Yésu ní. Zí ledre née óto 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní ídíye kí mongú rokinyi. ⁴ Simi bi nderéoguní simi Yerusaléma ní, zí 'yì ga bi ngúṅuní ledre 'bi Yésu go ní, kí 'yìmikása e nda kí mĩngburoko 'yì ga bi íri ní 'dí'bi yée simi sũmu. Zí Páwulo e kí Baranába líkpí ledre ga bi Lomo mengi yée kpurú gi simiyé ní zíye.

⁵ Tí lá zí ngíti géyì 'yì ngúngu ledre 'bi Yésu máa yée ga bi 'bi eyé Farúsáyo e ní úku ledre

kídí, “Yì lódú kací Yésu ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní, idíní útú ngburu, do ndìsiyé lódú lorù 'bi Músa.”

⁶ Zí 'yìmikása e kí mingburoko 'yì e yóko royé ódroyé do ledre née. ⁷ Gi do kací ngbángbá ódro, zí Pétero ìnyìóguné 'dága ódroné zíye kídí, “Owú 'bi babá e, ówosé bú kídí Lomo gelé máa goó 'desì gi dongaráse gi ro zí 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní úwú bilámá ledre 'bi Yésu gi taramá gi ro zíye nḡḡḡ a. ⁸ Lomo bi owo sómù ledre 'bi 'yì e mbá bú ní, 'dodo go kídí née oto 'búye go. Simi bi kása 'Dówúne zía ógù ndìsiné simiyé káa zí bi kóo mengì zíze ní. ⁹ Ifi ené dongaráze kéye wá, lùlùoyó lá lúyú ledre eyé gi zía bi nḡḡḡḡnì ledre Ngére Yésu go ní. ¹⁰ Bi kenée ní, éyì bi ìlisé úzu Lomo kí ìmbíóto mongú éyì owóowó do 'yì lódú kací Yésu ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní, bi gba zée kí bulúnduzé e utúasázé ìmbì a wá ní gi ro 'di? ¹¹ Ngére ezé Yésu mengì bilámá ledre go zíze, gi zía bi nḡḡḡḡzè ledre ené ní, zí Lomo yómo zée kpá káa zí bi kóo yomo 'yì ga bi ndaní Yúda e wá simi bi nḡḡḡḡnì ledre Yésu ní.”

¹² Zí 'yì ga bi kóo yokoní royé ore ní mùkúye 'duo tí, ndìsì úwú kací mingburoko ledre kí ledre ga bi tara 'yì e ndìsì ìdrì gi zía mǐdrì bi Baranába e kí Páwulo ndìsiní lǐkpì a bi Lomo mengì kpurú gi simiyé dongará 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní. ¹³ Simi bi ukuonzóní ledre eyé go ní, zí Yakóbo úku ledre zíye kí kúrúne 'dága kídí, “Owú 'bi babá e, úwúsé aka ledre bi mááyí úku a ba. ¹⁴ Simúna lǐkpì yeme mǐsi'di bi kóo Lomo

'dodo sáká éyì ené zí 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní go simi bi gelé 'yì e gì dongaráye zíye ídíye káa do 'yì ené e ní. ¹⁵ Kúrú nébì e utúasá go kpìñì kíe, káa zí bi ni miéké ní. ¹⁶ Lomo uku kídí,

“ ‘Gì do kací ba ní, mááyí ndá'baógụ í'bílúgu ngére 'bi Dawídi
bi utú káa zí kútú bi nduru go ní.

Mindúru a née ní,

mááyí ùbúlúgu a zía ndá'baógụné rìngì do biné,

¹⁷ gì ore, ngíti géyì sị do 'yì e mbá niyí ógu zíma kí 'yì máa yée ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní, niyí ídí 'yì amá e. Maa Ngére máyéme kóo ledre ga gére née máa’

¹⁸ káa zí bi 'yì e ówoní kóo bú 'desì ní.

¹⁹ “Kací sómù ledre amá, ndazé ndịsị tóro 'dútụ kó'dù 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní kí ndá'balúgu royé zí Lomo wá. ²⁰ Nì miútúásáne idízé éké wáraga zíye kídí, ndaní ánu éyì miánu bi 'danání zí lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yì ní wá. Ndaní só'do royé kí 'yì bi ofúní aka royé kéne wá ní wá. Ndaní kpá ánu esì togù mbú sáma bangá bi kpuronyó 'dewení lá go a ngárá sáma loloonzó roné gì simi wá ní wá. ²¹ Gì zía 'dodoní kóo lorù bi Músa eké ní go 'desì zí 'yì e simi mingburoko gara e kací Sílì 'bi 'Dówúro e mbá simi 'Dìcì Kótruro e.”

Wáraga zí 'yì 'bi Yésu ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní

22 Nda née ní, zí 'yìmikása e kí ngíti géyì m̀ngburoko 'yì e ndro kí 'yì ga bi ̀nguǹgunì ledre 'bi Yésu go ní za mbá, yéme ledre g̀ ro do gélé 'yì e g̀ dongaraye do kása yée kí Páwulo e kí Baranába simì Ánatiyoko. Zíye gélé ya'dá e gbre Yúda bi ndìşinì ndólo wo Barasába ní kí Síla bi niyí kí ledreyé owóowó zí 'yì ga bi ̀nguǹgunì ledre 'bi Yésu go simì Yerusaléma ore ní. 23 Ba wáraga bi ekénì do kasa yée kíe ní.

Zée 'yìmikása e kí ngíti géyì m̀ngburoko 'yì e nda kí lafúse ga bi ̀nguǹgunì ledre 'bi Yésu káa zí sée ní. I'bízé mandá go zise, sée ga bi ngára ndásé Yúda e wá zise ̀nguǹgu ledre ené simì gara bi Ánatiyoko simì kángá bi Sùriya nda kí kángá bi Silísiya íri ní.

24 Uwúzé go kídí ngíti géyì 'yì e g̀ dongaraze g̀ yáa ogunì go ndìşì 'dó'do sée kí ledre bi ni í'bí lerì simì sanáse zía kpá kí sínayi sómù ledre esé kí ledre ga bi ndìşinì úku a ní. I'bízé ezé misi'di née ze zíye wá. 25 Bi kenée ní, kotruzé rozé go ndro do bi kíé'do zíze go gélé 'yì e zíye ndéréye zise íri kí bilámá ezegámáze ga bi Baranába e kí Páwulo, 26 ga bi kóo i'bínì royé zí umbu g̀ ro keyì Ngére ezé Kírésito Yésu ní. 27 Bi nda go kenée ní, kasazé Yúda e g̀ yáa go zise íri kí Síla g̀ ro zise úwú ledre bi ekézé zise ba cù g̀ tarayé. 28 Utúasá go ro 'Dówù Lomo kpá ndro kíze kídí, utúasázé óto ngíti éyì miówó dosé rómo g̀ do lorù bi ndìşisè lódù a ní wá. 29 Ndásé ánu éyì miánu bi 'danánì zí lomo ga bi yemenì yée kí s̀lì 'yì

ní wá. Ndásé só'do rosé kí 'yì bi ófúsé aka rosé kéne wá ní wá. Ndásé kpá ánu sáma togú mbú esì bangá bi kpuṛonyó 'dewení lá go a ngárá sáma loloonzó roné gi simi a wá ní wá. Ídísé í'dí sílìse gi ro éyì ga gére zì mindìsìsè ídìne bilámáne.

Lomo idí kìse íri.

³⁰ Zì ya'dá ga bi geléní yéé née ní 'dí'bi misi'di ndéréye simi Ánatiyoko kí'dí bi ndolo yokoní zaá 'yì ga bi nṅunṅuní ledre 'bi Yésu go ní do í'bí wáraga née ní zíye. ³¹ Simi bi 'yì e oloní wáraga née ní, zíye ídíye mbá kí rokinyi kí úwú ledre bi ukuní zía sáká yéé ní. ³² Yúda e kí Síla niyí ye nébì ga bi kóo 'di'biní ngbángbá sìnḍí kadra ndìsì sáká yéé kí úku ledre zíye gi ro zíye ídíye kí roko'buyé ní. ³³⁻³⁴ Gi do kací bi ndìsìní ore kí owú sílì ca ní, zì 'yì ga bi nṅunṅuní ledre 'bi Yésu go ní í'bí misi'di zíye ndá'bayé, bilámáne zì 'yì ga bi kóo kasaní yéé ní. ³⁵ Páwulo e kí Baranába idiakání 'bi eyé cìkì simi Ánatiyoko ore, kí'dí bi yéé kí ngíti géyì tù'dù lafúye ndìsìní 'dódo bilámá ledre 'bi Ngére Yésu ní.

Páwulo ifnì dongaráye kí Baranába

³⁶ Gi do kací sílì ca, zì Páwulo úku ledre zì Baranába kídí, “Nda'bazé aka mu lúru lafúze ga bi kóo 'dodozé ledre gi ro Ngére Yésu zíye kací gara ga gére née mbá, gi ro zíze ówo misi'di bi ndìsìní méngì ledre ga bi kóo 'dodozé zíye doa ní.” ³⁷ Baranába ili kóo 'dí'biútú Yiwáni bi ndìsìní kpá ndólo wo Mária ní kpa zíye ndéréye kéye. ³⁸ Tí lá kací sómú ledre 'bi Páwulo, ndaá miútúásáne zíye 'dí'biútú wo wá,

gi zía otoomo kóo yée simi káŋgá bi Pamafíliya ní, mengi oguzé kóo moko kéye gi do oduné wá. ³⁹ Zí lála ká'dá ídine dongará Páwulo e kí Baranába miórune kíngaya. Gi ore zíye ífi simiyé. Zí Baranába 'dí'bi Mária kó zíye 'dógu bi kí kuřungba ndéréye do cúkú Sáyípuoso. ⁴⁰ Zí Páwulo géle Síla zíye ndéré 'bi eyé kéne, gi do kací bi 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ininí ini zí Lomo do ótoomo yée do sílì Ngére Lomo gi ro zía lúru bi kacíye ní. ⁴¹ Zía 'dí'bi misi'di bi kpuru gi simi Súriya kí Silísiya ní, kí úku ledre bi ni sáká 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go íri ní.

16

Páwulo gelé Timatiyo e kí Síla

¹ Zí Páwulo e kí Síla ndéréye simi gara ga bi Dérebe kí Lísitra ní, kí'dí bi nguru 'yi lódú kací Yésu bi kí iriné Timatiyo ndisi ndisi ní. Mbágaa ni kóo Yúda bi ngunu ledre 'bi Yésu go ní, tí lá 'bu a ni kóo 'bi ené Gírígi. ² 'Yi lódú kací Yésu ga bi simi gara ga bi Lísitra kí Ikoniyomo likpini mbá bilamá ledre gi ro Timatiyo. ³ Páwulo ili kóo 'dí'biútú Timatiyo kpa zíye ndéréye kéye, née ní zía óto Timatiyo zía útúne ngburu, gi zía Yúda ga bi kóo do bi bi ndisi ndisi doa ní owoní mbá bú kídí 'bu Timatiyo ni Gírígi.

⁴ Káa zí bi Páwulo e niyí ndisi kí gámá kací gara ga gére ní, zíye ndisiyé 'dódo loru bi kóo 'yimikása e kí mingburoko 'yi ga bi simi Yerusaléma ekéní gi ro zí 'yi ga bi ngununí ledre 'bi Yésu go ní zíye ndisiyé lódú a. ⁵ Bi kenée

ní, zí 'yì ga bi ñḡḡuní ledre 'bi Yésu go ní tóroyé ngbúó simi ñḡḡungu ledre eyé. Zí ledre 'bi Lomo ndìṣì ngbóróne 'dá'dá kací kadra mbá.

Lomo 'dodo roné simi 'duru zí Páwulo simi Tóra

⁶ Zí Páwulo e kí lafúne ndéréye kí gámáónzó bi e simi káḡgá 'bi Pharagáyi kí Galatíya mbá, gi zía 'Dówú Lomo ili ené kóo zíye úku kúrú Lomo zí 'yì e simi káḡgá 'bi Ásiya wá. ⁷ Simi bi nderéoguní do mama bi dongará káḡgá ga bi Mayásiya kí Beteníya ní, zíye áyiye go gi ro ndéréye simi Beteníya, tí lá 'Dówú Yésu ñḡḡungu ené kóo zíye ndéréye íri kpá wá. ⁸ Bi kenée ní, zíye 'dèçì bi gi dongá Mayásiya zíye ndéréókpóye simi gara bi Tóra ní. ⁹ Kí ndulú a née ní, zí Lomo 'dódo roné simi 'duru zí Páwulo, zía lúrúndíki lîlî o'do gi simi káḡgá bi Meke-doníya ní kí ndéndì roné zía kídí, “Óḡu mu sáká zée 'yì 'bi Mekedoníya.” ¹⁰ Kpá lá gi do kací bi Lomo 'dodo lîlî o'do née zí Páwulo ní, geré zíze ñnyizé ndéréze simi Mekedoníya, gi zía ñḡḡuzé go kídí Lomo ndolo zée* go ndéré 'dódo bilámá ledre 'bi Yésu zí 'yì ga bi íri ní.

Lúdiya ṅḡḡungu ledre Ngére Yésu

¹¹ Zíze 'dóḡu bi gi simi Tóra kí kurúḡḡba mbí geré simi cúkú bi kí ñrìné Samoturési. Nda simi bi bi aráló'bó roné ní, zíze ndéréóguzé simi gara bi Nipólisi ní. ¹² Gi ore zíze ndéréze simi gara bi

* **16:10** 16:10 Zée: Zée bi ukuní ledre kára ní gi zía Lúka bi eké búkú 'bi Moko 'bi 'yìmikása e ní olú go dongará Páwulo e kí 'yì ené e zíye ndéréye kíye.

Phílípoyì, bi nì ne mongú gara simì Mekedoníya bi kóo tú'dú 'yì 'bì Róma e omúoguní ndìsì simì a ní. Zíze ndìsìzè ore ca.

¹³ Simì Sílí 'bì 'Dówúro, zíze ólúóguzé gí simì mongú gara gí ore ndéréze kó'dú ngbuṛu, kí'dí bi somúzé 'bì ezé ya 'yì e kotruní royé go íri ini ini zí Lomo ní. Zíze ndìsìzè ódrozè zí kará ga bi kóo kotruní royé íri ní. ¹⁴ Ngúru 'yì gí dongaráye bi uwú ledre ezé ní, nì kára kí ìrìné Lúdiya 'yì 'bì gara bi kí ìrìné Tayatíra, moko ené ndìsì úgúoyó mgbagbawu bongó e. Nì kóo kára bi ndìsì óto úndru Lomo ní. Zí Ngére Yésu líkpí sómú ledre ené zía ndìsìné índi mbílíne úwú ledre bi Páwulo ndìsì úku a ní. ¹⁵ Simì bi babatizíní wo kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e ní, zía ndólo zée 'be 'bì ené. Zí Lúdiya úku ledre kídí, “Togú miútúásá go komosé káa do 'yì bi ñgunṛu ledre Ngére Yésu go ní yá, ógusé mu zíse ndìsìsè 'be 'bì amá ona.” Ledre ga bi uku yée ní, zía 'dí'bi dozé zíze ndéré ndìsìzè zía 'be.

Páwulo lagaoyó bicayi lomo gí simì owúkára

¹⁶ Kadra kíé'do, simì bi azé mindéréze do bi bi ndìsìní ini ini doa zí Lomo ní, zíze ndíkíze kí owúkára nì kóo owúkúlú kí bicayi lomo simíné bi ndìsì óto wo zía ndìsìné úkuógu ledre bi gú karanée nì méngì roné ní. 'Di'biogu tú'dú kèsì zí mongú 'yì ené gí do ledre ga bi ndìsì úku 'dódo yée ní. ¹⁷ Zí owúkára née tónóne lódú zée kí Páwulo e, zía ndìsìné gbúrógbóne kídí, “Ya'dá ga ba ndìsìní méngì moko 'bì mbigí Lomo bi kí roko'buné ní. Ndìsìní úku 'dódo zíse née misi'di bi ásé ómo doa ní.”

18 Zía ndìsìné fú lá úku ledre née kenée kí tú'dú sílí e. Odu a, zí Páwulo 'dó'dóne gi zí ledre née, zía óyó roné úku ledre zí bicayi lomo bi simi owúkára née kídí, “Kí iri Kírésito Yésu, ídí mu ólúógù gi simia 'dá'ba.” Zí bicayi lomo bi kóo simi owúkára née ní geré ólúógùné 'dá'ba.

19 Simi bi m̀ngburoko 'yì 'bi owúkára née owoní yaá misi'di 'bi ówo kəsì eyé sinyí go ní, zíye 'dí'bi Páwulo e kí Síla lála yée ndéré kíye kó'dú m̀ngburoko 'yì e do bi bi tú'dú 'yì e ndìsìní kótrù royé doa ní. 20 Zíye óguyé kíye kó'dú m̀ngburoko 'yì ga bi 'yì lúru bi simi ledre e ní. Zíye úku ledre gi royé kídí, “Ya'dá ga ba niyí Yúda e, niyí go ndìsì óto tú'dú 'yì e zíye m̀ngi bisinyí ledre zíze simi m̀ngú gara ona. 21 Ndìsìní 'dódo ondú kí lorù bi nderé ené kí lorù ezé 'bi Róma wá ní gi ro zíze ngúnṅu a zíze ndìsìzé lódú a.”

22 Zí tú'dú 'yì e ólúye simi ledre née ícì okó ro Páwulo e kí Síla. Nda née ní, zí m̀ngburoko 'yì lúru bi simi ledre ga bi ore ní úku ledre do lófo bongó gi ro Páwulo e kí Síla do ócò yée. 23 Gi do kacì m̀ngú ócò bi ocò sinyiní Páwulo e kí Síla kée ní, do ónzó yée kpá drú simi s̀gìni. Zíye úku ledre zí 'yì bi ndìsì lúru bi kacì s̀gìni ore ní kídí, ídí 'dùtù mbotù kacíye bilámáne. 24 Simi bi ukuní ledre zía kenée ní, zí 'yì lúru bi kacì s̀gìni née ónzó yée simi s̀gìni do ódóngèrì s̀ndíye ro ngburu kágá bi r̀jì yana 'dìcì iri ní.

25 Nda go gbóo kí yana ndùlù, simi bi Páwulo e kí Síla niyí ndìsì ini ini zí Lomo kí ndìsì kófó iriá ní, zí 'yì ga bi kóo mì'dí'biyé simi s̀gìni

ore ní ndìsiyé índi mbílíyé zíye. ²⁶ 'Diya káa ní, zí mongú bisinyí kì'dì káṅgá kízì 'dìcì sígìni kú gì simì káṅgá. Geré zí mbotu e líkpiye mbá, zí ká'dá késì ga bì odóngerìní 'yì ga bì niyí m'dí'biyé simì sígìni ore ní 'dèciyé mbá. ²⁷ Zí 'yì bì ndìsì lúru bì kacì sígìni ní úrúne gì simì 'bí. Simì bì lurúndiki mbotu sígìni niyí go mbá fúo ní, zía láláogú mongú maku ené áyí ne go gì ro úfu roné kèe gì zía somú 'bì ené ya 'yì ga bì simì sígìni ore ní ngasá okponí yì eyé go. ²⁸ Tí lá zí Páwulo gbúróbóne zía kídí, “Ndá úfu royí wá. Azé yì ezé za mbá bo.”

²⁹ Zí 'yì bì ndìsì lúru bì kacì sígìni ní ndólo 'yì kí pho'du, zía gbúgbu ólúne 'dìcì do útúne kó'dú Páwulo e kí Síla ndìsì lánḡbané. ³⁰ Nda née ní, zía 'dí'biógú Páwulo e kí Síla sága do ndú'yú yée kídí, “Mìngburoko 'yì e, mááyí méngì káa be 'di zíma ómomá?”

³¹ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Ídí ṅgúṅgu ledre Ngére Yésu zíyì ómoyí, yì kí 'yì 'bì 'be 'bì eyì e mbá.” ³² Nda née ní zíye úku kúru Ngére Yésu zía kí ngíti géyì 'yì ga bì 'be 'bì ené ní mbá. ³³ Kpá tí geré kí ndùlù a née ní, zí 'yì bì ndìsì lúru bì kacì sígìni ní 'dí'bi yée ndéré ráya komo uṅgúye. Gì ore, zíye bábátìzì wo kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e mbá. ³⁴ Nda née ní zía 'dí'bi Páwulo e kí Síla ndéré kíye gì 'be 'bì ené do í'bì éyì miánu zíye ánu a. Zí o'do née kí 'yì 'bì 'be 'bì ené ídíye mbá kí rokinyi gì zía bì ṅgúṅguní ledre 'bì Lomo go ní.

³⁵ Simì bì miára a née ní, zí mìngburoko 'yì ga bì 'yì lúru bì simì ledre e ní, kása mongú 'yì 'bì

bolìṣì e zì 'yì bì ndìṣì lùrú bi kací s̀gìṇì ní kídí, “Ótoómo ya'dá ga gère née mu zíye ndéréye.”
³⁶ Zì 'yì bì ndìṣì lùrú bi kací s̀gìṇì née úku ledre zì Páwulo kídí, “M̀ngburoko 'yì ga bì 'yì lùrú bi simì ledre e ní ukuní go kídí sée kí Síla máídí mu í'dí s̀lìma g̀i rosé. Cakaba ní, útúásásé go ndéré esé. Ndérésé mu, Lomo idí k̀ise.”

³⁷ Tí lá zì Páwulo úku ledre zì m̀ngburoko 'yì 'bì bolìṣì ga gère née kídí, “Ocóní zée dongará tú'dú 'yì e 'dá'dá zíye 'd̀c̀i ngbangazé, tí bì azé 'yì 'bì Róma e ní. G̀i ore zíye kpá ónzó zée simì s̀gìṇì. Bì ba ní, iliní go í'dí s̀lìye g̀i rozé lá wayí kenée. F̀i, M̀ngburoko 'yì ga gère née idíní ógù 'búo ye í'dí s̀lìye g̀i rozé.”

³⁸ Zì m̀ngburoko 'yì 'bì bolìṣì ga gère née 'dí'bi ledre née ndéré k̀ie zì m̀ngburoko 'yì ga bì ndìṣìṇí lùrú bi simì ledre e ní. Simì bì uwúní ya, Páwulo e kí Síla ñiyí 'yì 'bì Róma e ní, zì ng̀r̀i útúne simiyé. ³⁹ Nda g̀i ore zíye ñnyiyé ndéréye ndéndí royé zì Páwulo e kí Síla, do 'dí'biógu yée g̀i simì s̀gìṇì. Zíye úku ledre zì Páwulo e kí Síla kídí idíní olúógu g̀i simì gara g̀i ore 'dá'ba. ⁴⁰ G̀i do kací bì Páwulo e kí Síla olúoguní g̀i simì s̀gìṇì ní, zíye ndéréye 'be 'bì Lúdiya kí'dí bì ndikíní kí 'yì ga bì ngunguní ledre Yésu go ní. Zì Páwulo e kí Síla sáká yée kí ódro bì ñ sáká yée ní. Zì Páwulo e ñnyiyé ndéréókpóye.

17

Páwulo uku kùrú Kírésìto simì Tasaloníka

1 Simi bi Páwulo e kí Síla nderení kóo kpurú gí simi gara ga bi Amufìpolisi kí Apoloníya ní, zíye ndéréóguyé simi gara bi kí ìrìné Tasaloníka ní kí'dí bi bi 'Dìcì Kótruro 'bi Yúda e ní doa ní. ² Káa zí bi lengbe ní, zí Páwulo ndéréne simi 'Dìcì Kótruro, simi Sílì 'bi 'Dówúro e ota zía ndìşiné ódroné kí 'yì e do ledre ga bi simi miéké kúrú Lomo ní. ³ Zía ndìşiné úku yéme ledre gí roa zíye kí 'dódo a kídí, Kírésìto ní aka 'dó'dó zía úyuné 'búo kí, zía úrúne gí simi umbu. Zí Páwulo úku ledre zíye kídí, “Yésu bi mándìşì úku ledre a zise ba ní, ní ne Kírésìto ma'dáa.” ⁴ Zí ledre née 'dí'bi do ngíti géyì Yúda e zíye útúye do kací Páwulo e kí Síla. Zí tú'dú kará ga bi kí ledreyé owóowó kí tú'dú ngíti géyì 'yì ga bi ndìşiní óto úndru Lomo bi niyí Gìrìgì e ní útúye do kacíye kpá kenée.

⁵ Tí lá Yúda e otoní kóo ledre simiyé ro Páwulo. Zíye yóko 'yì ga bi moko ndaá royé wá ní gí simi sùu ore, zíye ìnyiyé ndéréye mutruu kí gbúrógbóye simi gara ore zaá gí 'be 'bi o'do bi kí ìrìné Yásona kí gámásó'do Páwulo e kí Síla gí ro 'dí'bi yée ndéré kíye do bi bi tú'dú 'yì e yokoní royé doa ní. ⁶ Tí lá niyí ógu íri ní, owoní eyé yée wá. Zíye útúye ro Yásona e kí ngíti géyì 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ga bi kóo ore ní óyo yée ndéré kíye kó'dú mingburoko 'yì ga bi simi gara ore ní. Zíye ndìşiyé gbúrógbóye kídí, “Ya'dá ga ba sinyi onzóní do tú'dú 'yì e go do tú'dú ngíti géyì bi e. Cakaba ní, oguní kí ledre née go zize gara ona. ⁷ Bi ba ní, Yásona 'di'bioto yée go káa do ngu e 'be 'bi ené. Ndìşiní 'déwe lorù 'bi mongú ngére

Káyísara* kídí ngíti Mongú ngére ni bo kí ìrìné Yésu.”⁸ Simi bi uwúní ledre née kenée ní, zía útúne simi 'yì e kí m̀ngburoko 'yì ga bi ore ní 'duo káa zí pho'du ní.⁹ Zí m̀ngburoko 'yì ga gére née óto Yásona kí ngíti géyì lafúne ga gére née í'bí késì g̀i ro do í'dí s̀lìye g̀i royé zíye ndéréye.

Páwulo uku kúrú Lomo zí 'yì e simi Beréya

¹⁰ Geré kí ndulù a née ní, zí 'yì ng̀ngungu ledre 'bi Yésu 'dìyìóto ókpó Páwulo e kí Síla g̀i ore 'dá'ba simi gara bi kí ìrìné Beréya ní. Simi bi oguní íri ní, zíye ndéréye simi 'Dìcì Kótruro 'bi Yúda e.¹¹ 'Yì 'bi Beréya niyí yì eyé 'yì ga bi kí m̀ngburoko simi doyé rómo do 'bi 'yì ga bi simi Tasaloníka ní. Zíye ndìsiyé índi mbíliye kí 'búne ro ledre bi Páwulo ndìsì úku a g̀i ro Yésu ní. Zíye ndìsiyé kpá ólo kúrú Lomo kací kadra mbá g̀i ro ówo a togú ledre bi Páwulo ndìsì úku a ba ni ma'díi yá.¹² Zí tú'dú Yúda e ng̀ngungu ledre Yésu nda kpá kí m̀ngburoko kará G̀irìg̀i ga bi kí ledreyé owóowó kí tú'dú ngíti géyì ya'dá ga bi G̀irìg̀i e ní.

¹³ Tí lá simi bi Yúda ga bi simi Tasaloníka uwúní ya Páwulo ni go kpá úku kúrú Lomo zí 'yì e simi Beréya ní, zíye kpá ìnyiyé ndéréye íri úku ledre zí 'yì e g̀i ro zí m̀mbé'de tú'dú 'yì ga gére née ésíne ro Páwulo.¹⁴ Geré née ní, zí 'yì lódu kací Yésu ga bi ore ní kásaókpó Páwulo kó'dú mikavu, tí lá Síla e kí Timatíyo idíakání ye

---

* **17:7** 17:7 Káyísara: Káyísara ini ledre g̀i simia kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngíti géyì lafúne ngére e ga bi 'bi ngíti géyì kángá e káa zí Yúdáyá kí Galiláya.

simi Beréya ore ye. ¹⁵ 'Yì ga bi kóo 'diyìotoní Páwulo ní, 'diyìotoní wo gị simi mongú gara bi kí irìné Átani ní, zíye ndá'balúgu royé kí sanda zí Síla e kí Timatíyo gị ro zíye lódú Páwulo íri 'diya.

Páwulo uku kúrú Lomo zí 'yì e simi Átani

¹⁶ Simi bi kóo Páwulo ni ndịsị sǒngó Síla e kí Timatíyo simi Átani ní, zía ídíné kí mongú lerí do mímbe'dené kí lúru lomo ga bi yemení yée miyéme kí sǐlǐ 'yì ní do bi e simi mongú gara ore za mbá. ¹⁷ Née ní, zía ìnyìné ndéréne simi 'Díçí Kótruro ódroné kí Yúda e kí Gírìgì ga bi ndịsìní óto úndru Lomo ní, kpá kí 'yì ga bi ni ówo yée simi sùu ní kací kadra mbá. ¹⁸ Zí ngíti géyì 'yì 'dódo ledre ga bi ndịsìní ndólo yée Epìkùrìya e kí Sotéke ní tónóye ítí kangú kí Páwulo. Zí ngíti géyì ndúndu'yú kídí, “Wo bi owo kací ledre kpá wá ba, ili úku 'bi ené ba kpá yaá 'di?” Zí ngíti géyì úkulúgu ledre kídí, “Káa zí ndịsị úku ledre gị ro lomo 'bi ngíti géyì 'yì e ní.” Ukuní ledre née kenée gị zía Páwulo ndịsị 'dódo bilámá ledre gị ro Yésu kí miúrú a gị simi umbu. ¹⁹ Gị ore, zíye 'dí'bi Páwulo óguyé káe do bi bi ndịsìní ndólo a Arupágu kídí bi mǐngburoko 'yì lúru bi kací gara ndịsìní kótrú royé doa ní. Zíye úku ledre zí Páwulo kídí, “Ilizé ówo a gị zíyì, mikánda ledre bi ndịsị 'dódo a ba ni gị ro ambi? ²⁰ Ngíti géyì ledre ga bi ndịsizé úwú yée ní utúasání eyé gu mbílize wá. Ilizé gị ro zize úwú yéme ini ledre bi gị simi a ní.” ²¹ Gị zía, 'yì 'bi Átani e kí ñgu ga bi oguní ndịsị ona sinyi onzoní sǐndí kadra eyé

go gbékpíne ndịsị úwú mikánda ledre kí ódro gi ro mikánda ledre máa née.

²² Zí Páwulo ìnyìóguné 'dága do bi kótruro ore do úku ledre kídí, “Sée 'yì 'bi Átani e, máówo go kídí simì ledre e mbá, ledre 'bi Lomo nì simisé kíngaya. ²³ Káa zì bì mándịsị gámá simì gara ona kí lúró éyì ga bì ndịsịsé óto úndrúyé ní, zíma lúrúndíkí mbayi kí miéké ledre roné kídí, ‘ZÍ LOMO BÌ OWOZÉ WO WÁ NÍ.’ Éyì bì ndịsịsé óto úndrua abú bì ówosé wo wá ní, cakaba, mándịsị 'dódo ba ledre gi roa zise.

²⁴ “Lomo nì 'yì bì otoogu do sogo kángá kí éyì ga bì siminé ba mbá ne ní. Nì ne Ngére 'bi do sogo kángá kí ere. Ndịsị ené simì 'dícì ga bì 'yìma'dí e ubúní yée kí síllye ní wá. ²⁵ Ili ené kpá éyì ga bì azé í'bí a zía simì bì azé ndịsị méngì moko ené ní wá. Gì zía bì nì ne 'yì í'bí trìdrì kí 'dówú nda kí éyì e mbá zì 'yì e ní. ²⁶ Lomo otoogu kóo 'yìma'dí duú kìé'do, gi simia zì rìkì sì do 'yìma'dí e óguyé do sogo kángá ba mbá. Zía kpá yéme ledre gi ro bì bì sì do 'yì ga gére née nìyì ndịsị doa kí sındì kadra bì nì útúásá zíye simì bì máa née ní ní. ²⁷ Lomo méngì ledre née kenée gi ro zì 'yì e gámásó'do née. Ngíti géyì yá zíye óguyé zíne gi ro zíye ówo née, abú ndáá gi rozé gbála wá. ²⁸ Yì ené gi zì ówo ledre ené kí ze, zíze ídize trìdrì kí ndịsị gámáze kí méngì ledre ga bì ndịsịzé méngì yée ba, káa zì bì kóo ngíti mongú 'yì éké ledre esé uku kídí, ‘Azé owú 'bi Lomo ní.’

²⁹ “Gì zía bì azé go owú ga bì 'bi Lomo ní, ndazé sómú a bì kídí Lomo nì éyì bì káa zì lílì éyì bì 'yì e

yemení gí simi dábu, togú késí, togú mbú gí simi tutú kí ówo ledre 'bi 'yìma'dí e ní wá. ³⁰ 'Desí ga kóo ní, Lomo ndìṣì lúru cáyi ledre nées gí zía bi 'yì e owoní aka wo wá ní, tí lá bi nda ba ní, Lomo ndìṣì go í'bí lorú zí 'yì e do bi e mbá kídí 'yì e idíní óyóló'bó sómú ledre eyé. ³¹ Otoyeme sìnḍí kadra bi nées ni ógú 'dəcì ngbanga 'yìma'dí e simi a do bilámá m̀sì'diné do sogo káṅgá mbá kpìṅì kací m̀m̀éngì ledre eyé ní go kpurú gí simi 'yì ené bi gelé wo ní. 'Dodo ledre nées go zí 'yì e ma'díí kí miúru a bi uru wo gí simi umbu ní.”

³² Simi bi uwúní ledre gí ro ledre úrú gí simi umbu ní, zí ngíti géyì 'yì e kúkugú fóló Páwulo kíe. Tí lá zí ngíti géyì úku ledre kídí, “Ilizé aka úwú ándá ledre bi úku nées.” ³³ Gí do kací ledre bi ukuní kenées ní, zí Páwulo ndéréókpo ené gí do bi kótruro gí ore 'dá'ba. ³⁴ Gí ore nées ní, zí ngíti géyì 'yì e útúye kpa do kací Páwulo zíye ṅúṅgu ledre Yésu. Dongará 'yì máa ga gére nées kóo ngíti o'do bi ndìṣì ógú gbùú do bi kótruro ore kí ìrìné Diyonósisì kpá kí ngíti kára kí ìrìné Damaríya nda kí ngíti géyì 'yì e.

18

Páwulo uku kúrú Kírésito zí 'yì e simi Koríndo

¹ Gí do kací ledre nées ní, zí Páwulo ìnyìné gí simi mongú gara bi Átani ní ndéréne simi gara bi kí ìrìné Koríndo ní. ² Zía ógundíki ngíti Yúda bi ogú gí simi káṅgá bi kí ìrìné Ponítiyo ìrìja Akúwíla. Ogúní kí me'bené Purisíla gí simi káṅgá bi kí ìrìné Ítali ní, kacíye lu'bú aka wá,

gi zía Káyísara Kiládiyo mongú ngére 'bi Róma 'di'biogu lorú kídí Yúda e idíní olúógu gi simi Róma mbá 'dá'ba. Zí Páwulo ndéréne lúru yée. ³Nda gi zía bi Páwulo ni kpá 'yì yéme kútú káa zí ye ní, zía ndìşiné zíye ndìşì méngì moko eyé kéye ndro. ⁴Kací Sílí 'bi 'Dówúro mbá, zí Páwulo ndìşì ndéréne ódroné simi 'Dìcì Kótruro 'bi Yúda e, gámásó'do misi'di bi néesi ni 'dí'bi do Yúda e kí Gírìgì e kíe ní.

⁵Simi bi Síla e kí Timatíyo oguní gi simi káṅgá bi Mekedoníya ní, zí Páwulo í'bí roné mbá ndìşì 'dódo ledre gi ro Yésu kí ndìşì úku 'dódo a zí Yúda e kídí Yésu ni Kírésito. ⁶Simi bi Yúda e falaní Páwulo kí ndìşì úku sínyi ledre gi roa ní, zía ú'bú 'buru gi ro bongó ené kí simi késì zía úku ledre kídí, “Sámasé idí ndá'ba dosé kí rosé. Ledre amá ndaá lolu simi a wá. Gi ona ndéréne 'dá'dá mááyí go ndéré amá zí 'yì ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní.”

⁷Gi ore zía olúóguné ótoómo yée simi 'Dìcì Kótruro ore, zía ndéréne ndìşiné 'be 'bi Titíyo Zúsuto bi ngará ndaá Yúda wá ní, ni 'yì óto úndru Lomo. 'Be 'bi ené ni gbóo cigí 'Dìcì Kótruro ore. ⁸Zí Kírísipo manda 'bi 'Dìcì Kótruro 'bi Yúda e kí 'yì 'bi 'be 'bi ené e mbá ṅúnṅu ledre Ngére Yésu. Zí tų'dú 'yì 'bi Koríndo ga bi uwúní ledre néesi ní kpá ṅúnṅu ledre Yésu do ñnyiyé bábátizí yée.

⁹Simi ndulu kíe'do, zí Ngére Yésu ódroné zí Páwulo simi 'duru kídí, “Ndá ére ṅirì wá. Ídí kpá fú ódro zí 'yì e gi romá, ndá múkú wá.

¹⁰Mááyí sáká yìi, 'yì bi kíe'do káa bi ni útúásá

méngì bisinyí ledre kíyì ona ní ndaá 'bì ené wá, gí zía tú'dù 'yì amá e ñiyí bo simi mongú gara ba ona.” ¹¹ Nda gí ore zí Páwulo ndìşiné ore kí simibi kîé'do kí yanané, ndìşì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e.

¹² Simi bì otoní Galíyo káa do gávana 'bì káṅgá bì Ákaya ní, zí Yúda ga bì íri ní kótrṣ royé 'dí'bi Páwulo do ndéré kîe do ngbanga. ¹³ Zíye úkuóto ledre ro Páwulo kídí, “O'do ba ndìşì ráranga zí 'yì e kídí née ndìşì 'dódo ledre 'bì Lomo. Zía 'dí'bióto yée do misi'di 'bì óto úndru Lomo bì kpí gí zí wo bì 'bì lorṣ ní.”

¹⁴ Simi bì Páwulo ayí aka lá gí ro sîkpi tarané gí ro ódro ní, zí Galíyo úku ledre zí Yúda ga gére née kídí, “Togú o'do ba luyú gáa lá owú ledre cúku'dée, togú mbú mongú bisinyí ledre yá, ni gáa ídí miútúásáne zíma índi mbílíma úwú ledre esé. ¹⁵ Bì togú yì ené tí lá ledre bì kálasé tarasé gí ro ledre 'bì ódro kí ledre 'bì ìrì e nda kí ledre lorṣ esé ní, ásé yéme ledre esé ga gére née se. Mándá 'yì 'dècì ngbanga ledre ga bì kenée née wá.” ¹⁶ Nda née ní, zía lágaóyó yée gí do ngbanga gí ore 'dá'ba. ¹⁷ Née ní, zíye óyóló'bó royé 'dí'bi ngíti o'do kí ìrìné Soseténe bì ni manda 'Dìcì Kótrṣuro 'bì Yúda e ní, ócò a tí do ngbanga ore. Tí bì mēṅìní kenée ní, Galíyo somú ené do ledre eyé née wá.

Páwulo nda'balugu roné simi Ánatiyoko

¹⁸ Páwulo ndìşì simi Koríndo kí tú'dù sîlì e, zía ótoómo 'yì ga bì 'yì lódù kací Yésu ní ndéréne yéme roné gí ro zíne 'dógu bì ndéréne

simi kángá bi Sùriya ní. Purisíla e kí Akúwíla 'dìyìotoní kóo wo ye. 'Dá'dá gí zíye kí 'dógu bi, zí Páwulo ndéréne ólo doné simi gara bi kí ìrìné Kenekariya ní gí zí ledre bi kóo mocú wo zí Lomo ní. ¹⁹ Zíye ndéréóguyé simi gara bi Éfeso ní, kí'dí bi Páwulo ootomo Purisíla e kí Akúwíla ní. Zía ndéréne ódroné kí Yúda e simi 'Dìçì Kótruro. ²⁰ Simi bi uçumoní wo kídí yée idíní aka ndìşì kéye ore kí ngbángbá şindì kadra ní, zí Páwulo ási ené. ²¹ Tí lá simi bi ìnyì go gí ro ndéré ní, zía mocú éyì kídí, “Togú Lomo ngunḡu go, mááyì girí ndá'baógu.” Nda née ní, zía ìnyìné 'dógu bi gí simi Éfeso ndéréókpóne.

²² Simi bi 'doguoguní bi simi gara bi Kayisariya ní, zía ndéréne í'bí mandá zí 'yì ngunḡu ledre 'bi Yésu ga bi simi Yerusaléma ní. Nda gí ore zía ndéréókpóne simi gara bi Ánatiyoko simi Sùriya ní.

²³ Gí do kací ndìşì bi ndìşì simi Ánatiyoko ní, zí Páwulo ìnyìné gí ore ndéré kí gámáne kací bi ga bi kóo gámá go doyé simi kángá ga bi Galatíya kí Pharagáyi ní mbá, kí úku ledre bi ni óto 'yì lódú kací Yésu zíye ídíye kí roko'buyé ní.

²⁴ Simi şindì kadra máa bi kóo née ní, Yúda ni kóo bo kí ìrìné Apólo, arání wo simi gara bi Alakizandariya ogu gí simi Éfeso. Ni 'yì bi olo ledre go kíngaya, owoyeme ledre gí ro miéké kúrú Lomo go bú ní. ²⁵ 'Dodoní kóo misi'di 'bi Ngére Yésu go zía, zía ndìşìné 'dódo ma'díi ledre gí ro Yésu kí mongú rokinyi do mimbé'dené do bilámá misi'diné, abú owo duḡ ledre gí ro babatíza 'bi Yiwáni. ²⁶ Zía tónóne

ódróné o'buóbù zí 'yì e simi 'Dìçì Kótruro. Simi bi Purisíla e kí Akúwíla uwúní ledre bi ndìşì 'dódo a ní, zíye 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bi eyé, do úku yéme ledre gi ro misi'di 'bi Yésu zí Apólo.

²⁷ Simi bi Apólo yéme ledre gi ro zíne ndéréne simi Ákaya ní, zí 'yì lódù kací Yésu ga bi simi Éfeso ore ní sáká wo éké wáraga zí 'yì lódù kací Yésu ga bi simi Ákaya ní kídí idíní 'dí'bi wo simi şumù. Simi bi ogù íri ní, ni kóo mongù sáká éyí zí 'yì ga bi ñgununí ledre 'bi Yésu kpurú gi simi sáká éyí 'bi Lomo zíye ní. ²⁸ Gi zí ódro bi tara Apólo kí roko'buné ní, zía 'dí'bi ledre gi tara Yúda e dongará tú'dù 'yì e, kí ledre bi gi simi miéké kúrú Lomo ní, bi 'dódo kídí ma'díí, Yésu ni Kírésito ní.

19

Páwulo nda'balugu roné simi Éfeso

¹ Simi bi Apólo ni simi gara bi Koríndo ní, zí Páwulo 'dèçì bi kí misi'di bi gi yana ní ndéréóguné simi Éfeso. Zía ógundíki ngíti géyì 'yì ga bi 'yì lódù kací Yésu ní íri, ² do ndú'yú yé kídí, “Ndíkisé 'Dówù Lomo go simi bi ñgunusé ledre 'bi Yésu ní?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “F'i, uwúze gbawá ledre kídí 'Dówù Lomo ni bo.”

³ Gi ore, zí Páwulo ndú'yú yé kídí, “Bi kenée ní babatizíní sée kí babatiza máa wo be 'di?”

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, “Babatiza 'bi Yiwáni.”

4 Zí Páwulo úku ledre kídí, “Babatíza 'bi Yiwáni ni kóo babatíza bi zí 'yì e oyólo'bó sómú ledre eyé ní. Uku kóo ledre zí 'yì e kídí, idíní ñgúnṅu ledre 'yì bi ni óḡu ḡi do kacíne ní, 'yì ma'dáa ni Yésu.” 5 Simi bi uwúní ledre nées kenées ní, do bábátízí yée kí ìrì Ngére Yésu. 6 Nda simi bi Páwulo óto sílìne doyé ní, zí 'Dówú Lomo óḡu ndìsiné simiyé, do í'bí roko'bu zíye, zíye ndìsì ódroyé simi ríkí tara e kpá kí úku 'dódo ledre bi 'Dówú Lomo 'dodo zíye ní. 7 Niyí kóo mbá 'yì e káa zí sokó doa gbre (12) ní.

8 Zí Páwulo ndìsì ndéréne ódroné o'buóbù zí 'yì e simi 'Dìcì Kótruro simi éfé bi kóo ota (3) nées mbá. Zí ndìsiné úku ledre bi ni 'dí'bi doyé ḡi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo 'dáa ní. 9 Tí lá ngítí géyì 'yì e ḡi dongaráye doyé oru yì ené mióru ñḡunḡuní eyé ledre Yésu wá. Tí dongará 'yì e ore zíye ndìsìyé úku sínyi ledre ḡi ro misì'di 'bi Ngére Yésu. ḡi ore, zí Páwulo ótoómo yée zía lá 'dí'bi 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní zíye ndìsì ódroyé do ledre e kí ndìsì 'dódo ledre zíye simi mongú 'dìcì 'bi ngítí o'do kí ìrìné Tarána. 10 Ledre máa nées menḡi kóo kenées kí simibi gbre ḡi ro zí Yúda e kí ḡiríḡi ga bi ndìsiní ndìsì simi káḡá bi Ásiya ní úwú ledre ḡi ro Ngére Yésu.

Bicayi lomo odro zí wotí Sekéva e

11 Zí Lomo ndìsì menḡi mĩngburoko biku'dú ledre e kpurú ḡi simi Páwulo. 12 Gba mandìlì kí bongó bi Páwulo esì roné togú 'di'biní ndéré kie zí 'yì ndíyá e yá, zí ndíyá eyé ndìsì úkúne ḡi royé kpá zí bicayi lomo e ndìsì ólúóḡuyé ḡi simiyé.

13 Ngíti géyì Yúda ga bi ndìşiní gámá kí lágaóyó bicayi lomo e gi simi 'yi e ní, ayíní kóo gi ro 'dí'bi iri Ngére Yésu ndìşiyé lágaóyó bicayi lomo e kíe. Zíye úku ledre zí bicayi lomo e kídí, “Máúku zise, ídísé olúogù 'dá'ba kí iri Yésu bi Páwulo ndişi 'dódo ledre gi roa ní.” 14 Wotí Sekéva bi manda 'bi 'yi 'dáná éyì ga bi kóo ìnyì doa gbre ní ndìşiní kóo méngì ledre née ye. 15 Kadra kí'è'do zí bicayi lomo úkulúgu ledre zíye ya, “Máówo Yésu bú, máówo kpá ledre gi ro Páwulo bú, ásé 'bi esé náambi?” 16 Nda née ní, zí o'do bi kí bicayi lomo e siminé ba útú'dí'bi yée tónóne ócò yée zí roko'bu a rómoné gi do 'bi eyé mbá. Zíye úduyè ngásáye gi 'be 'bi ené, kí unğú royé, bongó e mbá mìlófoné.

17 Simi bi Yúda e kí Gırıgı ga bi simi Éfeso ore uwúní ledre née kenée ní, zí ngırı útúne simiyé, zíye ndìşiyé óto úndru Ngére Yésu. 18 Simi şındı kadra née ní, zí tı'dú 'yi ga bi ñunğuní ledre Yésu go ní óğuyé úkuógu bisinyí ledre eyé fúó dongará 'yi e. 19 Zı tı'dú 'yi máa yée ga bi 'bi eyé 'yi kágá e ní óğuyé kí kágá eyé e do óngbóoyó yée mbá 'dá'ba do komo tı'dú 'yi e. Simi bi oloní késı kágá ga bi ongbónı yée née mbá ní, késı a ni kóo mongúne kíngaya. 20 Gi zí keyı née ní, zí ledre 'bi Ngére Yésu ngbórone, zıa báyiné kí roko'buné kíngaya.

21 Gi do kacı ledre ga bi menginı royé née mbá ní, zí Páwulo yéme ledre gi ro ndérene simi Yeruşaléma kpurú gi simi kángá ga bi Makedonıya kí Ákaya ní. Zıa úku ledre yaá, “Gi do kacı máógumá iri, Mááyı kpá ndéré simi

mongú gara bi Róma ní.” ²² Gi ore, zía kása Timatiyo e gbre kí Erésito gi dongará 'yì ené ga bi ndìshì ní sáká wo ní 'dá'dá simi Mekedoníya íri, simi bi ndìshì kí owú sílì ngbara simi káṅgá bi Ásiya ní.

'Yì 'boro e zingíní simi Éfeso

²³ Simi sìnḍí kandra máa bi kóo nées ní, zí mongú 'do'dó ídíné kíngaya ro 'yì ga bi ṅṅṅuní ledre Ngére Yésu ní. ²⁴ Ngíti 'yì 'boro ni kóo bo kí ìrìné Dometìriyo ni 'yì yéme lílì 'dìcì 'bi kára lomo bi kí ìrìné Aratémisi ní gi simi kèsì. Moko nées ndìshì kóo 'di'biogu kèsì, zí 'yì úcù ga kíngaya. ²⁵ Zí Dometìriyo ndóloyóko lafúne e mbá kí ngíti géyì lafúye ga bi ndìshì ní kpá úcù éyì káa zí 'bi eyé ní. Zía úku ledre zíye kídí, “Ya'dá e, ówosé bú kídí ndìshì zé ówo tú'dù kèsì gi do moko bi ndìshì zé méngì a ba. ²⁶ Cakaba ní, ledre bi 'yì bi Páwulo ba ndìshì méngì a ní, lúrúsé go cù kí komosé, úwúsé kpá go cù kí mbílise. 'Di'bi do tú'dù 'yì ga bi simi Éfeso ona kí simi káṅgá bi Ásiya ní go mbá kí ledre bi yaá lomo ga bi 'yìma'dí yemení ye ní, ndaní eyé lomo e wá. ²⁷ Bìsinyí a, moko ezé bi ndìshì zé méngì a ba ní ìrìṣa ni go ógù sínyí. Nda kpá lá dujú wo nées wá, tí lá moko utúasá lolu kpá ídí simi 'dìcì 'bi lomo bi Aratémisi bi 'yì e ndìshì ní óto úndrua simi káṅgá bi Ásiya kí do sogo káṅgá mbá ní wá. Úndru nées utúasá lolu ídí zía wá.”

²⁸ Simi bi uwúní ledre nées kenées ní, zía ónzó komoyé 'duo rifu. Zíye tónóye gbúrógbóye, “Mongú úndru idí idí zí Aratémisi bi 'bi lomo

'bi Éfeso e ní.” ²⁹ Kpá lá 'diya née ní, zí ledre née báyiné simì gara ore mbá. Zí 'yì e yóko royé tú'dú tú'dú ndìsì méngì ledre ga bi utúasání wá ní kí gbúrógbóye. Zíye útú'dí'bi Gáyosi e kí Arisitáka 'yì 'bi Mekedoníya bi ndìsìní gámá kí Páwulo e ní do ngásá kíye do mongú bi bi 'yì e ndìsìní yóko royé doa ní. ³⁰ Páwulo ili kóo go gì ro zíne ndéréne zíye dongará tú'dú 'yì ga gére née íri, tí lá 'yì lódú kací Yésu ootoomoní s̀lìye gì roa zía ndéréne wá. ³¹ Gba ngíti géyì m̀ngburoko 'yì ga bi ore ní, zaá ezegámá ga mbá, zíye kákasa zía kídí, ndá ndéré do mongú bi bi 'yì e ndìsìní yóko royé doa née íri wá.

³² Simì bi kotruní royé niyí nda go lá gbúrógbó faa, yée ga bi niyí kí 'bi eyé, ngíti géyì niyí kí 'bi eyé gì 'dí kerì gì zía tú'dú 'yì e owoní eyé s̀ì ledre bi kotruní royé gì roa ní wá. ³³ Zí ngíti géyì 'yì e úku ledre kídí Alakizánde ni ne manda 'dá'dá, gì zía bi Yúda e itríní wo 'dá'dá ní. Zí Alakizánde méngì kényì kí s̀lìne zí 'yì e gì ro zíye m̀kúye, gì ro zíne úku yéme ledre née zíye. ³⁴ Tí lá simì bi owoní ya Alakizánde ni Yúda ní, zíye gbúrógbóye kí kúrúye kíé'do kí s̀ndì kadra gbre, “Mongú úndru idí idí zí Aratémisi bi 'bi lomo 'bi Éfeso e ní.”

³⁵ Odu a, zí 'yì éké ledre 'bi mongú 'yì bi simì gara ore ní óguné úcuómo tú'dú 'yì ga gére née. Zía úku ledre zíye ya, “Lafúma e 'yì 'bi Éfeso e. 'Yì e mbá owoní bú kídí gara bi Éfeso ba ni bi bi ndìsìní bándá 'dìcì 'bi mongú kára lomo Aratémisi doa kí l̀lìja bi utúogù gì komo ere ní. ³⁶ 'Yì bi ni kála ledre ba ní ndaá. Bi

kenée ní, ndécísé mu ndásé méngì bicayi ledre e wá. ³⁷ 'Dí'biógusé ya'dá ga ba go ngákáne, abú ngakaní eyé éyí gí simi 'dící 'bi lomo ezé e wá, uku sinyiní kpá gbawá ledre gí ro kára lomo ezé. ³⁸ Togú Dometírìyo e kí 'yì 'bi moko ené e niyí kí ledre kí 'yì yá, m̀ngburoko 'yì 'dècì ngbanga ezé e niyí bo kací s̀lì ga bi 'bi 'dècì ngbanga ní mbá, niyí 'dècì ngbanga née ye íri. ³⁹ Tí lá togú ledre ni bo, wo bi ílisé bi romo gí do wo máa ba ní, niyí ótoyéme a do bi kótruro bi 'yì e ìnyiní za mbá ówo ledre gí roa ní. ⁴⁰ Gí do kací ledre bi méngì roné karaba ba ní, 'yì e niyí úku a kídí ndìsìzé gbúrògbó bisinyí gbúrògbó simi gara. Simi ledre née ní, utúasázé úku ma'díi wá gí zía s̀ì ledre bi zía ídine káa ní ndaá 'bi ené wá." ⁴¹ Gí do kací bi uku ledre káa ní, zía úku ledre zí 'yì ga bi kotruní royé ní zíye báiyiyé.

20

Páwulo nderé simi Mekedoníya kí Ákaya

¹ Simi bi mongú gbúrògbó née ukú ní, zí Páwulo kákasa kací 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní. Zía úku ledre zíye bi ni óto yée zíye ídíye kí roko'buyé ní. Zía í'bí mandá zíye zía ndéréókpóne simi káṅgá bi Mekedoníya ní. ² Zía ndéréne gí do bi ga gére née mbá, ndìsì sáká 'yì e kí ledre bi ni í'bí roko'bu zíye ní, do ndéréókpóne simi káṅgá bi Ákaya, ³ kí'dí bi ndìsì íri kí éfé ota (3) ní. Ndìsì kóo ore kí yéme roné gí ro 'dógu bi simi káṅgá bi Sùriya ní. Simi bi owo kídí Yúda e niyí go ndìsì yéme

bisinyi ledre gi ro méngi née kée ní, zía yéme sómú ledre gi ro ndá'balúgu roné kpurú gi simi Makedoniya. ⁴ Zí Sopáta wotí Pírísa bi gi simi gara bi Beréya ní ndéréye kí Páwulo. Niyí kóo kí Arisitáka e kí Sékenduşu niyí 'bi eyé gi simi gara bi Tasaloníka, Gáyo e kí Timatíyo gi simi gara bi Dérebe, Takíka e kí Tarafímo niyí 'bi eyé gi simi káŋgá bi Ásiya ní. ⁵ Ya'dá ga gére nderení 'bi eyé kóo sóngó zée simi gara bi kí ìríné Tóra ní. ⁶ Tí lá zíze 'dógu 'bi ezé bi gi simi gara bi Phílípoyi gi do kací Ayímbi bi ndìşiní ndólo a Ambata bi 'De'dí ndaá ní. Zíze ndíki ze kéye simi Tóra gi do kací şılı ìnyì. Zíze ndìşizé ore kí şılı ìnyì doa gbre (7).

Odu ógu 'bi Páwulo simi Tóra

⁷ Simi şılı gi do kací Şılı 'bi 'Dówúro, zíze kótru rozé ndìşizé ánu éyí miánu 'bi sómúndíki ledre umbu Ngére Yésu. Zí Páwulo tónóne ódroné zí 'yì e, ódroné, ódroné zaá gi kí yana ndulu, gi zía kílóndó a née ili go gi ro ndéréókpó. ⁸ Tú'dú lámbe e niyí kóo bo mindícíye simi 'dící bi o'bórongóní gá do ezené kí'dí bi kotruzé rozé ní. ⁹ Phirangá ni kóo bo kí ìríné Yutíka ni kóo mindìşiné do subáa kenée, simi bi Páwulo ni nda go fú lá ódro ngbángbáne ní, zí Yutíka tónóne ři'bíne, ři'bíne, odu a ři 'bí 'di'bi wo go, zía ndé'déne kú gi 'dága girí útúne gbú bi. Simi bi şìkpíní wo káa ní, uyu yì ené go. ¹⁰ Zí Páwulo ndítíoguné útúne doa fáka wo, zía úku ledre ya, “Ndásé íni ini wá, ni go trıdri.” ¹¹ Nda née ní, zí Páwulo ékílúgu roné 'dága simi 'dící bi gáa niyí

simi a ní, zía 'déwe ambata ánu a. Gi do kací ledre née ní, zí Páwulo ódroné zí 'yì e tí má zaá gị kí phiyí. Zía ìnyìné ótoómo yée zía ndéréne. ¹² Zí ngíti géyì 'yì e 'dí'bi phiřangá née ndá'bayé káe 'be trıdri zıye nda ídíye kí mongú rokinyi.

Mındérezé gị simi Tóra simi Meléto

¹³ Nderézé kóo 'dá'dá do bi kuřungba 'dógu bi ndérezé simi gara kí ìřiné Áso, kídí bi bi kóo azé ógu 'dí'bi Páwulo doa simi kuřungba ní. Yeme kóo ledre née kenée gị zía nderé kóo ìri kí sındıne. ¹⁴ Simi bi ndikízé simi Áso ní, zıze 'dí'bi wo kíze simi kuřungba ndéréóguzé simi gara bi Miřuléne ní. ¹⁵ Zıze ìnyızé gị ore simi bi miárá a née ndérezé simi cúkú bi Kıyo. Gi do kací sılı kíé'do zıze 'dógu bi ndéréóguzé simi cúkú bi kí ìřiné Sámó. Nda káa zı kılóndó a née, zıze óguzé simi gara bi kí ìřiné Meléto ní. ¹⁶ Páwulo yeme kóo sómú ledre gı ro zıne 'déci bi geré mi'déci gı cigı gara bi Éfeso ní, káa bi née ni sínyi sındı kadra simi káńgá bi Ásiya ní ke. Nderé kóo 'di'diya gı ro togú ni útúásá yá, zıne ídıne simi Yerusaléma simi sındı kadra 'bi Pénıtakote.

Páwulo odro kí mingburoko 'yì ga bi 'bi Éfeso ní

¹⁷ Gı simi Meléto, zı Páwulo kákasa simi Éfeso kací mingburoko 'yì ga bi 'bi 'yì lódú kací Yésu ní. ¹⁸ Simi bi ogunı ní, zía úku ledre zıye ya, "Ówosé káa zı bi kóo ndıřızé kése ní bú, gı simi miřefı kadra bi máógu simi a simi káńgá bi Ásiya ní. ¹⁹ Mándıřı 'bó'bú romá zı inı komomá

ndìsì ídìné trìjì kí ndìsì méngì moko káa zì 'yì 'bì moko 'bì Ngére Yésù kí mbága tù'dù 'do'dó bì mándìsì ndíki yéé gì zì bisinyí ledre 'bì Yúda e ní. ²⁰ Ówosé bú bilámáne, máótoómo kébì ledre kíé'do wo bì ni útúásá sáká sée, simì bì mándìsì úku kúrú Lomo zìsè kí 'dódo ledre zì tù'dù 'yì e kpá kí 'be 'bì esé e ní wá. ²¹ Máúku 'dódo go zì Yúda e kí Gírìgì e mbá kídí, idíní óyóló'bó sómù ledre eyé ñgúnṅu ledre Ngére Yésù gì ro zíye óguyé zì Lomo.

²² “Cakaba ní, kací ìli ledre 'bì 'Dówù Lomo, mááyí go óḡu ndéré simì Yerusaléma, máówo éyì bì ni méngì roné zíma íri ní wá. ²³ Éyì bì máówo ní, 'Dówù Lomo mada máa go kídí, simì mĩngburoko gara ga bì mááyí óḡu simiyé ní mbá, s̀gìṅì kí 'do'dó ñiyí bo ndìsì s̀ngó máa íri. ²⁴ Tí lá máóto amá ledre trìdrimá zíma owóowó wá, máíli duḡ méngìónzó ledre bì mándìsì óto komomá gì roa ní kí moko 'bì Ngére Yésù bì i'bì zíma ndìsímá méngì a, bì ni úku 'dódo bilámá ledre gì ro sáká éyì 'bì Lomo zì 'yì e ní.

²⁵ “Mágámá go kí úku ledre gì ro ledre ga bì 'be 'bì Lomo 'dáa ní zìsè mbá. Bì ba ní, máówo go kídí útúásásé lolu lúru máa ona wá. ²⁶ Bì kenée ní, máúku zìsè ba go wo karaba, togù 'yì luyú ledre go, ledre amá ndaá lolu simì a wá. ²⁷ Gì zía máótoómo amá kí ótrù kodo miyéme ledre bì Lomo yeme go gì rosé ní zìsè wá. ²⁸ Bì kenée ní, ídísé bándá rosé kpá kí kábìr̀kì ga bì 'Dówù Lomo i'bì yéé zìsè ndìsìsè lúru bì kacíye née ní. Ídísé ídì 'yì lúru bì kací 'yì ga bì ñgunṅuní ledre 'bì Lomo go, bì ugú yéé kí sáma Wot̀ne ní.

29 Máowo bú kídí gí do kacíma ba, ngíti géyì 'yì e niyí ógù olú dongarásé káa zí máárára e ní, gí ro báyi kábìrìkì ga gére néesé 'dá'ba. 30 Sìnđì kadra ni ógù kí'dí bì ngíti géyì 'yì e gí dongarásé niyí ndìsì ráranga gí ro síníyónzó simi do 'yì lódú kací Yésu gí ro do ndìsìyé lódú kacíyè ní. 31 Gí zí kényì néesé ní, komosé idí idí rosé, zíse ndìsìsésé sómúndíki ledre ga bì má'dódo yée zíse kí iní komomá trijì kací kadra e kí ndulù mbá kí simìbi ota ba ní.

32 “Cakaba máotoómo sée go do sílì Lomo kí ledre 'bì sáká éyì ené bì utúasá go í'bí roko'bù zíse gí ro zíse ndíki úndru 'bì Lomo bì yeme gí ro mìgélé 'yì ené e ní. 33 Máoto amá 'bù késì, togù mbù dábù kí bongó 'bì 'yì e wá. 34 Sée kí rosé ówosé bú, mándìsì kóo méngì moko amá kí sílìma gí ro éyì ga bì ilizé yée ní kí 'yì amá e. 35 Má'dódo go zíse simi ledre ga bì mbá mándìsì méngì yée ní kídí, méngì moko kí roko'buné kenée ni óto ze zíse sáká 'yì ga bì ngará roko'buyé ndaá ní kí sómúndíki kúrú Ngére Yésu bì uku ya, 'Rokinyi 'bì 'yì í'bí éyì rómo gí do 'bì 'yì 'dí'bi nzíyì éyì ní.' ”

36 Simi bì Páwulo uku ledre néesé zíyè kenée ní, zíyè útúyè do ngúrú sìnđìyè bì iní iní zí Lomo. 37 Zíyè údúyè mbá iní iní kí óto sílìyè do go Páwulo fáka wo simi bì niyí í'bí mandá dongaráyè kí Páwulo e ní. 38 Simikozo 'dì'bi kóo yée kíngaya gí zía bì Páwulo uku go zíyè kídí utúasání lolù lúru néesé wá ní. Nda néesé ní zíyè 'dìyíóto wo do bi kuřúngba.

21

Mindéré Páwulo simi Yerusaléma

¹ Gi do kací odu mandá bi i'bízé dongaráze ní, zíze ótoómo yée ndéréze do ékíze simi kuṙungba, zíze 'dógu bi geré mbí simi cúkú bi Kóso ní. Simi bi miára a née zíze ndéréóguzé simi cúkú bi kí ìrìné Róde, nda gi ro zíze ndéréókpóze simi cúkú bi Patára ní. ² Gi simi Patára, zíze ówo kuṙungba bi ndiṣi ndéré simi káṅgá bi Fonṣiya ní, zíze ékíze simi a zía 'dógu ógu zée sága. ³ Zíze ndéréze do iní zaá gi do bi bi lurúze nda do cúkú bi Sáyipuroso ní go za mbá, zíze óyó rozé do gboṙu a mi'dí do anú ndéréze simi káṅgá bi Súrriya ní. Zíze ndítíóguzé do gbúróngó simi gara bi Táyire do bi bi ìmbíoyóní éyí ga bi kóo simi mongú kuṙungba máa née 'dá'ba doa ní. ⁴ Zíze ówo ngíti géyí 'yí lódú kací Yésu ore, zíze ndiṣizé kéye ore kí sílí ìnyí doa gbre. Simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, zíye úku ledre zí Páwulo kídí ndaá ndéré simi Yerusaléma wá. ⁵ Tí lá bi sɪndí kadra ezé utúasá ní, zíze 'dí'bi misi'di ndéréze Yerusaléma. Zí 'yí lódú kací Yésu ga bi ore ní ìnyiyé kí me'beyé e, owú 'bi eyé e mbá, 'díyíóto zée gi simi gara gi ore gi kó'dú mikavu, kí'dí bi utúze do ngúrú sɪndíze kéye bi ini ini zí Lomo ní. ⁶ Nda gi ore, zíze í'bi mandá dongaráze, azé 'bi ezé ékí simi kuṙungba, zíye ìnyí 'bi eyé yóo ndá'bayé 'be 'bi eyé.

⁷ Zíze ìnyizé kí kuṙungba gi simi Táyire née ní ndéréze simi gara bi kí ìrìné Potolemáyi, kí'dí bi ndéréze í'bi mandá zí 'yí ga bi 'yí lódú kací

Yésu ga bi ore ní, zíze 'dú'duzé ore sǐlǐ kǐé'do. ⁸ Kílondó a nées ní, zíze ìnyizé ndéréóguzé simi gara bi Kayisariya ní. Ndisizé kóo íri 'be 'bi Phílipo bi ndisí úku kúrú Lomo zí 'yì e ní, ni ngúru 'yì gǐ dongará 'yì ga bi kóo gelení yée ìnyì doa gbre* ní. ⁹ Nyì ga niyí kóo bo eso 'di'biní aka ya'dá e wá, ndisíní úkutátá ledre bi Lomo ukui'bí tarayé ní zí 'yì e.

¹⁰ Gi do kací bi ndisizé ore go kí sǐlǐ nyere ní, zí nébì bi kí ìrìné Ágaba ógúné gǐ simi káṅgá bi Yúdáya ní. ¹¹ Simi bi ogú lúru zée ní, zía í'dí ká'dá bi gǐ ro Páwulo ní, ódó sǐlǐne kí sǐndǐne kǐe, zía ìnyìné úku ledre ya, “Dówú Lomo uku ya, ‘Yúda ga bi simi Yerusaléma ní niyí ódó mǐngǐ ká'dá ba káa, do í'bí wo do sǐlǐ 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní.’ ”

¹² Simi bi uwúzá ledre nées kenée ní, zíze ìnyizé kí 'yì ga bi ṅuṅguní ledre 'bi Yésu go ní mbá úku ledre zí Páwulo kídí ndaá ndéré simi Yerusaléma wá. ¹³ Nda nées ní, zí Páwulo úkulúgu ledre zíze ya, “Éyì bi ndisísé ìni ini, zise ndisísé 'dēcì mimbé'demá kenée gǐ roa ní 'di? Mándá nzíyímá lá dujú gǐ ro do ódó máa simi Yerusaléma wá, kpá gǐ ro zíma úyúmá íri gǐ ro ledre Ngére Yésu.” ¹⁴ Simi bi ṅuṅgu ené ledre bi ukuzé zía nées wá ní, zíze ndēcì ezé. Zíze lá úku ledre zía ya, “Idí mu mǐngǐ roné kací ìli ledre 'bi Ngére Yésu.”

¹⁵ Gi do kací nées ní, zíze ndisizé ore cúku'dée kí yéme éyì ezé e zíye ídíye nzíyiyé gǐ ro zíze

---

* **21:8** 21:8 Ya'dá e ìnyì doa gbre: Ólo ledre gǐ ro ya'dá ga ìnyì doa gbre ba simi Moko 'bi 'yìmikása e 6:1-6.

ndéréze simi Yerusaléma. ¹⁶ Zí ngíti géyì 'yì lódú kací Yésu ga bi simi gara bi Kayisariya ní 'díyíóto ógù zée zaá gí 'be 'bi Menasóna, kí'dí bi ilizé ndéré ndìsì ní. Ní 'yì gí simi cúkú bi Sáyíपुरoso ní, ni kuřú 'yì lódú kací Yésu kú 'desí.

Páwulo nderé ngu 'be 'bi Yakóbo

¹⁷ Simi bi oguzé simi Yerusaléma ní, zí 'yì lódú kací Yésu ga bi íri ní 'dí'bi zée simi sumu bilámáne kíngaya. ¹⁸ Simi bi miará a née, zí Páwulo 'dí'bi zée zize ndéréze lúru Yakóbo kí mĩngburoko 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu ní, niyí kóo mbá 'be 'bi ené ore. ¹⁹ Zí Páwulo í'bí mandá zíye mbá, zía tónóne líkpí ledre ga bi Lomo mengí yée zí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní kpurú gí simi moko bi née mengí ní.

²⁰ Simi bi uwúní ledre née ní, zíye mbófo iri Lomo. Gí ore, zíye úku ledre zí Páwulo ya, “Lúndu 'bi ené, lúru káa zí bi tú'dú álifú Yúda e nguṅguní ledre 'bi Yésu ní go, ówo kpá káa zí bi ndìsíní í'bí royé lódú lorú 'bi Músa ní bú.

²¹ Uwúní ledreyí go kídí ndìsì kóo 'dódo ledre zí Yúda ga bi simi kaṅgá 'bi 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní ya, ndaní ndìsì lódú kací lorú bi Músa eké ní wá, owú 'bi eyé e ndaní kpá útú ngburu togú mbú lódú ondú 'bi Yúda e wá.

²² Ma'díi, niyí go ógù úwú a kídí ógù go, azé méngí go 'dí? ²³ Ba ledre bi ilizé zíyí méngí a ní. Ya'dá e niyí ona eso mocúní éyí† go zí Lomo.

²⁴ Ídí 'dí'bi yée zise ndérése méngí ondú bi ndìsì

† **21:23** 21:23 Mocú éyí: Ídí ólo ledre gí ro éyí bi kóo Yúda e ndìsíní méngí a simi bi mocúní éyí go ní simi búku bi Ólo 'yì e ní 6:1-27.

óto 'yì zía ídíne drá ní gí rosé ndro kéye, zíyì í'bí kèsí gí ro eyí bì niyí 'dáná éyí zí Lomo simi bì niyí ólo doyé ní. Gí ore 'yì e niyí ówo a mbá kídí ábuwá ndìsì yì eyí méngì ledre e kací lorù 'bì Mùsa, ledre bì ndìsìní líkpí a gí royí ba nda 'bì ené ma'díi wá. ²⁵ Tí lá 'yì máa yée ga bì ñgunṅuní ledre 'bì Yésu ngára ndaní Yúda e wá ní, kasazé wáraga go zíye kídí, ndaní ánu éyí miánu bì 'danání lomo ga bì 'yìma'dí yemení ye kí sílíye ní wá. Ndaní ánu esì bì kí sáma siminé ní wá, esì bangá bì kpuronyó 'dewení lá goa sáma a loloonzó roné gí simi a wá ní wá, ndaní kpá só'do royé kí 'yì ga bì ofúní aka royé kéye wá ní wá."

²⁶ Zí Páwulo 'dí'bi ya'dá ga gére née kílondó a née, zíye ndéréye méngì ondú bì ndìsì óto 'yì zía ídíne drá ní gí roné ndro kéye. Nda gí ore zía ndéréne úku 'dódo ledre odu sílí 'bì ondú bì méngìní ní kí sìnḍí kadra bì niyí 'dáná éyí gí royé simi 'Dìcì 'bì Lomo ní.

Yúda e 'di'biní Páwulo simi 'Dìcì 'bì Lomo

²⁷ Simi bì sílí 'bì ondú bì ìnyì doa gbre ni go gbóo gí ro úkú ní, zí ngíti géyì Yúda e gí simi káṅgá bì Ásiya ní lúrúndíki Páwulo simi 'Dìcì 'bì Lomo. Zíye óto 'yì e zí mimbé'deyé éšìne ro Páwulo gí ro zíye 'dí'bi wo. ²⁸ Zí Yúda ga gére née gbúrógbóye, "Lafúze Isiréle e, sákásé zée. Ba o'do bì ndìsì gámá kí 'dódo bisinyí ledre ro 'yì ezé e kí lorù bì Mùsa eké ní, kí ledre gí ro bì 'bì Lomo. Cakaba ní, 'di'biogu Gírìgì e go sínýíonzó do ligá 'Dìcì 'bì Lomo bì ngára lúyú

ledre ndaá doa wá ní.” ²⁹ Ukuní kóo ledre née kenée gí zía lurúndikiní Páwulo e kí Tarafímo 'yì 'bi Éfeso simi mongú gara, somúní 'bi eyé ya, Páwulo nderé kíe go do ligá 'Dìcì 'bi Lomo.

³⁰ Simi bi 'yì e uwúní ya bisinyí ledre ni go méngì roné do ligá 'Dìcì 'bi Lomo 'dáa ní, zíye údúyè ngásáye íri, kací tara misi'di e mbá 'yì e. Zíye 'dí'bi Páwulo óyoógù wo 'dá'ba gí do ligá 'Dìcì 'bi Lomo, geré zíye 'dùtù mbotù e mbá.

³¹ Simi bi tú'dú 'yì ga gére née ayíní go gí ro úfu Páwulo ní, zí sanda ógùnè zí mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma e‡ kídí, bisinyí ledre ni go méngì roné simi Yerusaléma, gara 'dáa. ³² Zí mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma née geré 'dí'bi asikíri e 'diya ndéréye íri. Simi bi 'yì e lurúndikiní wo kí asikíri ené e ní, zíye ótoómo kí ócò Páwulo.

³³ Zí mongú manda 'bi asikíri e née ógùnè zí Páwulo, do 'dí'bi wo. Zía úku ledre zí 'yì ené e kídí idíní ódó wo kí ká'dá késì e gbre. Gí ore zía ndúndu'yú ya, “O'do máa ba 'bi ené náambi, éyì bi mengì ní 'di?” ³⁴ Zí ngíti géyì 'yì e gí dongará tú'dú 'yì ga gére née ndìsiyè gbúrógbóye kí ledre kíe'do, ngíti géyì gburogbóní 'bi eyé kí ngíti ledre kpì. Gí zí ledre ga bi faa née ní, mongú manda 'bi asikíri ga gére utúasá ówo mbigí ma'díi sù ledre bi mengì roné ní wá. Zía úku ledre zí 'yì ené e kídí, idíní mu 'dí'bi Páwulo nderé kíe do bi eyé 'bi asikíri e. ³⁵ Simi bi Páwulo nderéoguní do bi bi gí ro zíye ékì ókpóye simi 'dìcì bi o'bóní

‡ **21:31** 21:31 Mongú manda 'bi asikíri e: Ndìsì lúru bi kací asikíri e álfu. Ni 'bi ené do manda ga bi 'bi asikíri e ní.

wo do ezené ní, zí asikíri ga gére néesé ìmbì wo gí zía roko'bu 'bì okó bì kóo tú'dù 'yì ga gére néesé ndìshìní ógù kíe ní ofù go. ³⁶ Zí tú'dù 'yì ga gére néesé ìnyiyé lódù wo kí ndìshì gbúrógbóye ya, “Úfusé wo miúfu.”

Páwulo odro zí tú'dù 'yì ga gére néesé

³⁷ Simì bì asikíri niyí go gbóo gí ro ógù kí Páwulo do bi eyé 'bì asikíri e ní, zía úku ledre zí mongú manda 'bì asikíri e néesé kídí, “Máútúásá go úku ledre ba zíyì?”

Zía úkulúgu ledre zí Páwulo kídí, “Úku tara Gírìgì bú? ³⁸ Bì kenéesé ní, ndá 'bì eyí 'yì 'bì Ízibiti bì kóo 'dì'bi do okó álifú eso do ólù kíye simì sùwú ní wá?”

³⁹ Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, “Mááyí yì amá Yúda, arání máa simì gara bì Tarasísi simì Silísiya ní, 'yì gí simì gara bì kí ledrené owóowó ní. Mándéndì romá gí ro zíyì í'bì mìsi'di zíma ódromá kí 'yì ga ba.”

⁴⁰ Simì bì mongú manda néesé i'bì mìsi'di zía ní, zí Páwulo tóroné 'dága méngì kényì zí 'yì e kí sílìne gí ro zíye múkúye. Simì bì múkúní ní, zí Páwulo úku ledre zíye kí tara Aramáyika.

22

¹ “Owú 'bì babá e kí babá e, ídísé índi mbílìse úwú ledre bì mááyí úku a zíse ba.” ² Simì bì uwúní kídí ndìshì ódro zíye kí tara Aramáyika ní, zíye múkúye 'duo síí.

Gí ore, zí Páwulo úku ledre zíye kídí, ³ “Mááyí yì amá Yúda, arání máa simì gara bì Tarasísi simì Silísiya ní, tí lá mángbóro simì Yerusaléma

ona. Gamaléle 'dodo kóo ledre gi ro lorù 'bi bulúnduzé e go zíma bilámáne kíngaya, zíma í'bí romá karaba méngì ledre 'bi Lomo kí roko'bumá kpá cé káa zí se ní. ⁴ Mándìsì kóo 'dó'do 'yì ga bi ndìsìní lódù kací Mìsì'di 'bi Yésu ní, kí úfu yée, kpá kí ódó ya'dá e kí kará e ónzó yée simi sígìní. ⁵ Mongù 'yì 'dáná éyì kí mìn gburoko 'yì lúrú bi simi ledre ga bi simi gara ona ní, niyí ngúnngu ledre bi mááyí úku a zise ba ya ni ma'díi. I'biní wáraga bi ekéní zí lafúma Yúda ga bi simi Damásika ní zíma 'dí'bi a ndéré kíe gi ro 'dí'bi 'yì lódù kací Yésu máa yée ga bi íri ní, ógu kíye simi Yerusaléma gi ro do 'dó'do yée.

Mìsì'di bi Páwulo oyólo'bo sómù ledre ené doa ní

⁶ “Káa zí bi mándéréógu go gbóo kí Damásika ní, kí yana kadra, zí mongù bimióngó óngóne gi komo ere cigíma gbaá. ⁷ Zíma útúma bi, nda nées ní zíma úwú kúrú 'yì kí úku ledre zíma kídí, 'Sáwulo, Sáwulo, Éyì bi ndìsì 'dó'do máa gi roa kenée ní 'dí?’

⁸ “Zíma ndúndu'yú kídí, ‘Áyí náambi Ngére?’

“Zía úkulúgu ledre zíma kídí, ‘Née máa Yésu, 'yì 'bi Nazeréta bi ndìsì 'dó'do wo ní.’ ⁹ 'Yì ga bi kóo azé kéye ní lurúndikiní 'bi eyé lá bimióngó, uwú 'di'biní eyé kúrú 'yì bi ndìsì ódro zíma ba wá.

¹⁰ “Zíma ndúndu'yú kídí, ‘Máídí méngì 'di Ngére?’

“Zí Ngére úku ledre zíma kídí, ‘Ínyíógu mu 'dága zíyì ndéréyì simi Damásika. Niyí úku 'dódo ledre ga bi Lomo ili yée zíyì méngì a ní

zìyì írì.' ¹¹ Gì ore, zì komomá 'dùtuné gì zì mongú bimióṅgó bi utú komomá ní. Zì 'yì amá ga bi kóo azé kéye ní 'dí'bi sīlīma kókó máa ndéré kīma simi Damásika.

¹² “Zì ngíti o'do kí ìrìné Ananíya óḡuné lúru máa. Ni 'yì bi ndìsì óto úndru Lomo kí ndìsì lódú kací lorù ezé ní. Yúda ga bi simi Damásika ní ndìsìní óto dokuwu a kíngaya. ¹³ Zía óḡuné tóroné cigíma, zía úku ledre ya, 'Lúndu 'bi ené e Sáwulo, komoyí idí mu líkpí, zìyì lúru bi.' Geré simi sīndì kadra née ní, zì komomá líkpíne, zíma lúruńdiki wo.

¹⁴ “Nda née ní, zía úku ledre zíma ya, 'Lomo 'bi bulúnduzé e gelé yì go zìyì ówo ìli ledre ené, zìyì lúru 'Yì bi ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, zìyì úwú ledre cú gì taraa kí mbílíyì. ¹⁵ Áyí idí 'yì bi ni ndìsì úku 'dódo ledre ga bi lúru yéé kí komoyí kí yéé ga bi úwú yéé gì roa ní zì 'yì e mbá. ¹⁶ Éyì bi ndìsì sǒngó a ní 'dí? Ìnyìḡu mu 'dága, do bábátìzì yì, zìyì ìni ìni kí ìrì Yésu ni lúḡuoyó lúyú ledre eyì 'dá'ba.'

¹⁷ “Simi bi mándá'balúgu romá simi Yerusaléma ndìsímá ìni ìni zì Lomo simi 'Dìcì 'bi Lomo zì Ngére Yésu 'dódo roné zíma. ¹⁸ Zía úku ledre zíma ya, “Dì'diya. Ídí mu geré ólúḡu gì simi Yerusaléma gì ona 'dá'ba, gì zía 'yì e utúasání eyé ṅḡṅḡ ledre bi áyí úku a gì romá ní wá.'

¹⁹ “Zíma úkulúgu ledre zía kídí, 'Ngére, 'yì ga gére née owoní bú kídí mándìsì kóo tátá kí 'dí'bi 'yì e gì simi 'Dìcì Kótruro kí ndìsì ócó 'yì ga bi ṅḡṅḡuní ledre eyì go ní. ²⁰ Simi bi kóo niyí úfu

Sitifáno 'yì eyì bi ndìsì úku ledre gi royì ní, mááyí kóo bo íri ndìsì ngúngu ledre miúfu a kí ndìsì lúru bi kací bongó 'bi 'yì ga bi ufuní wo ní.'

21 “Zí Ngére úku ledre zíma kídí, ‘Ndéré mu, Mááyí kása óyó yì gi ona 'dá'ba gbála zì 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní.’ ”

Páwulo ni 'yì 'bi Róma

22 Zí tù'dù 'yì ga gére née ndìsiyé úwú ledre née tí kenée e, lá simi bi Páwulo ukuogu ledre gi ro 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní, zì ledre née útúne simiyé 'duo vuu zíye tónóye gbúrógbóye kí kúrúye 'dága, “Úfusé wo miúfu. Utúasá zía idíne tridri wá.”

23 Káa zì bi kóo niyí ndìsì gbúrógbó kí lálaóyó bongó gi royé úcuóyó a, kí ndìsì óyú 'buru simi síli ní, 24 zì mongú manda 'bi asikíri ga gére née úku ledre zì asikíri ené e idíní 'dí'bi Páwulo ndéré kíe do bi eyé 'bi asikíri e. Zía úku ledre idíní ócò wo gi ro zía úku 'dódo sù ledre bi 'yì e ndìsiní gbúrógbó doa kenée gi roa ní. 25 Tí lá simi bi odóonzóní wo go bi kenée gi ro do ócò wo ní, zì Páwulo úku ledre zì mongú 'yì 'bi asikíri e bi kóo mitóroné ore ní kídí, “Ni miútúásáne zise ócò 'yì 'bi Róma bi 'deciní aka ngbanga a do ówo lúyú ledre ené wá ní?”

26 Simi bi mongú 'yì 'bi asikíri e née uwú ledre née kenée ní, zía ndéréne ndú'yú mongú manda 'bi asikíri e née kídí, “Áyí méngi go 'di? O'do ba ni yì ené 'yì 'bi Róma.”

27 Zí mongú manda nées ndéréne ndú'yú Páwulo, “Ídí aka úku a zíma, ma'díi áyí 'yì 'bì Róma?”

Zí Páwulo úkulúgu ledre zía ya, “Ìì, mááyí 'yì 'bì Róma.”

28 Gì ore, zí mongú manda 'bì asikíri e nées úku ledre kídí, “Máí'bí kóo mongú késí gí ro zíma ídíma 'yì 'bì Róma.”

Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, “Arání 'bì eyé máa kú 'yì 'bì Róma.”

29 Geré zí 'yì ga bì kóo niyí gí ro ndú'yú Páwulo ní, ígí royé gí roa. Zí ngìrì útúne simi mongú manda 'bì asikíri ga gére nées simi bì owo kídí nées odó Páwulo bì ni 'yì 'bì Róma ní go kí ká'dá késí e ní.

'Dì'bioguní Páwulo do ngbanga

30 Simi bì bì arálo'bó roné ní, zí mongú manda 'bì asikíri ga gére nées áyíne fú lá gí ro zíne ówo sí ledre bì Yúda e ndìşiní í'bì ngbángá Páwulo gí roa ní. Zía líkpí ká'dá késí gí ro Páwulo, zía úku ledre zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyí e ní kí mĩngburoko 'yì 'dècì ngbanga e yóko royé. Gì ore zía 'dí'biógu Páwulo, zí Páwulo tóroné kó'dúye.

23

1 Zí Páwulo lúru bì mbì komo mĩngburoko 'yì 'dècì ngbanga ga gére nées, zía úku ledre zíye kídí, “Lafúma e Yúda e, gí karaba máméngìónzó moko amá go zí Lomo bilámáne, máówo amá éyí bì máméngì wo ni bisinyí ní wá.” 2 Gì zí ledre bì uku kenées ní, zí mongú 'yì 'dáná éyí, Ananíya

úku ledre zí 'yì ga bì toroní gbóo cígí Páwulo ní kídí, idíní óngbo tara a. ³ Zí Páwulo úku ledre zía kídí, “Lomo ni 'dó'do yì bì lóndo royì ya née ni 'yì lódú kací lorù ní. Ndìsì 'dècì ngbanga romá née kací lorù, zýyì tóroyì 'déwe lorù ya idíní ócó máa.”

⁴ Zí 'yì ga bì kóo toroní gbóo cígí Páwulo ní úku ledre zía kídí, “Ngìrì mengì yì kí úku ledre zì mongù 'yì 'dáná éyì 'bì Lomo wá gì zì 'dì?”

⁵ Zí Páwulo úkulúgu ledre zýe kídí, “Owù 'bì babá e, máowo amá bì ya née mongù 'yì 'dáná éyì ní wá. Nì miékéne kídí, 'Ndá úku tara sinyì ro ngére bì ni do 'yì eyì e ní wá.’ ”

⁶ Simì bì Páwulo owo kídí ngíti géyì 'yì e gì dongaráye niyì Sadúkáyo, ngíti géyì 'bì eyé Farusáyo ní, zía úku ledre kí kúrúne 'dága do ngbanga ore kídí, “Lafúma e Yúda e, mááyì owù Farusáyo, babá ni kpá Farusáyo. 'Dì'bioguní máa do ngbanga ona gì zía bì máoto komomá kídí 'yì ga bì uyuní go ní niyì karanée úrú gì simì umbu ní.”

⁷ Simì bì Páwulo uku ledre née kenée ní, zì Farusáyo e kí Sadúkáyo e tónóye ófúye. Nda née ní, zì kótruro ífi roné. ⁸ Sadúkáyo e ngunḡuní eyé bì ya 'yì ni úrú gì simì umbu bú ní wá, ngunḡuní eyé kpá bì ya maláyika e kí lomo e niyì bo ní wá. Tí lá Farusáyo e ngunḡuní 'bì eyé ledre ga gére née ye ota cé. ⁹ Gì ore tonóní nda go gbúrúgbó eyé 'dága, zì ngíti géyì 'yì 'dódo lorù ga bì 'bì eyé 'yì 'bì Farusáyo e ní tóroyé 'dága íti kangú o'buó'bu kídí, “Owozé ezé lúyú ledre ro

o'do ba wá. Ambí owone, maláyika e, ngíti géyì yá lomo e ukuní ledre go zía?"

¹⁰ Zí kangú née ólúne simi miólúmbírí. Zí ngìrì útúne simi mongú manda 'bi asikíri e ba kídí, niyí go ógu lófo báyi Páwulo nzénzéré. Zía úku ledre zí asikíri ené e kídí idíní ndéré 'dí'bíoyó Páwulo gí dongaráye girí kí cóngó ro ógu kíe do bi eyé 'bi asikíri e yáa.

¹¹ Kí ndulú a née, zí Ngére Yésu ógu tóroné cigí Páwulo, zía úku ledre zía ya, "Ndá éré ngìrì wá, úku ledre gí romá go zí 'yì e simi Yerusaléma, idí méngì a kpá cé kenée simi mongú gara bi Róma ní."

Yúda e yemení royé gí ro úfu Páwulo

¹² Kí phiyí née ní, zí ngíti géyì Yúda e kótru royé yéme ledre gí ro úfu Páwulo. Zíye lólóbú kídí, yée utúasání ánu éyì togú mbú éwé éyì wá, 'búo togú yée ufuní Páwulo go. ¹³ 'Yì ga bi kóo kotruní royé ndro yeme ledre née ní romoní kóo gí do cí gbre go. ¹⁴ Gí ore, zíye ndéréye úku ledre ba zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyì e kí mingburoko 'yì 'bi Yúda e ní kídí, "Lobúzé lóbú go ya, utúasázé ánu éyì togú mbú éwé éyì wá, 'búo togú ufuzé Páwulo go. ¹⁵ Bi go kenée ní, ili go yì kí mingburoko 'yì 'dəcì ngbanga eyì e zise kákasa zí mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma née, lóndo wo idí ógu kí Páwulo zise, ílisé ówo mbigí ledre gí roa. Azé idí nzíyizé gí ro úfu wo 'dá'dá gí zía kí óguné ona."

¹⁶ Tí lá simi bi wotí lémì a uwú ledre bi yemení née ní, zía ndéréne úku ledre zí Páwulo simi bi bi ní doa, bi 'bi asikíri e ní.

17 Née ní, zí Páwulo ndólo ngúru mongú 'yì 'bì asikíri e úku ledre zía ya, “Dí'bi phìrangá ba ndéré kíe zí mongú manda esé, ledre nì bo taraa ili úku a zía.” 18 Zía 'dí'bi phìrangá née ndéré kíe zí mongú manda eyé.

Zía úku ledre zí mongú 'yì 'bì asikíri e née ya, “Páwulo bì simì sígìni ona ba kakasa kacíma, zía úku ledre zíma ya máídí ógù kí phìrangá ba zíyì, gí zía ledre nì bo taraa ili úku a zíyì.”

19 Zí mongú manda 'bì asikíri e née 'dí'bi sílì phìrangá née, zíye olúóguyé kíe 'dí sogo, zía ndú'yú wo ya, “Ledre bì íli úku a zíma ní ledre 'di?”

20 Zía úkulúgu ledre zía kídí, “Mìngburoko 'yì 'dècì ngbanga 'bì Yúda e yemení ledre go gí ro zíyì 'dí'biógù Páwulo zíye kílonódó, ya kídí yéé iliní ówo mbigí ledre gí roa. 21 Ndá 'bì eyì úwú ledre eyé née wá. Gí zía 'yì e yemení royé go rómo gí do 'yì e cì gbre mìlò'boyé sòngó wo. Lobúní lóbù go kídí, yéé utúasání ánu éyì togú mbú éwé éyì wá 'búó togú yéé ufuní Páwulo go. Niyí cakaba go nzíyiyé gí ro zíye sòngó ledre bì nì ógù gí tarayì ní.”

22 Zí mongú manda 'bì asikíri e née úku ledre zía ya, “Ndá úku a zí ngíti 'yì kídí née uku'dodo ledre née go zíma ní wá.”

Asikíri e 'dìyìotoní Páwulo simì Kayisariya

23 Nda née ní, zí mongú manda 'bì asikíri e née ndólo mongú 'yì 'bì asikíri ené e gbre, zía úku ledre zíye ya, “Ídísé yéme asikíri e míya gbre, 'yì ícì okó kí Usáni e cì ota doa sokó ndro kí ya'dá e

míya gbre mbá kí phala do sîliye, zise ndérése kéye simi gara bi Kayisariya ní kí ndulú ba simi sîndí kadra ìnyì doa eso. ²⁴ Zise 'dí'biógu usáni gí ro zí Páwulo ndéréne kíe. Zí komosé ídine roa gí ro zise ógusé kíe kí sanáne filo 'be gávana Fílekisi."

²⁵ Zí mongú manda 'bi asikíri e éké wáraga.

²⁶ Mandá eyí. Maa Kiládiyo Lìsìya, máéké ledre ba máa zíyì gávana Fílekisi.

²⁷ Yúda e 'di'biní o'do ba áyíye go gí ro úfu wo, tí lá zíma ógumá kí asikíri amá e yómo wo gí zíye, gí zía máúwú ledre gí roa kídí nì 'yì 'bi Róma. ²⁸ Máli kóo gí ro zíma ówo éyì bi ndìsìní í'bí ngbángá a gí roa ní. Zíma 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú mingburoko 'yì 'dècì ngbanga e. ²⁹ Zíma ówo a kídí luyú ené ledre bi nì útúásá do úfu wo togú mbú do óto wo simi sîgìni gí roa ní wá. Ledre bi uku otoní roa ní, yì ené ledre lorù eyé 'bi Yúda e. ³⁰ Simi bi máúwú ya yemení ledre go gí ro úfu wo ní, geré zíma kása wo zíyì íri. Máuku ledre go zí 'yì ga bi uku otoní ledre roa ní, idíní ndéré úku ledre ga gére née kó'dúyì íri.

³¹ Gí ore née ní, zí asikíri ga gére née méngì a tí káa zí bi manda eyé uku ní. Zíye 'dí'bi Páwulo kí ndulú née ndéréóguyé gí simi gara bi Anitipatirísi ní. ³² Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí asikíri máa yée ga bi nderéní 'bi eyé kí sîndíye ní ndá'balúgu royé do bi eyé 'bi asikíri e bi simi Yerusaléma ní. Zíye ga bi nderéní 'bi eyé kí usáni ní ókpóye kí Páwulo. ³³ Simi bi asikíri ga bi 'dìyìotoní Páwulo oguní simi Kayisariya ní, zíye

í'bí wáraga bi mongú manda eyé eké zí gávana ní, do ótoómo Páwulo do sǐlǐ a. ³⁴ Zí gávana ólo wáraga née, zía ndú'yú Páwulo kídí, “Ógụ gị simi káńgá máa wo be 'di?” Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, “Gị simi Silísiya.” ³⁵ Gị ore, zí gávana úku ledre kídí, “Mááyí úwú ledre gị royí simi bi 'yì ga bi i'biní ngbángáyì ní oguní go ní.” Zía úku ledre kídí Páwulo idí idí mibándáne simi mongú 'be 'bi ngére Eróde.

24

Páwulo do ngbanga kó'dú Fílekisi

¹ Kací ledre née mengi lá sǐlǐ ìnyì, zí mongú 'yì 'dáná éyì, Ananíya ìnyiyé kí ngíti géyì mǐngburoko 'yì e nda kí ngíti o'do bi owo ofụ lorụ go ní kí ìrìné Tetùlụ ndéréye simi gara bi Kayisariya ní kí ledre eyé bi uku otoní ro Páwulo ní, óto a kó'dú gávana. ² Simi bi ndolo oguní Páwulo ní, zí Tetùlụ tónóne óto ledre ené e kó'dú Fílekisi káa zí ba, “Mongú 'yì, tú'dú simibi bi mengizé sǐ sǐlǐyì ní oto zée go zí ndịsị ezé ídine bilámáne. Komokenzị eyì bi 'bi ótoyéme ledre oyólo'bó toso ledre go zíye ídíye bilámáye simi káńgá ba. ³ Bi kenée ní, mongú 'yì Fílekisi, azé kí mongú rokinyi kí ndịsị í'bilúgu mbófo éyì zíyì kací ledre bi méngi yée zíze do tú'dú misi'di e do bi e mbá ní. ⁴ Tí lá káa bi mááyí 'dí'biónzó sǐndí kadra eyì, mándéndí romá zíyì gị ro zíyì índi mbíliyì úwú owú gbúgbú ledre bi tarazé ba.

⁵ “Owozé go, o'do ba ni 'yì méngi bisinyí ledre. Ndịsị ésì mimbé'de késì simi Yúda e zíye ndịsị ìnyiyé kí okó do sogo káńgá ba mbá ne. Ni kpá

ne manda 'bi 'yì ga bi 'yì lódú kací Yésu 'yì 'bi Nazeréta ní. ⁶ Ayí go kpá íngbí roné óto 'Dìcì 'bi Lomo káa do bi lúyú ledre. Gí zí kényì nées zíze 'dí'bi wo. ⁷ Tí lá zí Lìsìya bi manda 'bi asikíri 'bi Róma e ní óguné kí asikíri ené e do 'dí'bíoyó wo gí zíze kí cóngó ro. ⁸ Togú ndú'yú wo ní, áyí útúásá ówo a kídí ledre ga bi ukuzé yée gí roa ba ní, niyí mbá ma'díi ledre e."

⁹ Zí Yúda ga bi kóo ore ní ngúngu a kídí, ledre ga gére nées niyí mbá ma'díi.

Páwulo uku yomo roné kó'dú Fìlekisi

¹⁰ Simi bi gávana ndolo Páwulo gí ro úwú ledre gí tara a ní, zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yì, máówo bú kídí 'dècì ngbanga go kí tú'dú simibi e simi kángá 'bi Yúda e ona. Bi kenée ní, mááyí kí rokinyi gí ro zíma úku ledre gí romá gí 'dáa kó'dúyì ona. ¹¹ Káa zí bi ówo bú kí royí ní, sílì okpó aka sokó doa gbre (12) simi bi mándéré ini ini zí Lomo simi Yerusaléma ní wá. ¹² Yúda e ogu ndikiní eyé máa kí ítí kangú kí 'yì e simi 'Dìcì 'bi Lomo wá. Gbawá kí ési ledre simi 'yì e simi 'Dìcì Kótruro e togú mbú do ngíti bi kpì simi Yerusaléma ona ní kpá wá. ¹³ Bi kenée ní, utúásání eyé 'dódo ma'díi ledre máa bi ni 'dódo ledre bi ndìsiní úkuóto a romá nées wá.

¹⁴ "Ledre bi mááyí ngúngu a zíyì ní ni, Mándìsi óto úndru Lomo 'bi bulúnduzé e kí ndìsi lódú Misi'di 'bi Ngére Yésu bi Yúda e ukuní kídí ni bicayiné ní. Mángúngu zaá ledre ga bi utúásání kací lorú 'bi Músa ní, kí yée ga bi miékéye simi búkú 'bi nébi e ní mbá. ¹⁵ Mááyí kí óto komo

ro Lomo cé káa zí 'bi Farusáyo e bi kídí Lomo ni karanée úru 'yì e mbá gí simi umbu, bilámáye kí bisinyíye ní. ¹⁶ Gí zí kéyì nées ní, zíma í'bí romá ndìsì méngì ledre bi ma'díi do komo Lomo kpá kí 'yìma'dí e ní.

¹⁷ “Gí do kací tǔ'dǔ simibi bi ngará mándá simi Yerusaléma wá ní, mándéré kóo íri kí késì zí 'yì amá e, sáká éyì zí 'yì lerì e nda kí 'dáná éyì e zí Lomo. ¹⁸ Simi sǐndì kadra bi kóo mándìsì méngì ondú bi ni óto 'yì zía ídine drá ní, zíye ogu ndíki máa do ligá 'Dìçì 'bi Lomo kí méngì a. Ndazé kóo íri tǔ'dǔ wá, ledre bi zía ídine bisinyíne ní ndaá kpá wá. ¹⁹ Tí lá ngíti géyì Yúda ga bi oguní gí simi káṅgá 'bi Ásiya ní niyí kóo ore. Utúasá kóo miútúasá zíye óguyé kó'dúyì ona í'bí ngbángáma togú ledre ni tarayé romá yá. ²⁰ Togú mbú yée ga bi niyí ona ba, idíní úku 'dódo lúyú ledre bi owoní romá simi bi 'di'bioguní máa kó'dú mǐngburoko 'yì 'dèçì ngbanga e ní. ²¹ Odu ledre bi máúku ní duú kíé'do simi bi mááyí mitóromá kó'dúye ní yaá, “Di'bioguní máa karaba do ngbanga ona ba gí zía bi máṅgúṅgu kídí Lomo ni karanée úru 'yì e gí simi umbu ní.’”

²² Gí ore, Fìlekisi bi owoyeme ledre gí ro Misi'di 'bi Ngére Yésu bú ní, zía úçúómo Páwulo e kí 'yì ga bi ukuotoní ledre roa ní kídí idíní múkú. Zía úku ledre zíye kídí, “Simi bi Lìsìya mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma e ni ógu ní, mááyí ógu úku ledre simi ledre esé nées.” ²³ Zía úku ledre zí mongú 'yì 'bi asikíri bi ndìsì lúru kací Páwulo káa bi ni ngásá ní kídí, idí idí

mibándáne, tí lá idíní otoomo owú bifúó zía idíne kí ro doné kí ezegámága, ga bi ndìshìní sáká wo kí éyí ga bi ili yée ní.

Páwulo òkpì ledre Yésu zí Fìlekisi e kí Durusíla

²⁴ Gí do kací sílì cúku'dée, zí Fìlekisi kí me'bené Durusíla, bì nì 'yì 'bì Yúda ní ndéréye do bi bì ndìshìní bándá Páwulo doa ní. Zí Fìlekisi kákasa kací Páwulo gí ro zíye úwú ledre ngúngu ledre Kírésìto Yésu gí tara a. ²⁵ Tí lá bì Páwulo odro aka lá gí ro éyí bì 'yì nì méngì a zía óto Lomo kí rokinyi, bándá ro'yì kí ledre 'bì sìnđí kadra 'bì 'dəcì ngbanga ní, zí ngìrì útúne simi Fìlekisi zía úku ledre kídí, “Cakaba ba ní asá go ore. Mááyí ndólo yìì togú máówo bifúó go ní.” ²⁶ Simi sìnđí kadra bì kẹyì kẹrì née, Fìlekisi oto kóo komoné kídí Páwulo nì úgú komoné kí kẹsì. Née sì ledre bì kóo ndìshì kákasa kací Páwulo kpurú kpurú zíye ndìshì ódroyé kéne ní.

²⁷ Gí do kací simìbi gbre, zí Porúkìyo Fésito ógùnè káa do gávana do bi kací Fìlekisi. Tí lá gí zía bì Fìlekisi ili zí Yúda e ídíye kí rokinyi gí zíne ní, zía ótoómo Páwulo zía idíne simi sìgìní.

25

Páwulo úku yómo roné kó'dú Fésito

¹ Sílì ota (3) gí do kací bì Fésito ogú káa do gávana 'bì kánḡá née ní ní, zía ìnyìnè gí simi gara bì Kayisariya ndéréne simi Yerusaléma, ² kí'dí bì manda ga bi 'bì 'yì 'dáná éyì e kí m̀ngburoko 'yì 'bì Yúda e oguní kí ledre bì ukuotoní ro Páwulo ní. Zíye úku ledre zí Fésito,

³ gì ro zía sáká yée 'dí'biógu Páwulo zíye simi Yerusaléma kí sómú ledre bi gì ro zíye sǒngó wo do misi'di gì ro zíye úfu wo ní. ⁴ Zí Fésito úkulúgu ledre zíye kídí, “Páwulo ni mibándáne simi sǐgǐni simi gara bi Kayisariya, máa kí romá mááyí ógu ndá'balúgu romá íri do sǐlǐ ga ba. ⁵ Idízé ndéré kí ngíti géyì manda esé e simi Kayisariya zíye í'bí ngbángá Páwulo íri togú luyú tí ledre go yá.”

⁶ Gì do kací née ní zí Fésito ndìshiné kíye ore éyì 'bi sǐlǐ ìnyì doa ota (8) togú mbú sokó (10) yá, zía ìnyì ndá'balúgu roné simi Kayisariya. Simi bi miará née zía ndéréne do bi bi ndìshì úku ngbanga doa ní, zía úku ledre ya idíní ógu kí Páwulo. ⁷ Simi bi Páwulo ogu ní, zí Yúda ga bi oguní gì simi Yerusaléma ní tónóye úkuóto mǐngburoko ledre máa yée ga bi utúasání úku 'dódo ma'díi ledre ga gére wá ní ro Páwulo.

⁸ Tí lá zí Páwulo úku yómo roné kídí, “Máméngì amá bisinyí ledre kí lorù 'bi Yúda e wá, togú mbú ro 'Dìcì 'bi Lomo kí Káyísara kpá wá.”

⁹ Tí lá gì zía bi Fésito ili zí ledre ené émené ro Yúda e ní, zía ndú'yú Páwulo kídí, “Útúásá go ndéré simi Yerusaléma gì ro do 'dècì ngbanga eyì kó'dúma íri?”

¹⁰ Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, “Mátóro ba do bi bi Káyísara ndìshì 'dècì ngbanga doa ní, ni bilámáne do 'dècì ngbanga romá ona. Máméngì amá bisinyí ledre zí Yúda e kíé'do káa wá, káa zí bi yìi ówoyéme bú bilámá née ní.

¹¹ Togú máídí bisinyí 'yì bi máméngì ledre bi ni

útúásá gî ro do úfu máa ní, káa bi máígí romá gî zía wá. Tí lá togú ledre bi ukuotoní romá nées nda 'bi ené ma'díí wá, 'yì bi ní í'bí máa zíye gî ro do úfu máa ní ndaá 'bi ené wá. Ní bilámáne zí Káyísara 'decì ngbangamá ne."

¹² Gî ore, simi bi Fésito lurúní bi simi ledre nées kí mingburoko 'yì 'decì ngbanga ené e ní, zí Fésito úkulúgu ledre zía kídí, "Káa zí bi úku go kídí nées ní ndéré kí ledre ené zí Káyísara 'decì ngbangané ne ní, áyí go ógù ndéré kí ledre eyí 'dá'dá kó'dù Káyísara."

'Dì'bioguní Páwulo kó'dù Agurípa e kí Buruníke

¹³ Gî do kací owú sílì cúku'dée, zí ngére bi Agurípa kí léminé Buruníke ní óguyé ngu simi Kayisaríya gî ro 'dí'bi Fésito simi sùmu. ¹⁴ Gî do kací bi ndisíní ore kí sílì cúku'dée ní, zí Fésito úku yéme ledre bi gî ro Páwulo zí ngére nées kídí, "Ngítí o'do ní bo Fílekisi ootomo wo simi síginí ona. ¹⁵ Nda simi bi mándéré simi Yerusaléma ní, zí manda ga bi 'bi 'yì 'dáná éyí e kí mingburoko Yúda e í'bí ngbángá a zíma. Zíye ndú'yú máa gî ro zíma 'decì ngbanga roa.

¹⁶ "Zíma úkulúgu ledre zíye kídí, ondú 'bi Róma e 'decì ené ngbanga ro 'yì 'dá'dá gî zí ngbanga wá, 'búó togú 'yì bi í'bíní ngbángá a kí 'yì bi í'bí ngbángá ní toroní go úku ngbanga dongaráye, zí 'yì bi í'bíní ngbángá a ní úkulúgu ledre kací ledre bi ukuotoní roa ní.

¹⁷ "Simi bi oguní ní, lu'bú wá, kílondó a nées geré zíma síkpì ngbanga, zíma úku ledre do ndéré 'dí'biógù o'do nées. ¹⁸ Zí 'yì ga bi í'bíní

ngbángá ní tóroyé 'dága úku ngbanga. Tí lá ukuoguní eyé ledre bi Páwulo mengi bisinyíne káa zí bi kóo mándìsì sómú a ní wá. ¹⁹ Ledre bi kóo ndìsìní úku a ní, yì ené ledre gì ro ñgúnṅu ledre eyé 'bi Yúda e kí ledre ngíti o'do bi kóo uyu kí ìrìné Yésu bi Páwulo ndìsì úku ledrea ya ni tridri ní.

²⁰ “Ma'dii ledre bi zíma ówo'dí'bi a simi ledre ba, gì ro zíma ndú'yú Páwulo kíe ní nda 'bi ené wá. Zíma ndú'yú wo togú ni útúásá zía ndéréne simi Yerusaléma gì ro do 'dècì ngbanga máa néesì íri yá. ²¹ Tí lá zí Páwulo úkulúgu ledre kídí, ni bilámáne do bándá néesì ona gì ro zí Káyísara 'dècì ngbangané. Zíma úku ledre idíní ótolúgu wo simi s̀gìnì, gì simi s̀ndì kadra bi mááyí kása wo do ngbanga 'be 'bi Káyísara ní.”

²² Zí Agurípa úkulúgu ledre zí Fésito kídí, “Máìli úwú ledre néesì cù máa gì tara o'do néesì.” Zí Fésito úkulúgu ledre zía kídí, “Áyí úwú a gì tara a kílondó.”

'Di'bioguní Páwulo kó'dù Agurípa

²³ Zí bi áráló'bó roné, zí ngére Agurípa e kí Buriṅike esì bilámá bongó 'bi 'yì ga bi kí ledreyé owóowó ní royé ógu olúye kíe simi 'dìcì ngbanga. Niyí kí m̀ngburoko manda 'bi asikiri e kí m̀ngburoko 'yì ga bi kí ledreyé owóowó simi gara ore ní. Zí Fésito úku ledre idíní 'dí'bioguní Páwulo 'dìcì íri. ²⁴ Zí Fésito úku ledre kídí, “Ngére Agurípa kí 'yì ga bi azé kéye 'dìcì ona ní mbá, lúrúsé aka o'do ba. Bi Yúda ga bi simi Kayisariya ona kí yé ga bi simi Yerusaléma oguní í'bí ngbángá a zíma ní. Ukuní ledre gì roa

kí ndìsì gbúrògbóye kídí mándá ótóómo wo zía ídínè trìdrì wá. ²⁵ Tí lá máówo amá éyì bì mēngì bisinyíne zía útúásáne gì ro do úfu wo ní wá. Bì uku ledre go kídí nēe ili ndéré kí ledre nēe 'dá'dá kó'dú Káyísara ní, máyēme sómù ledre go gì ro kása wo simì mongù gara bì Róma ní. ²⁶ Tí lá ledre ndaá taramá bì zíma éké a gì roa zí ngére Káyísara ní wá. Nēe sù ledre bì má'dí'biógù wo kó'dúse okpó rá kó'dú ngére Agurípa gì ro zise lúró bì simì ledre ené, ambí owone mááyí ówo ledre bì zíma éké a gì roa ní gì zise. ²⁷ Ndaá miútúásáne gì ro zíma kása 'yì bì nì mi'dí'biné simì sùgìni ngará ma'díi ndaá simì ngbángá bì i'bíní roa wá ní wá.”

26

Páwulo uku ledre gì roné zí Agurípa

¹ Zí Agurípa úku ledre zí Páwulo kídí, “Otoomoní misi'di go zíyì, gì ro zíyì úku ledre bì gì royì ní.” Zí Páwulo kóco komo sùlìne, zía tónóne líkpì ledre gì roné káa zí ba. ² “Ngére Agurípa, málúró romá kídí kodo amá nì bo, bì karaba mááyí go úku ledre gì romá kó'dúyì ona gì simì tú'dú ledre ga bì mbá Yúda e ndìsiní úku a gì romá ní. ³ Kíngaya gì zía bì ówoyēme ondú kí kangú 'bì Yúda e mbá bú ní, mándéndì romá go zíyì gì ro zíyì ìdrì mimbé'deyì úwú ledre bì mááyí úku a ba.

⁴ “Yúda e mbá owoní ndìsì amá simì bì mááyí aka do owúma ní bú. Owoní ledre ga bì mándìsì mēngì yēe simì mizefì ndìsì amá dongará 'yì amá e simì mbigí káṅgá amá kí simì Yerusaléma

ní mbá bú. ⁵ Owoní ledre gi romá go kí tú'dú simibi e. Utúasání bú líkpí a zíyì togú iliní go kenée ní kídí 'dá'dá kóna mááyí ngúru 'yì bí toro ngbúó gi ro ledre ngúnṅu ledre ezé káa zí Farusáyo e ní. ⁶ Bi ba ní 'di'bioguní máa go do ngbanga gi zía bí mándìsì óto komomá gi ro éyì bí kóo Lomo mócú ledre a zí bulúnduzé e ní. ⁷ Ba mócú éyì bí sù dozé ga bí sokó doa gbre ndìsìní óto komoyé gi roa, zíye ndìsìyé ini ini zí Lomo kí ndùlù e kí kadra mbá ní. Ngére, Yúda e i'bíní ngbángáma ba gi zí kényì nées. ⁸ Éyì bí ní miórúné zíse ga bí ona gi ro zíse ngúnṅu a kídí Lomo uru umbu bú gi zía ní 'di?

⁹ “Máa kí romá, mándìsì kóo gámásó'do misi'di bí ní útúásá fála ledre 'bí Yésu 'yì 'bí Nazeréta ní. ¹⁰ Née ledre bí máméngì wo simi Yerusaléma ní. Manda ga bí 'bí 'yì 'dáná éyì e ní i'bíní roko'bù zíma ndìsímá óto tú'dú 'yì ga bí 'bí Yésu ní simi sùgìni. Simi bí togú 'deciní ngbangayé gi ro do úfu yée yá, zíma ndìsì tóromá sogo ledre bí kídí idíní úfu yée ní. ¹¹ Zíma ndìsì gámá andá romá kí'dí tú'dú simi 'Dìcì Kótruro e gi simi ngíti a 'duo simi ngíti a ndìsì í'bí 'do'dó royé, gi ro zíye úku sínýi ledre gi ro Kírésìto. Mimbé'demá esì kóo royé go gbála zíma ndéréma kí gámásó'do yée gba simi káṅgá 'bí 'yì lónṅó e gi ro 'dó'do yée.

¹² “Née sù ledre bí kóo mándéré gi roa simi gara bí Damásika ní. Manda ga bí 'bí 'yì 'dáná éyì e ní ukuní ye kí roko'bù bí i'bíní zíma ní. ¹³ Ngére, simi bí 'di'bizé misi'di go mindéréze ní, kí yana kadra zí mongú bimióṅgó óṅgóne gi komo ere

cigíma kí 'yì ga bi kóo azé kéye ní gbaá. ¹⁴ Zíze útúze mbá bi, nda nées ní zíma úwú kúrú 'yì kí úku ledre zíma kí tara Aramáyika kídí, 'Sáwulo, Sáwulo. Éyì bi ndìsì 'dó'do máa gí roa kenée ní 'dì? Ndìsì nées 'dí'biógù bisinyí ledre zíyì kí royì.'

¹⁵ "Zíma ndúndu'yú kídí, 'Áyì náambi Ngére?'

"Zíá úkulúgu ledre zíma kídí, 'Nées máa Yésù 'yì 'bi Nazeréta bi ndìsì 'dó'do wo ní. ¹⁶ Tí lá Ìnyìógù mu zíyì tóroyì 'dága do sìnđiyì. Má'dódo romá zíyì gí ro zíyì ídíyì káa do 'yì moko amá ndìsì úku 'dódo ledre ga bi ówo yée gí romá ní kí yée ga bi mááyí karanée 'dódo yée zíyì ní. ¹⁷ Mááyí yómo yì gí zì Yúda e kí 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Mááyí ógu kása yì zíye ¹⁸ gí ro zíyì líkpí komoyé, zíye ólúóguyé gí simi mitùlurù simi bimióngó, gí sí sílì roko'bu 'bi Satána do sílì Lomo, gí ro zíye ñgúnngu ledremá, Lomo ni ótoómo lúyú ledre eyé, zíye ólúye dongará 'yì ga bi Lomo gelé yée go ní.'

¹⁹ "Ngére Agurípa, gí ore mákála amá ledre bi Ngére Yésù uku ya máídí méngì a simi bi 'dodo roné zíma gí komo ere ní wá. ²⁰ Má'dódoútù ledre gí roa zì Yúda ga bi simi gara bi Damásika ní, gí ore simi Yerusaléma, nda kí simi káńgá 'bi Yúdáya mbá, odu a zì 'yì ga bi ngára ndaní Yúda e wá ní. Má'dódo zíye kídí idíní óyóló'bó mimbé'deyé zíye ndá'baóguyé zì Lomo, zíye ndìsìyé méngì ledre ga bi ni 'dódo a kídí oyólo'bóní mimbé'deyé go ní.

²¹ "Nées sí ledre bi Yúda e 'dì'biní máa gí do ligá 'Dìcì 'bi Lomo áyíye gí ro úfu máa ní. ²² Tí lá do

sílì ba, Lomo ndìṣì sáká máa nées. Mátóro ona ba uku ledre zise m̀ngburoko 'yì ga bi kí ledreyé owóowó ní kí yée ga bi ndaní kí ledreyé owóowó wá ní mbá. Máúku amá ledre rómo g̀ì do ledre bi nébì e kí M̀yusa ukuní kídí ni óg̀u m̀ng̀ì roné ní wá. ²³ Bi ya kídí, Kírésìto ni 'dó'dó kí, zía ídine ne mizefì 'yì bi ni úrú g̀ì simi umbu, ni ótrú kodo bimióngó zì 'yì ené e kí 'yì ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní.”

²⁴ Páwulo l̀ìkpì og̀u aka ledre lá g̀ì kára ní, zì Fésito gbúrógbóne kídí, “Páwulo, r̀ifu yì eyì go. Mongú ólo ledre bi ólo ba ni go óto ỳì z̀ỳì r̀ífuyì.”

²⁵ Zì Páwulo úkulúgu ledre zì Fésito kídí, “Gávana, mándá amá 'yì r̀ifu wá. Mándìsì l̀ìkpì nées mbigí cóngó ledre bi ma'díi ní. ²⁶ Máéré amá ng̀ìr̀ì kí úku ledre zì ngére Agurípa wá, g̀ì zía owo ledre g̀ì ro ledre ga gére nées bú. Máówo bú ma'díi kídí ledre ga bi máúku yée ba, 'di'bi do ledre ga gére nées go mbá g̀ì zía meng̀ìní kóo royé miótoécìné dogbořu bi wá. ²⁷ Ngére Agurípa, ng̀un̄gu ledre ga bi 'bi nébì e ní bú? Máówo bú kídí ng̀un̄gu bú.”

²⁸ Nda g̀ì ore zì Agurípa úku ledre zì Páwulo, “Sómú 'bi eyì yá simi owú s̀indì kadra bi cúku'dée ba útúásá go óto máa zíma ídíma 'yì 'bi Kírésìto?”

²⁹ Zì Páwulo úkulúgu ledre kídí, “Togú owú s̀indì kadra cúku'dée togú mbú mong̀une, ini amá ni zì Lomo kídí ỳì kí 'yì ga bi karaba bi uwúní ledre bi máúku ba ní, idíní ng̀un̄gu ledre

Yésu káa zí máa ní, tí lá ndaní ónzó sée simi sígìní wá.”

³⁰ Gì ore zí ngére e ìnyiyé 'dága, kí gávana e kí Bụrụnìke nda kí 'yì ga bì kóo niyí kéye ní. ³¹ Zíye ólúóguyé gì 'dìcì ndéréye, simi bì ndìshìní ódro kí úkuló'bó ledre née dongaráye ní, zíye úku ledre ya, “O'do née mengì ené bisinyí ledre bì gì ro do úfu wo togù mbú óto wo simi sígìní ní wá.”

³² Zí Agurípa úku ledre zí Fésito ya, “Ídì o'do née ndaá úku ledre kídí née nì ndéré 'dá'dá zí Káyísara 'dècì ngbangané ne wá, káa bì i'dízé sùlìze gì roa go zía ndéré ené.”

27

Páwulo 'dogu bi ndéréne simi Róma

¹ Simi bì yemezé sómù ledre gì ro zíze 'dógu bi ndéréze simi kàngá bì Ítali ní, do í'bí Páwulo e kí ngiti géyì 'yì ga bì niyí kéye simi sígìní ní do sílì mongù 'yì 'bì asikíri e kí ìrìné Zúluya, bì nì ne manda zí asikíri ga bì ndìshìní ndólo yée do okó 'bì Káyísara ní. ² Zíze ékìze simi mongù kuřungba gì simi gara bì kí ìrìné Adaramítì bì nì go nzíyìné gì ro ndéréne simi gara ga bì do mama bì dongaráye kí kàngá bì Ásiya ní. Zíze 'dógu bi sága. Azé kóo kí Arisitáka bì 'yì 'bì gara bì Tasaloníka bì simi Mekedoníya ní.

³ Simi bì bi arálo'bó roné ní, zíze ndéréóguzé simi gara bì kí ìrìné Sidóna. Mimbé'de Zúluya nì kóo bilámáne ro Páwulo kángaya, zía í'bí misi'di zí Páwulo zía ndéréne kí lúru ezegámáne e gì ro zíye sáká wo kí éyì bì ili ní. ⁴ Zíze ìnyizé

ndéréze gí ore, gí zía bì kóo azé sị síli ní, zíze ízi rozé óyóómo cúkú Sáyípuroso mi'dí do ngeli. ⁵ Simi bì 'doguzé mikavu sága do mama káṅgá ga bì Silísiya kí Pamafíliya ní, zíze óguzé simi gara bì ndìşiní ndólo a Míra bì simi káṅgá bì Lìşíya ní. ⁶ Gí simi Míra, zí mongú 'yì 'bì asikíri e nées óto zée simi mongú kuṛúṅba bì ogu gí simi gara bì Alakizandaríya bì simi Ízibiti gí ro ndéréne simi Ítali ní. ⁷ Zíze ndéréze gí ore tí ndoo kí tų'dú sílì e zíze ndéréóguzé gbóo cigí gara bì kí ìrìné Nidúsu ní. Simi bì síli ni nda go kí roko'buné kíngaya, utúasázé lolu ndéré mbì kó'dúze wá ní, zíze ízi rozé dogboṛu cúkú bì Keréto bì oto asá roné ndro kí bì bì ndìşiní ndólo a Salamúne mi'dí do anú ní. ⁸ Gí ore zíze ndéréze fú lá ndoo gbóo kací kó'dú gbúróngó Keréto, zíze ndéréóguzé do bi bì kí ìrìné Bìlámá bì bándá kuṛúṅba e bì gbóo kí gara bì Laséya ní.

⁹ Ndìşizé kóo ore kí ngbáṅgbá sílì, ndéré kí kuṛúṅba ni yì ené kóo go bisinyíne kíngaya gí zía nées kóo gí do kací Sílì 'bì Órú Éyì* miánu. Zí Páwulo úku ledre zí 'yì ga bì niyí kéye ní ya, ¹⁰ "Ya'dá e, mindéréze gí ona 'dá'dá ni ógu ídì bisinyíne kíngaya. Kuṛúṅba ezé ni sínýí kí éyì ga bì roné ní mbá, ngíti géyì yá, iní ni kpá 'dí'bi ókpó 'yì." ¹¹ Tí lá mongú 'yì 'bì asikíri e nées oto ené komoné ro ledre bì Páwulo uku ní

* **27:9** 27:9 Sílì 'bì Órú Éyì: Nées sílì bì mongú 'yì 'dáná éyì ndìşì ólú simi Mongú Bi 'bì Lomo bì simi 'Dìcì 'bì Lomo ní ndìşì óyú sáma gí ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bì Isiréle e ní. Zí Isiréle e ndìşiyé órú éyì simi kadra máa nées ní. Ólo Lévi 16.

wá, lodú nda yí ené kací ledre 'bi 'yì kpúrónyó kuṙúngba e kí ledre bi múnjí kuṙúngba ukuní ní. ¹² Gí zía bi gbúrúngó mikavu bi ndìşiní bándá kuṙúngba e simi a ní utúasá gí ro zí 'yì e ndìşiyé simi a kí lìmí wá. Zí tų' dų 'yì e yéme sómú ledre kídí, idízé mu ndéré gí ona kí óto komo gí ro zíze óguzé simi gara bi kí ịrìné Phonékisi bi simi káṅgá bi Keréto ní togú ni útúasá yá, zíze ndìşizé ore kí lìmí ba.

Mìgombì kangba kuṙúngba komo mikavu

¹³ Simi bi owú sili tonó ílì gí 'dí do anú ní, zí 'yì kpúrónyó kuṙúngba e sómú 'bi eyé kídí ledre bi kóo yéé iliní wo ní utúasá go. Zíye ìmbíóyó késí bi ndìşì ódóngéřì kuṙúngba simi iní káa bi ni ndéré ní, zíze tónóze ndéréze kací kó'dú gbúrúngó Keréto. ¹⁴ Tí lá gí do kací owú sındí kadra cúku'dée, zí mongú bisinyí sili bi 'yì e ndìşiní ndólo a “sili gí 'dí do ngelì m'dí gbére ní” ógúné kpurú gí 'dí simi cúkú girí. ¹⁵ Zía kpére mongú kuṙúngba ba bisinyíne kíngaya bi ndéréze ndaá 'dá'dá gí zí mìgombì née wá. Zí 'yì kpúrónyó kuṙúngba e nda lá ótoómo a zí mìgombì ndéréne kíe kí'dí bi ndìşì ílì 'dìyì roné ní. ¹⁶ Simi bi okpóomozé owú cúkú bi kí ịrìné Kawuda m'dí do anú ní, kí 'do'dó ga gére née mbá, zíze 'dí'biógu owú kuṙúngba bi ndìşì sáká 'yì e simi ledre bi kakara ní tí do roné. ¹⁷ Zíye ìmbíóto owú kuṙúngba née do mongú kuṙúngba zíye ódóngéřì mongú kuṙúngba née kí ká'dá ngírì. Eréní ngírì káa bi yéé niyí ngásá ógu do bi bi sayi urú 'dųtų komo iní do bi bi ndìşiní

ndólo Sítiresi bi simi káṅgá bi Lìbiya ní, zíye ónzólúgu kési bi ndisi ówóngéři kuṛúṅba káa bi ni ndéré ní simi iní do ótoómo síli zía ndisíné ítrí mongú kuṛúṅba ne ndéré kíe. ¹⁸ Simi bi bi arálo'bó roné ní, cóngó ro migombi kí mikáda iní tata nda 'dá'dá zíze tónóze úçuóyó éyí ga bi simi mongú kuṛúṅba ní 'dá'ba. ¹⁹ Sílí ota gi do kací ledre née ní, zíye úçuóyó ambá éyí ga bi simi mongú kuṛúṅba ní 'dá'ba cú kí síllye. ²⁰ 'Di'bi zée tú'dú sílì utúasázé lúrúndíki kadra togú mbú kele wá. Migombi ni 'bi ené fú lá ro moko ílí ené kí roko'buné kíngaya. Odu a, zíze 'dí'bióyó ledre bi ya azé ómo ní gi simi dozé 'dá'ba.

²¹ Gi do kací bi 'yi ga bi simi kuṛúṅba mengíní go tú'dú sílì anuní éyí wá ní, zí Páwulo ñnyióḡuné 'dága úku ledre zíye kídí, “Ya'dá e idí úwúsé kóo ledre bi máúku zise kídí ndazé ñnyí gi simi Keréto ndézeze wá ní, káa bi éyí bi zía sínýíne kí ñndriné káa ní ní ndaá. ²² Tí lá cakaba ní, mándéndí romá go zise ídísé ódó mimbé'desé, 'yi bi ni úyu gi dongaráse ní ndaá, mongú kuṛúṅba ni sínýí lá ne. ²³ Kí nduluna, Lomo bi mááyí 'yi ené, mándísi méngi moko zía ní, kasa maláyika ené zíma, ²⁴ zía úku ledre kídí, 'Ndá ére ngiri wá Páwulo. Áyí tóro kó'dú Káyísara úku ngbanga née. Lomo yomo 'yi ga bi áse kéye simi kuṛúṅba née go mbá gi zí bikidri mimbé'dea bi royí ní.’ ²⁵ Bi kenée ní, ya'dá e ídísé ódó mimbé'desé. Máówo bú kídí Lomo ni méngi ledre née tí káa zí bi maláyika uku zíma ní. ²⁶ Tí lá mongú kuṛúṅba ni útru roné zía sínýíne kíze do ngiti cúkú.”

27 Simi sokó doa eso (14) sǐlǐ, migombi ni fú lá ndisi ìtrǐ ló'bo zée komo mikavu bi kí ìriné Mediteréniya ní. Kí yana ndulú zǐ sómú ledre óguné simi do 'yì kpúrónyó mongú kurúngba e kídí azé go gbóo gi ro 'dógú bi. 28 Zíye ndírábi miólú iní do ówo a kídí miólú a ni mítiri cǐ gbre. Zíye ndéré 'dóso royé cúku'dée 'dá'dá do kpá ndírábi ándá a, zíye ówo a kídí miólú a ni go mítiri cǐ kéri a doa sokó. 29 Ngiri ndisi kóo méngi yée káa bi mongú kurúngba ni ndéré útru roné ro tutú e, zíye ónzóoto kési ga bi ndisini ówóngéři kurúngba ní eso (4) simi iní gi 'dí sogo mongú kurúngba. Zíye ndisiyé iní iní zǐ Lomo gi ro zǐ bi árá ndiki yée. 30 Gi ore, 'yì kpúrónyó kurúngba e ayíní kóo go gi ro lólo eyé gi simi mongú kurúngba 'dá'ba. Zíye ìmbíoto owú kurúngba bi simi mongú kurúngba ní simi iní, lóndo royé káa zǐ ayíní ndéré óto kési bi ndisi ówóngéři kurúngba ní tara somo mongú kurúngba. 31 Tí lá zǐ Páwulo úku ledre zǐ mongú 'yì 'bi asikiri e kí asikiri e ya, “Togú 'yì kpúrónyó mongú kurúngba e ndisini eyé simi kurúngba ona wá, ndásé óto komosé kídí ásé ídí tridri ní wá.” 32 Née ní, zǐ asikiri e óngo 'decǐ ká'dá bi odóní owú kurúngba káe ní tǔ do í'dí sǐliye gi roa zǐa ndéréokpóne.

33 Simi bi bi ni aka lá 'bo'boŋgo gi ro árá ní, zǐ Páwulo úku ledre zǐ 'yì ga bi kóo niyí kéye simi mongú kurúngba ní gi ro zíye ánu éyí. “Órúsé tarasé cakaba go kí sǐlǐ sokó doa eso zíse ídíse kí mongú sómú ledre, sǐndí kadra ga gére née mbá ánusé éyí miánu wá. 34 Cakaba ní, mándéndí

romá go zíse gí ro zíse ánu éyí miánu. Sanáse ili éyí miánu gí ro zíse ídise trídriisé. 'Yi bi dongaráse kíé'do káa bi ni úyu ní ndaá." ³⁵ Gí do kací bi Páwulo uku ledre née kenée ní, zía 'dí'bi ambata do í'bí mbófo éyí zí Lomo do komoyé ore, zía 'déwe a tónóne ánu a. ³⁶ Zí ledre née í'bí roko'bu zíze, zíze ñnyizé mbá ánu éyí miánu. ³⁷ Azé kóo simi mongú kuřungba za mbá (276) miya gbre cí ota doa sokó doa ñnyí doa kéří. ³⁸ Gí do kací bi 'yí e anuní éyí go zíye léreyé mbá mlére ní, zíye úcúoyó kúfú éyí ga bi kóo simi mongú kuřungba ní simi mikavu gí ro óto kuřungba zía ídine fáfáka.

³⁹ Simi bi bi oņgoonzó nda roné go ní, 'yí kpúrónyó mongú kuřungba e owo'di'biní mbí ñřigbére bi niyí simia ní wá. Zíye lúrúndiki do mongú nyára bi were kí sayi doné kó'dú gbúrúngó ore. Zíye yéme sómú ledre ya, togú ni útúásá yá, yé niyí kpúrónyó mongú kuřungba ndéré tóro kúe do ngáká bi née íri. ⁴⁰ Gí ore, zíye oņgo 'déci ká'dá gí ro kési bi ndisi ówóngéří kuřungba ní do ótoómo a zía ólúne sị iní. Nda simi sındí kadra máa née ní, zíye líkpióyó ká'dá bi ro éyí bi ndisini kírígbi iní kúe gí ro zí kuřungba ndéréne ní 'dá'ba. Nda née ní, zíye sịkpióyó éyí bi tara somo mongú kuřungba ní 'dága gí ro zí síli ndisiné ílí mongú kuřungba ndéré kúe 'dá'dá, née go mindéřeze do gbúrúngó. ⁴¹ Tí lá zí mongú kuřungba útru roné ro miúrú sayi do ngásá óguné do ngáká bi. Zí tara somo a lánýáne ngírí utúásá lolu ndéré wá. Zí sono mongú kuřungba 'déwe sínyi roné nzéré

nzéré gí zí bisinyí mìkáda iní bì kí roko'buné ní.

⁴² Zí asikíri e yéme ledre gí ro úfu 'yì ga bì kóo niyí mì'dí'biyé simi sígìni ní mbá 'dá'ba káa bì niyí ndéré 'dógu bì zíye ngásáókpóye ke. ⁴³ Tí lá mongú 'yì 'bì asikíri ga gére née ili kóo gí ro yómo Páwulo zía ídine trìdri, zía úcuómo asikíri ga gére née kí méngì ledre bì kóo yemení née. Zía nda yì ené úku ledre zí 'yì ga bì uçuní bada bú ní kídí idíní mu útú simi iní zíye 'dóguútu bì sága. ⁴⁴ Ngíti géyì 'yì ga gére née idíní 'dí'bi sílìye ro ngbangbála kágá togú mbú mì'déwe éyì ga bì gí ro mongú kurúngba ní zíye 'dógu lódú kací lafúye. Née misi'di bì 'doguzé bì doa sága kí sanáze bilámáne ní.

28

Páwulo do cúkú bì Maláta ní

¹ Simi bì 'doguoguzé bì go mbá bilámáne do gbúróngó ní, zíze úwú ledre kídí azé ba do cúkú bì ndìsìní ndólo a Maláta ní. ² Zí 'yì ga bì simi cúkú ore ní, 'dí'bi zée simi sümü do bilámá misi'di. Zíye kótú pho'du zíze ndìsìzé roa gí zí drú gí zía iní ndìsì kóo é'dì kíngaya.

³ Zí Páwulo káka úrú nzi ngírí, simi bì ni go óto a ku pho'du ní, zí kámá gbúgbuóguné gí simi nzi ngírí née gí zí bì mírí zía náná Páwulo ro sílì. ⁴ Simi bì 'yì ga bì ndìsìní ndìsì simi cúkú ore lurúndikiní kámá kí círingbí roné sílì Páwulo ní, zíye úku ledre dongaráye kídí, "O'do ba ni 'yì úfu 'yì e. Abú omo gí zí umbu gí simi mìkavu go ní, ngúru lomo ga bì 'yì 'dècì ngbanga 'bì 'yì e ní, utúasá ótoómo wo zía ídine trìdri wá." ⁵ Gí

ore, zí Páwulo fúfuóyó kámá née gi ro sîlîne ku pho'du, éyí bí zía ídîne roa bisinyíne ní ndaá. ⁶ Ndişiní kóo go lá sǒngó Páwulo zí saná a úrúne ngíti géyí yá, 'diya káa ní ni útú geré fí umbu. Tí lá bí ndişiní má, lurúndikiní éyí bí bisinyí zía méngi wo ní wá ní, zíye óyóló'bo tarayé kídí, "O'do ba ni ngúru lomo káa zí lomo bí kí iřiné 'Yí 'dəcı yéme ngbanga ní."

⁷ Gbóo cigí bí bí kotúní pho'du zíze doa née ní, yáká 'bí ngíti o'do kí iřiné Pábulişi ni kóo ore, ni ne 'yí bí kí ledrené owóowó simi cúkú máa née. Zía 'dí'bi zée simi şumu kí sîlî ota (3) azé ngu e 'be 'bí ené. ⁸ Simi şindí kadra née ní, 'bu Pábulişi ni kóo kí ro miři kpá kí simikowo mi'dú'duné komo řangba. Zí Páwulo ólúne lúru wo 'dıcı íri, gi do kacı ini zí Lomo, zí Páwulo óto sîlîne doa zí saná a zázáne. ⁹ Simi bí ledre née méngi roné kenée ní, zí ngíti géyí 'yí ga bí kóo kí ndiyá do cúkú ore ní óguyé zí Páwulo zí sanáye kpá zázáne. ¹⁰ Zíye óto úndruzé do tú'dú misi'di e. Simi bí azé go nzíyizé gi ro 'dógu bí ní, zíye óguyé kí éyí ga bí ilizé yée ní í'bí yée zíze.

Mindéréze gi simi Maláta simi Róma

¹¹ Gi do kacı éfé ota (3), zíze inyizé ndéréze kí mongú kuřungba bí kóo ni mitóroné ore kí lişimí ní. Mongú kuřungba máa née ni kóo gi simi gara bí Alakizandariya ní, kí lili kúrógbó do lomo ga bí toņgo e, kí iřiyé Kásata e kí Pólusu ní roné. ¹² Zíze ndéréóguzé simi mongú gara bí kí iřiné Surakúso ní. Zíze ndişizé ore kí sîlî ota (3). ¹³ Gi ore, zíze 'dógu bí ndéréóguzé simi

gara bi kí ìrìné Rìgìmu ní. Simi bi miárá a nées ní zì s̀lì tónó ìlìne g̀ì 'dí do anú, lá s̀lì gbre zize ndéréóguzé simi gara bi kí ìrìné Potiyólìsì ní. ¹⁴ Zize ówo ngíti géyì 'yì ga bi 'yì lódù kací Yésu ní ore. Zíye úku ledre zize kídí, idízé ndìsì kéye ore kí s̀lì ìnyì doa gbre. Nda nées ní, zize 'dí'bi m̀sì'di ndézeze simi mongú gara bi Róma ní.

¹⁵ Zì 'yì ga bi 'yì lódù kací Yésu simi Róma ní úwú ledrezé kídí azé go ógù. Zíye lódù ndíki zée zaá g̀ì simi gara bi Sùu 'bi Apíyosu bi kí 'Dìcì 'bi Ngu e Ota ní. Simi bi Páwulo lurúndiki yée ní, zì ledre nées í'bì rokinyi do mimbé'dea zía í'bì mbófo éyì zì Lomo g̀ì ro ledre nées. ¹⁶ Simi bi oguzé simi Róma ní, do í'bì m̀sì'di zì Páwulo idí ndìsì kí ro doné zì kémbì asikíri ndìsìné bándá wo.

Páwulo 'dodo ledre 'bi Lomo simi Róma

¹⁷ G̀ì do kací s̀lì ota (3), zì Páwulo ndóloyóko manda 'bi Yúda e. Simi bi yokoní royé ní, zía úku ledre zíye kídí, “Lafúma e Yúda e, abú máuku bisinyí ledre ro 'yì ezé e kí g̀ì ro ledre ondú bi bulúnduzé e i'bíní zize ní wá, zì manda ezé e 'dí'bi máa simi Yerusaléma do í'bì máa do s̀lì 'yì 'bi Róma e. ¹⁸ Simi bi m̀ngburoko 'yì 'bi Róma e lurúní bi simi ledre nées ní, iliní go g̀ì ro í'dí s̀lìye g̀ì romá g̀ì zía owoní eyé bisinyí ledre bi m̀m̀ng̀ì zía útúásáne g̀ì ro do úfu máa ní wá. ¹⁹ Tí lá g̀ì zía bi ngára Yúda e ngununí eyé kenée wá ní, zía óto máa zíma úku ledre kídí ni bilámáne zíma ndéré kí ledre nées kó'dù Káyísara. Ndaá 'bi ené bi ya m̀ndéré nées í'bì ngbàngá m̀bigì 'yì amá e ní wá. ²⁰ G̀ì zì kèyì nées

zìma ndólo sée gì ro lúró sée zìma kpá ódromá kíse. Onzóní máa simì s̀g̀g̀nì g̀ z̀ía b̀i m̀àng̀ùng̀u ledre b̀i z̀ée Isiréle e nd̀s̀z̀é óto komozé g̀i roa ní.”

²¹ Z̀íye úkulúgu ledre z̀ía kídí, “Ndikizé ezé wáraga g̀i simì káṅgá b̀i Ỳudáya kí ìr̀ỳí wá. Gbawá 'ỳi ezé b̀i z̀ía óg̀uné l̀kp̀ì ledre togú mbú úku bisinyí ledre kí ìr̀ỳí ní ndaá. ²² Tí lá ilizé úwú sómú ledre eỳi g̀i ro 'ỳi ga b̀i ṅuṅṅuní ledre 'b̀i Yésu go ní, g̀i z̀ía owozé bú kídí do bi e mbá 'ỳi e nd̀s̀nì úku sínì ledre g̀i ro 'ỳi lódú kacíga.”

²³ Z̀íye óto s̀nd̀ì kadra kí Páwulo e b̀i yée niyí ndíkí simì a ní. Kadra née ní, z̀i Ỳúda ga gére née óg̀uyé kí t̀ú'd̀ú ngíti géỳi lafúye do b̀i b̀i Páwulo nd̀s̀ì nd̀s̀ì doa ní. Z̀i Páwulo úku yéme ledre g̀i ro ledre ga b̀i 'be 'b̀i Lomo ní z̀íye kú kí phiyí g̀i kí tagá. Z̀ía áyíne g̀i ro z̀íne 'd̀í'b̀i doyé kí ledre Yésu g̀i simì lorù 'b̀i M̀usa kí 'b̀i néb̀i e. ²⁴ Z̀i ledre née 'd̀í'b̀i do ngíti géỳi, tí lá ngíti géỳi ṅuṅṅuní 'b̀i eyé e wá. ²⁵ Z̀íye báiyé kí nd̀s̀ì ítí kangú dongaráye g̀i do kací b̀i Páwulo uku odu kúrúne z̀íye kídí, “Dówú Lomo uku kóo ledre go ma'd̀í simì b̀i ukui'b̀i ledre tara néb̀i Isáya z̀i bulúndusé e kídí Lomo uku ya,

²⁶ “ ‘Ndéré mu úku ledre z̀i 'ỳi ga ba,

“Ásé índi mbílise úwú sanda b̀i g̀i ro Lomo ní má,
tí lá útúásá esé úwú yéme ini ledre b̀i simì a ní wá.
Ásé kpá lúró éỳi ga b̀i nd̀s̀ì méng̀i yée ní, tí lá útúásásé esé lúrúndíkí a wá.”

27 Gí zía simì do 'yì ga ba ñì yì ené go mi'dùtùné,
 esì 'dùtùní gu mbílíye go,
 'dùtùní komoyé kpá go mi'dùtù.
 Idí kóo ndaá kenée wá,
 káa bì ñiyí lúró bì kí komoyé zíye úwú ledre kí
 mbílíye,
 zí simì doyé ówo'dí'bi ini ledre gí simì a,
 zíye ndá'balúgu royé zíma.
 Nda née ní, zíma yómo yée.'

28-29 “Bì kenée ní, máli sée Yúda e, zise ówo a
 kídí Lomo kasa sanda bì 'bì yómo 'yì e ní go zí
 'yì ga bì ngára ndaní Yúda e wá ní. Ñiyí úwú a
 zíye ngúngu a.”

30 Zí Páwulo ndìşiné ore kí simìbi gbre simì
 'dìcì ené bì ndìşì í'bí késì gí roa née ní. 'Yì ga
 bì mbá ndìşíní ógu lúró wo ní, zía ndìşiné 'dí'bi
 yée simì şumù. 31 Gí ore, zía ndìşiné úku ledre
 zí 'yì e gí ro 'be 'bi Lomo nda kí 'dódo ledre gí
 ro Ngére Kírésito Yésu, ngìrì ndaá roa wá. 'Yì bì
 zía úçuómo wo ní ndaá kpá wá.

MIKÁNDA LORU 'BI LOMO KÍ DOSÍ ÉYÍ E
Baka: MIKÁNDA LORU 'BI LOMO KÍ DOSÍ ÉYÍ E New
Testament+

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baka

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

9ebc1b62-650d-5302-9391-27a31d140102